

EQUIPO REALIZADOR

DIRECCIÓN

Alberto Meixide Vecino
Universidade de Santiago/IDEGA

MEMBROS

Juan J. Ares Fernández
Universidade de Santiago/IDEGA
e investigador asociado de IESIDE

Roberto Bande Ramudo
Universidade de Santiago/IDEGA

Adrián Blanco Estévez
Economista

Melchor Fernández Fernández
Universidade de Santiago/IDEGA

Manuel Ferro Novoa
ABANCA e investigador asociado de IESIDE

Aureliano García González-Llanos
Economista

Uxío Labarta Fernández
Consello Superior de Investigacións Científicas (CSIC)

Edelmiro López Iglesias
Universidade de Santiago/IDEGA

Dolores Martínez Martínez
Afundación e investigadora asociada de IESIDE

Fidel Martínez Roget
Universidade de Santiago

Luis Otero González
Universidade de Santiago/IDEGA

Marcos Pérez Pérez
Grupo ERENEA, Universidade de Vigo

Bernardo Valdés Paços
Universidade de Santiago

Miguel Anxo Vázquez Taín
Universidade de Santiago

Manuel Vilas Fernández
Universidade de Santiago

Colaborador

Manuel López Sande

Supervisión lingüística

Alba Rodríguez Saavedra
Afundación

Deseño gráfico: uqui.net

Imprime: Imprenta Mundo

Depósito legal: C 1075-2017

ÍNDICE

06	INTRODUCCIÓN
10	MERCADO DE TRABAJO
15	AGRICULTURA
19	PESCA, ACUICULTURA E MARISQUEO
23	INDUSTRIA
27	SECTOR EXTERIOR
30	CONSTRUCCIÓN
34	SERVIZOS
40	SECTOR FINANCEIRO
46	SECTOR PÚBLICO

Presentación

Miguel Ángel Escotet

Presidente de Afundación
e reitor presidente de IESIDE

Tras máis de tres décadas de publicación de *A Economía Galega*, presentamos nesta edición unha anovadora proposta no informe de referencia do ámbito socioeconómico galego. En consonancia coa vocación da difusión do coñecemento que desenvolve Afundación, o novo formato da publicación periódica decana da nosa entidade consiste nun resumo executivo que, de forma concisa,

aborda os principais fitos e desafíos económicos do pasado ano 2016. Con este cambio pretendemos promover unha lectura áxil e un rápido acceso aos datos, e dispoñer xa no primeiro semestre dunha análise do acontecido no exercicio precedente co fin de identificar os puntos fortes e febles da economía. Abordamos esta tarefa contextualizando o local e o global e atendendo os acontecementos internacionais de especial relevancia como o Brexit, o cambio de Goberno en EE.UU. ou o euroescepticismo na UE.

A nosa vocación como entidade promotora de educación de calidade reflíctense na creación, no pasado ano, do Instituto de Educación Superior Intercontinental de la Empresa (IESIDE), unha iniciativa de ABANCA e Afundación, para potenciar a cooperación entre a empresa e a universidade, que concibimos como un catalizador da investigación e do intercambio de saberes. Nesta área estratéxica enmárcase a presente publicación e o anuario económico que se editará en formato dixital nos próximos meses e que recollen as achegas do equipo redactor sobre as contas económicas, o mercado de traballo e os sectores produtivos galegos no contexto nacional e internacional como é habitual. No noso compromiso co coñecemento que supoñen tanto IESIDE como *A Economía Galega*, subscribimos con Jacques Delors que «a aprendizaxe constitúe un instrumento indispensable para que a humanidade poida progresar cara a uns ideais de paz, liberdade e xustiza social». No seu informe verbo dos retos da educación no século XXI, o expresidente da Comisión Europea defende unha reflexión profunda para intentar avanzar cara a unha «sociedade educativa» que promova modelos de inclusión e de convivencia entre o local e o global e que consolide a formación ao servizo do desenvolvemento económico e social.

A publicación deste resumo executivo de *A Economía Galega*, que se verá ampliado na edición que daremos ao prelo no outono, permítenos, pois, reforzar o noso compromiso coa educación e coa difusión do coñecemento dotándonos, como sociedade, de ferramentas que nos permitan transitar cara á prosperidade. Afundación asume, polo tanto, este estudo como un dos seus compromisos máis firmes a prol dos seus obxectivos estratéxicos, co que pretende, ademais, analizar os acontecementos económicos decisivos con impacto directo na realidade social máis próxima e que é posible grazas á cooperación con ABANCA. Trasladamos, pois, á primeira entidade financeira de Galicia a nosa gratitude por implicarse neste senlleiro proxecto investigador e editorial.

Queremos rematar facendo expreso o noso fondo agradecemento ao IDEGA e a todo o equipo que participou na elaboración desta publicación e que, co seu traballo, veu facendo realidade esta iniciativa durante máis de trinta anos.

Presentación

Francisco Botas Ratera

Conselleiro delegado de ABANCA
e patrón de Afundación

O pasado 2016 foi un exercicio de desafíos a nivel mundial que, un ano máis, Afundación e o equipo de investigadores de *A Economía Galega* analizan e contextualizan en todos os ámbitos de repercusión, e no que a economía galega logrou finalizar o ano con taxas de crecemento por riba da media española, acompañado dunha substancial mellora do mercado laboral.

En clave europea, a saída de Reino Unido da UE (Brexit) e o avance dos partidos euroescépticos son sen dúbida dous dos acontecementos máis destacables, constituíndo serios retos con consecuencias a todos os niveis. Pola súa parte, o cambio de Goberno en EE.UU. implica, entre outras cuestións, unha modificación no modelo das relacións comerciais internacionais. Este feito prodúcese nun momento complexo para as denominadas economías emerxentes, especialmente a brasileira, lastrada por unha forte inestabilidade política interna e unha intensa dependencia de China, un país mergullado nun cambio de modelo a raíz da liberalización do mercado de capitais e da súa elevada débeda.

Os mercados financeiros seguen pendentes das futuras decisións sobre a política monetaria. Neste sentido, o BCE reafirma o discurso que vén adoptando desde mediados de 2014 e reitera que os tipos de xuro se manterán nos seus niveis actuais, incluso tras a finalización do programa de compras de activos (QE). Pola súa parte, a Reserva Federal espera que a economía estadounidense volva a unha senda de crecemento superior e permita continuar co proceso de normalización monetaria.

No contexto español, a análise dos principais compoñentes do PIB nos primeiros meses de 2017 reflicten unha mellora no patrón de crecemento, cunha reactivación do investimento —especialmente en bens de equipo— e un maior protagonismo da demanda exterior, cunha aceleración das exportacións que permiten compensar o incremento das importacións. A mellora da demanda interna co aumento do consumo dos fogares, do mercado de traballo, dos altos índices acadados polo sector turístico ou a recuperación moderada da construción indican, así mesmo, unha continuidade de progreso na economía española.

Galicia compartiu este avance do conxunto estatal. En 2016 a demanda interna, en especial o consumo dos fogares, foi o motor do crecemento no que tamén incidíu positivamente a demanda externa. Tocante á produción, todos os sectores, agás o primario, medraron por enriba do 3%, e no mercado de traballo contabilizáronse 28.000 desempregados menos.

Tras máis de trinta anos de *A Economía Galega*, Afundación e ABANCA, en colaboración co IDEGA, continuamos ofrecendo á cidadanía unha publicación de referencia para Galicia. Nesta ocasión, o novo formato de resumo executivo permítenos achegar as conclusións dunha maneira máis rápida e flexible, que se verá ampliada coa edición do informe anual, onde o equipo investigador abordará pormenorizadamente o acontecido no ano 2016 e nos inicios de 2017.

Introdución

Economía internacional¹

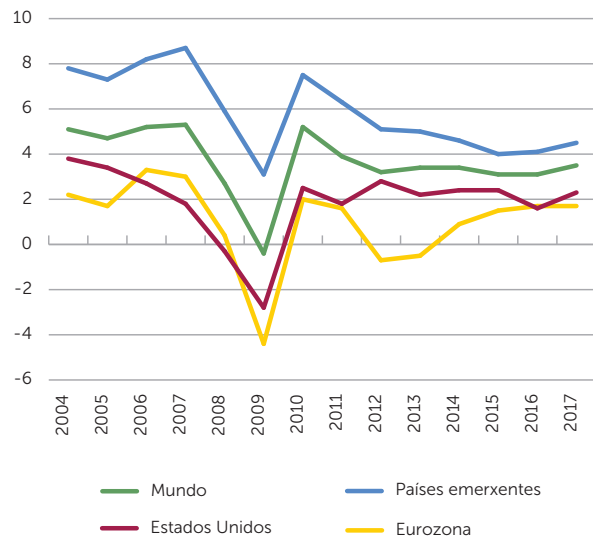
A actividade económica no mundo creceu un 3,1% no 2016, a menor taxa desde o inicio da crise. Nas economías avanzadas, o crecemento, do 1,7%, foi debido fundamentalmente a un comportamento peor do esperado da economía estadounidense e á incerteza xerada na Unión Europea polo Brexit. Pola súa parte, as economías emerxentes aceleraron a súa expansión económica por primeira vez en seis anos, se ben progresan a taxas máis modestas que no pasado recente, debido á aterraxe suave da economía chinesa e á caída do PIB en importantes economías como Brasil ou Rusia.

En Estados Unidos rexistrouse un crecemento do 1,6% no 2016, un punto menos que no ano anterior, unha desaceleración que deixou a primeira economía do mundo co peor dato de evolución do PIB desde 2011. Os principais factores que explican esta desaceleración da actividade foron un comportamento por debaixo do esperado tanto no investimento público como nas exportacións, así como a incerteza xerada no ano electoral. Cabe destacar que a chegada de Donald Trump á presidencia incrementou a preocupación a nivel internacional polo posible levantamento de barreiras comerciais internas e pola retirada de Estados Unidos do TPP (Trans Pacific Partnership). Non obstante, a nivel interno creou un certo optimismo nos axentes económicos, e especialmente nos círculos empresariais, logo de anunciar a implantación dun amplo paquete de estímulo, o recorte á presión fiscal empresarial e un incremento dos investimentos en infraestruturas. Neste contexto, cheo de incertezas, estímase que a economía estadounidense avanzará un 2,3% en 2017, sete décimas máis que no pasado ano.

A zona euro tamén registrou unha desaceleración da súa actividade económica no 2016, amosando un avance do 1,7%, tres décimas menos que no exercicio anterior. Ningunha das catro grandes economías da área suavizou o seu crecemento: Alemaña e Italia medraron dúas décimas máis que no ano precedente (1,8% e 0,9% respectivamente), mentres que Francia e España se mantiveron constantes no seu ritmo (1,2% e 3,2%, respectivamente). Non obstante, algunhas economías de menor tamaño, como Portugal, Bélxica ou Irlanda experimentaron unha caída no ritmo de crecemento, especialmente acusado nesta última. A actividade tamén foi de menos a máis e o mellor comportamento do consumo e as exportacións aumentaron a confianza empresarial, impulsando o investimento privado e xe-

¹ Estimacións correspondentes ao FMI (abril, 2017).

Gráfico 1. Evolución do PIB
Taxas de variación interanuais (en %)

A economía mundial creceu en 2016 un 3,1%, taxa idéntica ao incremento do PIB en Galicia

rando un círculo virtuoso que contribúe a consolidar a recuperación económica na zona euro. Para 2017 espérase un crecemento semellante ao do 2016 (1,7%) e que a taxa de paro regrese a niveis previos á crise (9,4% no 2017 e 8,9% no 2018).

O principal risco para a sostibilidade da recuperación económica da zona euro no 2017 continúa a ser de natureza política. Neste ano, os resultados das eleccións en Francia ameazaban cunha reversión nos avances de construción do proxecto europeo se gañaba a Fronte Nacional. Finalmente, a vitoria do centrista e liberal Macron, exministro de Economía do Goberno de Hollande e forte defensor da UE e do euro, eliminou este risco, pero non acaba coa incerteza xerada pola existencia dunha opinión antieuropeísta en aumento en varios países europeos como Austria, Holanda, Hungría ou Polonia. Neste contexto, o abandono do Reino Unido da Unión Europea continuou avanzando coa comunicación oficial, en marzo de 2017, das autoridades británicas ás europeas do comezo do proceso de saída do proxecto comunitario, logo da aprobación e ratificación do Brexit polo Parlamento británico.

Pola súa parte os países emerxentes e en desenvolvemento, despois de creceren un 4% no 2015, a segunda menor taxa dos últimos 13 anos, comezaron a mellorar

a súas expectativas no 2016, no que avanzaron unha décima máis (4,1%). A economía chinesa continuou co seu proceso de aterraxe suave logo da forte expansión das últimas décadas, e creceu dentro da franxa do 6,5% - 7% establecida polo Goberno no inicio do XIII Plan Quinquenal (2016-2020), avanzando o PIB un 6,7% no 2016 e 6,9% no primeiro trimestre do 2017. As boas novas son que o xigante asiático continuou a transformación da súa estrutura produtiva: sectores como o comercio electrónico, o financeiro ou a loxística avanzaron rapidamente, indicando un maior peso das actividades de servizos; por outro lado, o aumento da renda *per cápita* amosa unha economía cun forte aumento do consumo. En contraposición, China continúa sen resolver o problema da enorme débeda pública contraída nas últimas décadas, e a liberalización da conta de capitais levou a diferentes episodios de fuga de capitais que ameazan a estabilidade do seu sistema financeiro.

Pola súa parte, a economía de América Latina contraeuse un 1% no 2016, fortemente danada polo axuste á baixa da economía chinesa, primeira compradora de *commodities* na rexión, polo novo ciclo alcista na política monetaria da Reserva Federal e pola acusada caída da maior economía da rexión, Brasil, debido á grande inestabilidade institucional e política. En todo caso, neste complicado contexto, o pasado ano constitúe un punto de inflexión na economía latinoamericana, xa que foi o último do período de recesión, esperándose xa no 2017 o comezo dun novo ciclo económico expansivo aínda que con crecementos máis moderados que no período previo á crise e fortes diferenzas entre países.

Economía española

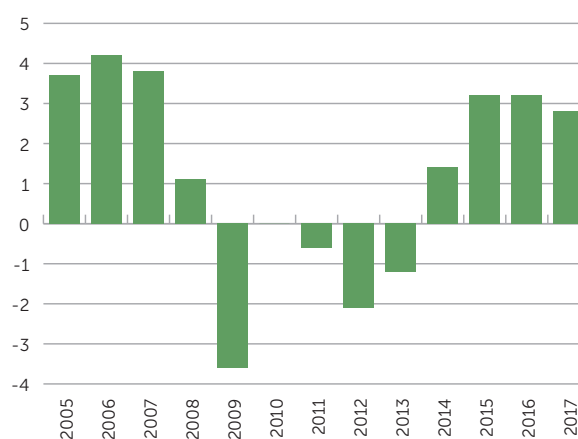
A economía española continuou a súa fase de expansión en 2016, exercicio no que se rexistrou un avance do PIB do 3,2%, sendo o terceiro ano consecutivo cun comportamento positivo da actividade económica. Ademais, España pasou de ser o principal factor de risco para a economía europea en 2011 a ser o país que máis crece entre as grandes economías da zona euro na actualidade. Concretamente, España presenta un diferencial de crecemento de 1,3 puntos respecto á UE, e 1,5 puntos respecto á zona euro.

Os factores que continuaron impulsando a economía española foron os mesmos que en 2015: as condicións financeiras sumamente favorables debido á política monetaria fortemente expansiva do BCE (que facilitaron a chegada do crédito a empresas e familias), o mantemento do euro e do prezo do petróleo en valores competitivos e as medidas de carácter estrutural postas en marcha polo Goberno nos últimos anos (destacando a reordenación do sistema financeiro). Este contexto positivo, unido ao dinamismo amosado polo mercado de traballo ao longo do 2016, xerou unha notable mellora da confianza empresarial que impulsou o investimen-

to, incluíndo a recuperación da actividade construtora. Como resultado, a economía española atópase hoxe nun escenario favorable onde as principais variables macroeconómicas xogan a favor do mantemento dunha forte actividade económica, esperándose que no 2017 o PIB alcance os niveis previos á crise.

Por outra banda, a economía española vén amosando unha recomposición dos motores de crecemento desde o inicio da recuperación. Entre 2009 e 2013 foi a demanda externa a que evitou unha maior caída da actividade, mentres que a demanda interna se desplomaba, afectada polo afundimento do mercado de traballo, a ausencia de crédito e a elevada débeda das familias. Nesta nova etapa de recuperación, entre 2014 e 2016,

Gráfico 2. Evolución do PIB da economía española
Taxas de variación interanuais (en %)

Cadro 1. Previsións de crecemento da economía española (en %)

	2017	2018
Goberno	2,7	2,5
Banco de España	2,8	2,3
Comisión Europea	2,8	2,4
OCDE	2,5	2,2
FMI	2,6	2,1

Fonte: Elaboración propia.

**España foi o país da zona euro
que máis medrou**

é a demanda interna a que amosa unha recuperación significativa —pola reversión dos tres factores mencionados— mentres que a demanda externa se comporta peor debido ao aumento rexistrado polas importacións.

Economía galega

A economía galega acelerou a súa senda expansiva en 2016, rexistrando un crecemento do PIB do 3,1% segundo os datos do Instituto Galego de Estatística (IGE), un punto máis que en 2015 e dous máis que en 2014. Os datos de crecemento do pasado ano foron os mellores desde 2007 e confirman que a actividade económica e empresarial se atopa no mellor momento desde que comezou a crise. Con todo, o avance do PIB posiblemente alcanzase o seu teito neste novo ciclo económico expansivo, xa que para os próximos anos se espera unha desaceleración da actividade.

Segundo a Contabilidade Nacional publicada polo INE, Galicia, cun aumento do PIB do 3,4%, situouse dúas décimas por riba da media española e 1,5 puntos porcentuais por riba do crecemento medio da UE-28. Foi a quinta comunidade autónoma cun maior crecemento, por debaixo de Illas Baleares (3,8%), Madrid (3,7%), Cataluña (3,5%) e Canarias (3,5%). Pola súa parte, o PIB *per cápita* avanzou un 4,5%, e Galicia fechou 2016 nos 21.358 euros, situándose como décima comunidade autónoma, superando a Comunidade Valenciana e Asturias respecto ao ano anterior, e recortando 247 euros de diferenza coa media española.

A demanda interna continuou sendo o principal motor do crecemento, achegando 2,5 puntos por 0,6 da demanda externa. Cabe destacar o comportamento do consumo dos fogares, que se acelerou tres décimas ata acadar o 2,6% de crecemento no 2016, sendo o factor que máis achegou ao incremento da demanda interna. Pola súa banda, o gasto das administracións públicas (AAPP) acelerouse catro décimas ata o 2,3%, mentres que a FBCF (investimento) caeu de maneira preocupante 3,6 puntos ata o 2,2%. Respecto da demanda externa, as exportacións aceleráronse ata acadar un crecemento do 5,5%, mentres que as importacións se suavizaron ata o 4,4%. Cabe destacar que Galicia rexistrou un récord histórico nas exportacións en 2016, superando por primeira vez os 20.000 millóns de euros (7,9% do total español).

Seguindo coa tendencia iniciada no pasado ano, polo lado da oferta todas as ramas de actividade rexistraron importantes incrementos. O sector servizos, que representa un 63% do valor engadido bruto (VEB) galego, avanzou un 3,3%, acelerando o seu crecemento 1,2 puntos respecto do ano anterior, impulsado polo forte aumento da actividade nas ramas de comercio, transporte e hostalería (6,9%) e informacións e comunicacións (4,2%). O sector industrial (16,9% do VEB) rexistrou un avance do 2,5% e a construción (6% do VEB) creceu un 3,1%.

Gráfico 3. Evolución do PIB (en %) (escala esquerda) e da renda *per cápita* (en euros) (escala dereita)

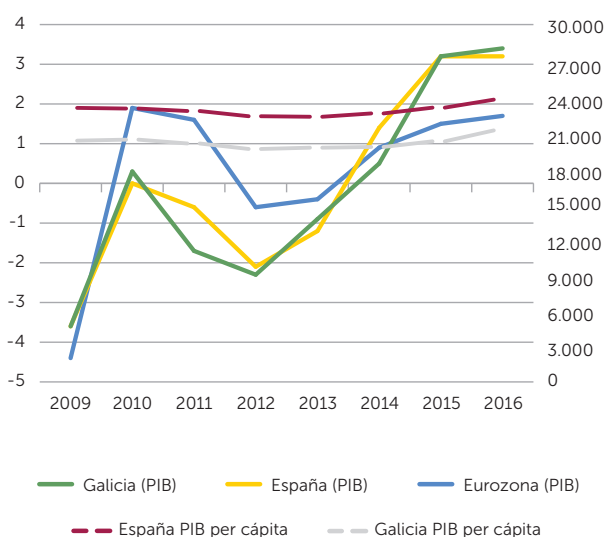
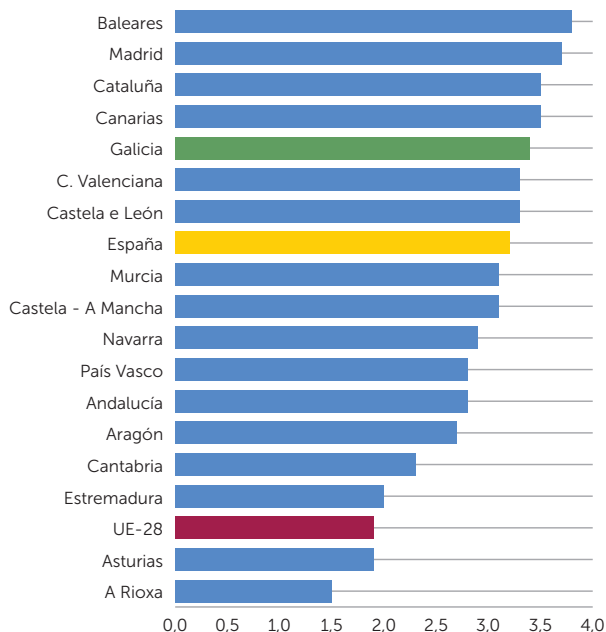

Gráfico 4. PIB das comunidades. Ano 2016
Taxa de variación anual (en %)

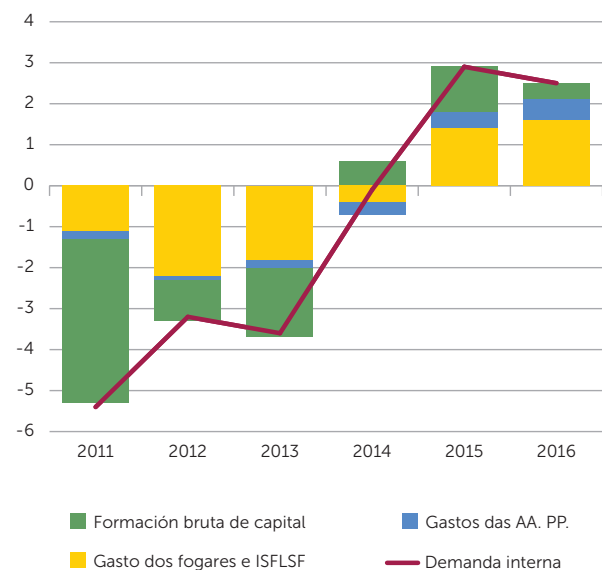
En 2016 os grandes sectores económicos en Galicia, coa excepción do primario e da enerxía, creceron por enriba do 3%

En liña co bo desempeño da actividade económica no 2016, o mercado de traballo continuou recuperándose e o paro baixou en 18.500 persoas, situándose en 204.200. A taxa de desemprego acadou o 16,29%, a máis baixa dos seis últimos anos.

Os indicadores de actividade e demanda dos primeiros meses de 2017 suxiren que se manterá o dinamismo económico ao longo do exercicio, aínda que cun perfil algo máis baixo. Segundo as estimacións do IGE, no primeiro trimestre de 2017 o PIB galego avanzou un 3,1% en termos interanuais, unha décima por riba do conxunto do Estado. Non obstante, o emprego neste período creceu sensiblemente menos en Galicia (1,23%) que en España (2,27%), a pesar do cal cómpre anotar unha caída interanual de case un punto na taxa de paro.

No primeiro trimestre de 2017 aprecíouse unha sensible desaceleración na actividade do sector industrial, especialmente na rama enerxética aínda que tamén na manufactureira. Isto foi contrarrestado con creces polo comportamento da construción e, sobre todo, polos servizos, que tiveron un crecemento no VEB do 4,3%. Cabe subliñar o moi bo momento do turismo, en especial no mes de abril coa celebración da Semana Santa. Nos catro primeiros meses do ano, o incremento no número de viaxeiros en hoteis galegos medrou un 7,6% con respecto a 2016, porcentaxe superior á española (5,9%). Pola contra, neste mesmo período non foi tan bo o comportamento do comercio polo miúdo, xa que o seu índice de cifra de negocio aumentou un 1,4%, valor, non obstante, superior ao do conxunto de España.

Gráfico 5. Evolución da demanda interna
Achega dos seus compoñentes
Taxas de variación interanuais (en %)

Canto aos fluxos comerciais, as exportacións de mercancías mantiveron no primeiro trimestre un ritmo de crecemento elevado (13,3%), que, porén, foi amplamente superado polo das importacións (23,4%). O superávit comercial acadado pola economía galega nos últimos anos, e a súa contribución ao crecemento, poderían reducirse de se manteren estas tendencias ao longo de 2017.

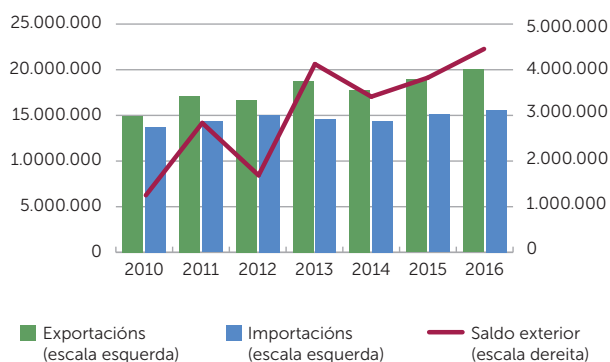
A evolución destes indicadores ou doutros de tipo cualitativo, como os que miden a confianza empresarial, sitúan as previsións de crecemento para a economía galega en 2017 no contorno do 2,8 - 2,9%. Nesta liña, o Goberno galego anunciou no mes de maio unha revisión á alza da estimación utilizada na elaboración dos orzamentos (2,4%).

Cadro 2. Evolución dos compoñentes do PIB
Taxas de variación interanuais (en %)

	2014	2015	2016
Demanda			
Gasto en consumo final	-0,8	2,2	2,5
Gasto dos fogares e ISFLSF	-0,7	2,3	2,6
Gastos das AA. PP.	-1,2	1,9	2,3
Formación bruta de capital	3,6	5,8	2,2
Exportación de bens e servizos	1,4	4,2	5,5
Importación de bens e servizos	-0,8	5,5	4,4
Oferta (VEB)			
VEB. Agricultura, gandaría, silvicultura e pesca	3,7	1,4	0,9
VEB. Industria	0,2	2,1	2,5
VEB. Industria manufactureira	3,9	4,6	3,5
VEB. Construción	-3,7	3,7	3,1
VEB. Servizos	1,8	2,1	3,3
PIBpm	1,1	2,1	3,1

Fonte: IGE.

Gráfico 6. Evolución das exportacións, importacións e saldo exterior (en miles de euros)

Mercado de traballo

Introdución

Por segundo ano consecutivo, a evolución do mercado laboral galego ofrece cifras claramente positivas. Segundo os datos da Encuesta de Poboación Activa (EPA), Galicia acababa 2016 con 23.400 ocupados máis (un incremento que mellora nun 22% o acadado en 2015) e con 28.000 parados menos. En paralelo, a taxa de paro descendeu 2,16 puntos porcentuais, do 19,31% ao 17,15%.

Non obstante, nun contexto de forte creación de emprego a nivel nacional (España con un de cada cinco novos ocupados na euroárea, lidera xunto a Alemaña a creación de emprego en 2016 na UE), Galicia mostra dificultades para acadar incrementos no número de ocupados da mesma intensidade. Aínda que as diferenzas non parecen moi significativas, o retardo no inicio da recuperación do emprego en Galicia acaba supoñendo un diferencial acumulado moi significativo (gráfico 1).

Evolución positiva do mercado laboral. Galicia acababa 2016 con 23.400 ocupados máis e con 28.000 parados menos

Se acudimos á información dos datos rexistrados nas oficinas de emprego e recollidos polo Ministerio de Emprego e Seguridade Social, o patrón repítese: 22.894 persoas menos inscritas como parados rexistrados e arredor de 20.200 afiliados máis. Os datos da EPA e os do ministerio debuxan un escenario de evidente creación de emprego en Galicia. Porén, a recuperación da ocupación está sendo moito máis lenta que no conxunto de España e iso está acontecendo nun contexto onde as cifras macroeconómicas permiten pensar nunha evolución moito máis favorable. Galicia perdeu, desde xullo de 2008 ata xaneiro de 2014, 191.932 afiliados. Entre xaneiro de 2014 e abril de 2017 recuperou 65.648 afiliados, o 34,2% da afiliación perdida (gráfico 2). Utilizando as mesmas referencias temporais, o conxunto de España en abril de 2017 recuperou o 66%

Gráfico 1. Evolución da ocupación
Taxas de variación interanuais (en %)

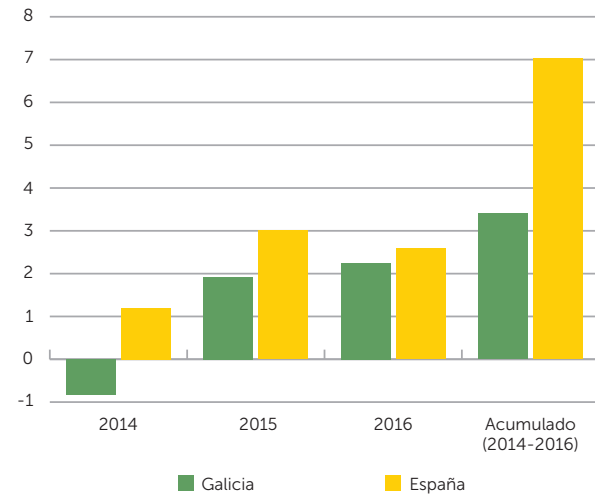

Figura 1. Evolución da ocupación e o desemprego. Ano 2016

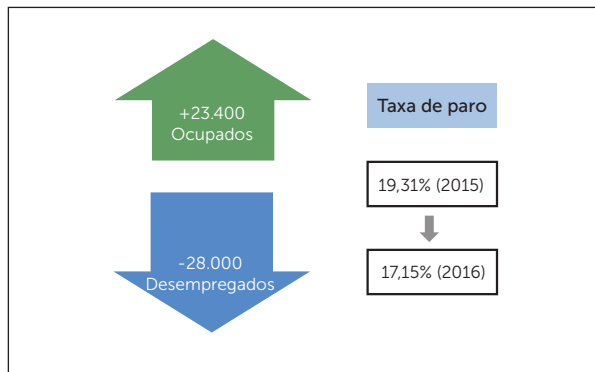
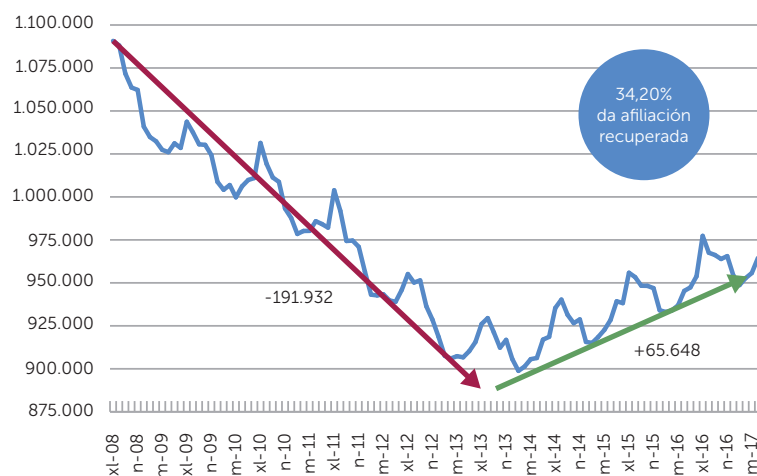

Gráfico 2. Evolución de afiliados en Galicia

A recuperación do emprego está sendo máis lenta en Galicia ca no conxunto de España

da afiliación perdida, o que supón case o dobre que no caso de Galicia.

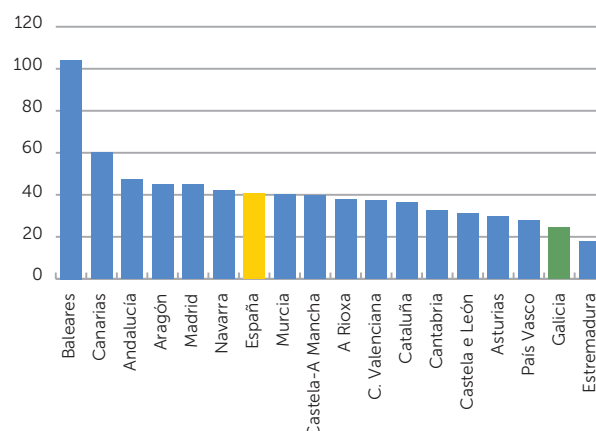
As diferenzas entre comunidades autónomas na caída do emprego durante a crise foron importantes (Valencia perdeu o 22,65% da ocupación, mentres que en Navarra a perda superou lixeiramente o 12%), pero están sendo maiores no recente período de recuperación, sendo Galicia a segunda comunidade con menor incremento do emprego (gráfico 3) e bastante afastada da media estatal.

Caracterización da recuperación do emprego: sectores, situación profesional, sexo e idade

Entre o primeiro trimestre de 2014 e o primeiro trimestre de 2017, todos os grandes sectores de actividade galegos, aínda que con diferente intensidade, rexistraron aumentos na ocupación que difiren sensiblemente na súa distribución co sucedido no conxunto de España (gráfico 4). En termos absolutos os servizos encabezan a creación de emprego, seguidos da industria. Cando comparamos a distribución sectorial dos novos ocupados destaca en Galicia a forte recuperación do sector primario que supón o 17% dos novos empregos (só o 3% no conxunto de España) e a lenta recuperación do sector da construción. Pero a principal diferenza obsérvase na débil recuperación do emprego no sector servizos. En Galicia só o 53% dos empregos recuperados se obteñen nas ramas do terciario, fronte ao 70% no conxunto de España. Ademais, a recuperación da ocupación en Galicia acádase polo forte incremento da figura do empresario ou membro de cooperativa, que supón máis do 40% do incremento da ocupación e que se considera un emprego con maior vulnerabilidade (no conxunto de España, o 94% do incremento da ocupación dos servizos prodúcese no colectivo de traballadores asalariados).

Os novos empregos favorecen máis os homes que ás mulleres

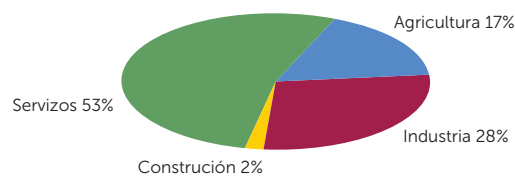
Gráfico 3. Emprego recuperado entre o I trim. de 2014 e o I trim. de 2017 (en %)

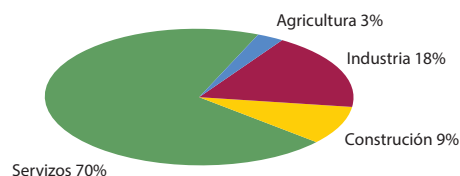
Forte incremento da ocupación no primario e débil recuperación na industria e servizos

Gráfico 4. Distribución sectorial do empregos recuperado entre o I trim. de 2014 e o I trim. de 2017

a) Galicia

b) España

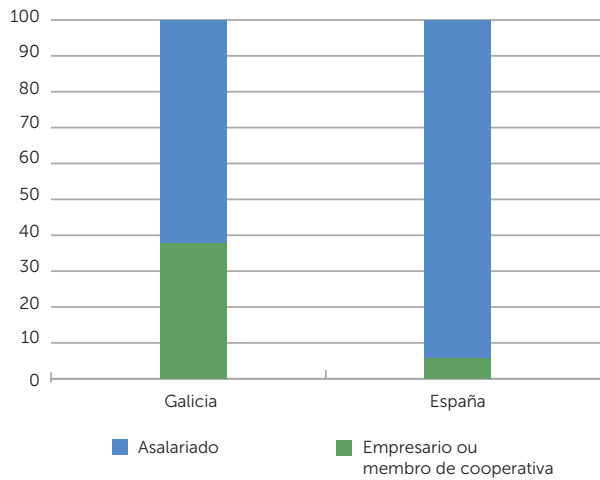

Por xénero, a recuperación do emprego está favorecendo máis os homes (53,15% dos novos empregos en Galicia) que as mulleres. Esta tendencia é máis marcada no caso de España (59,35% dos novos empregos), onde a recuperación da construción xa supón un de cada dez novos empregos, o que non acontece en Galicia, onde está sendo moito máis tímida. Tras un lixeiro incremento durante 2014 e 2015, en 2016 a construción en Galicia perdeu un 2,4% da ocupación.

Cando analizamos a evolución do emprego por grupos de idade dispáranse as alarmas. Os menores de 29 anos só conseguiron un de cada 25 novos empregos creados en Galicia. A evolución no conxunto de España tampouco é boa, pero polo menos os mozos lograron un de cada 12 novos empregos. En ambos os casos, os

Os menores de 29 anos só lograron 1 de cada 25 novos empregos

Gráfico 5. Distribución por tipo de ocupación do emprego recuperado entre o I trim. de 2014 e o I trim. de 2017 no sector servizos (en %)

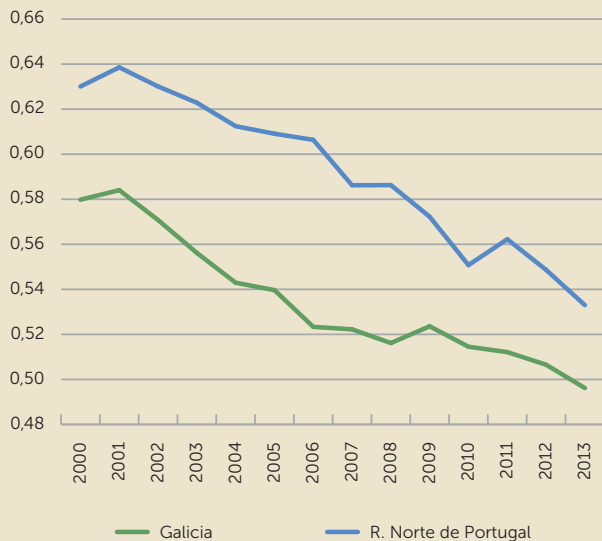
Evolución dos custos laborais unitarios Galicia/norte de Portugal

Desde a entrada na UE e as facilidades que supuxo para a mobilidade de traballo, capital e mercancías para Galicia e o norte de Portugal, as tensións entre estas dúas

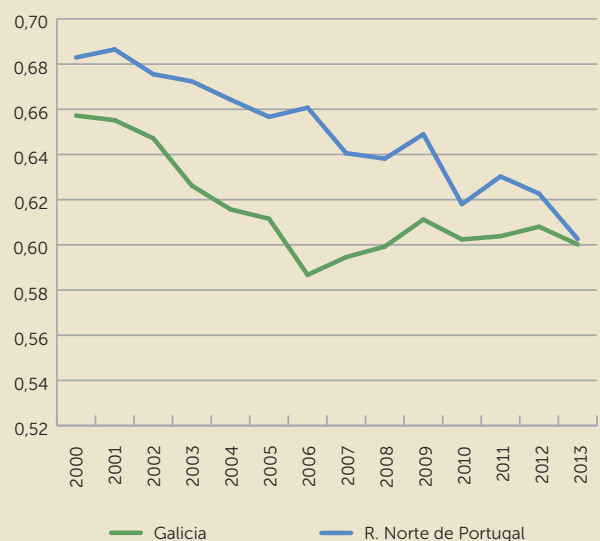
rexións para atraer investimentos reavívanse periodicamente, como está acontecendo nos últimos anos. A deslocalización de empresas que abandonan Galicia para instalarse en Portugal ou abrir filiais ao outro lado do Miño obedece á estratexia competitiva das matrices na que son determinantes os incentivos fiscais ou os prezos do chan industrial, pero tamén a existencia de

Gráfico R1. Evolución dos custos laborais unitarios (en %)

a) Sector industrial

b) Sector manufactureiro

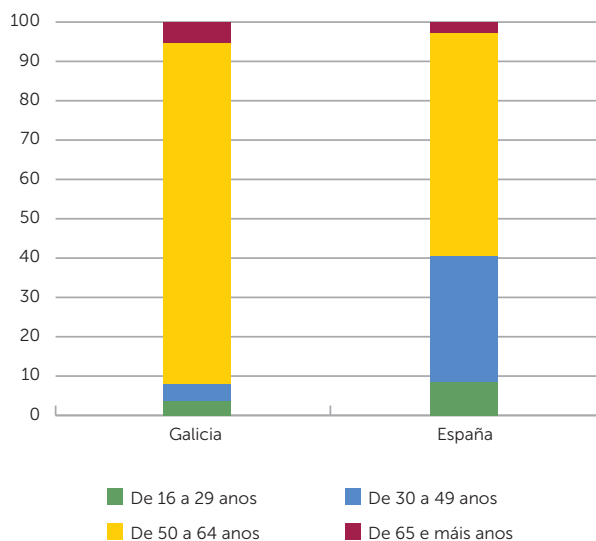

mozos, que foron o colectivo máis afectado pola crise en termos de perda de emprego, están sendo tamén os grandes esquecidos na recuperación. Ademais, durante a recuperación a temporalidade aumentou considerablemente e cada vez son máis os empregos a xornada parcial.

Por suposto, este resultado está condicionado pola dinámica demográfica galega, marcada por unha baixa fecundidade e incrementos continuos na esperanza de vida. Efectivamente, as xeracións que entran no mercado laboral son menores en número que as que saen, pero este feito contrastado non é o elemento determinante para que a ocupación dos mozos non se recupere. Polo momento Galicia non ten un problema de falta de oferta laboral nos tramos de idade máis novos. Un

En 2016 a taxa de paro galega foi 2,5 puntos inferior á do conxunto de España

Gráfico 6. Distribución por grupo de idade do emprego recuperado entre o I trim. de 2014 e o I trim. de 2017 (en %)

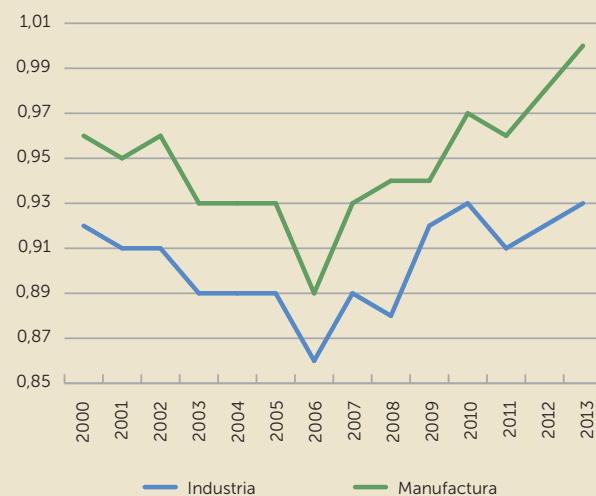

diferenciais significativos en custos laborais. A facilidade de comunicación entre ambas as rexións e de acceso aos respectivos mercados xustifican que as empresas tratasen de gañar posición competitiva instalándose alí onde os custos laborais (en relación á produtividade) fosen menores e/ou permitisen acadar economías de alcance na distribución do seu produto.

Fixémonos na evolución do custo laboral unitario. Empregando datos procedentes de Eurostat, o gráfico R1 amosa a evolución dos custos salariais en relación á produtividade, é dicir, o custo laboral unitario (CLU), en Galicia e na rexión norte. As dúas economías levan anos reducindo o seu CLU, axuste que está sendo máis acusado no conxunto do sector industrial que no caso da manufactura. Ademais, o CLU é superior na rexión norte, aínda que se produciu un proceso de converxencia, que é moito máis evidente na manufactura, xa que en 2013 se eliminou o diferencial existente a principios da década dos 2000. Non obstante, o comportamento desde o comezo da recesión foi diferente. Mentres que na rexión norte o CLU mantén a tendencia á baixa desde o inicio da crise, en Galicia no caso da manufactura prodúcese un lixeiro incremento desde o mínimo da serie en 2006, para estabilizarse en torno ao 0,6. En termos relativos, por tanto, Galicia perdería vantaxe competitiva fronte á rexión norte que, potencialmente, podería xustificar cambios nas decisións de localización por parte das empresas.

O cálculo dun índice de competitividade simple (gráfico 2), como cociente entre o CLU nas dúas rexións amo-

Gráfico R2. Índice de competitividade en custos laborais unitarios

sa dous periodos claramente diferenciados. Durante o previo á crise, Galicia foi mellorando a súa competitividade en custos laborais fronte á rexión norte, cunha caída dos valores do índice de 0,96 a 0,88 na industria e de 0,92 a 0,86 na manufactura. Desde o comezo da recesión, pola contra, a evolución descrita da produtividade e dos salarios provocou unha perda continua de competitividade, chegando incluso o índice a acadar valores próximos á unidade no sector manufactureiro.

**Nos últimos anos
aumentou a temporalidade
e cada vez son máis
os empregos a tempo parcial**

de cada catro mozos galegos que quere traballar non atopa emprego. E aínda poderíamos incorporar moitos máis se fose necesario, xa que a taxa de actividade deste colectivo diminuíu máis de 10 puntos porcentuais desde o inicio da crise. Polo tanto, non é a actual situación demográfica a culpable dos malos resultados laborais da mocidade galega.

A evolución do desemprego

O desemprego reduciuse no último ano en 28.000 persoas, situando a taxa de paro no 17,15%, un descenso de 2,16 puntos porcentuais. Sen dúbida, trátase dunha redución importante no número de desempregados (-11,5%) moi similar á observada no conxunto de España (-11,4%). Non obstante, mentres en España a redución do desemprego se acelera, en Galicia sofre un mínimo freo (gráfico 7).

O descenso no número de parados afectou de xeito similar a homes (14.500 menos, un -11,8%) e mulleres (13.300 menos, un -11,1%). Pola contra, si se aprecian fortes diferenzas nas dinámicas por grupos de idade e por nivel educativo. O aumento no número de desempregados con menor nivel educativo, cuantitativamente pouco significativo (1200 máis que en 2015), mostra que a dinámica laboral na nosa comunidade autónoma difire considerablemente da estatal, onde este colectivo tivo a maior redución relativa durante 2016 (-14,8%).

Galicia mantén un diferencial positivo respecto ao conxunto de España no nivel da taxa de paro (case 2,5 puntos porcentuais menos). Non obstante, esta distancia é en gran medida o resultado dunha menor participación da poboación galega no mercado laboral. De feito, se atendemos á taxa de emprego, España (gráfico 8) conta cun diferencial favorable de máis de 3 puntos que varía en función do tramo de idade analizado. O diferencial nos maiores de 55 anos é claramente favorable a España (pola maior proporción de persoas maiores en Galicia), no tramo de 25 a 54 anos é lixeiramente favorable a Galicia, e volve ser favorable a España para os menores de 25 anos, o que reflicte as maiores dificultades dos mozos galegos para acadar un emprego. Un dato máis, a taxa de paro do colectivo con estudos superiores é un punto superior á española, cando para o conxunto da poboación o diferencial é favorable a Galicia en preto de 3 puntos (gráfico 9).

Gráfico 7. Redución relativa do número de desempregados (en %)

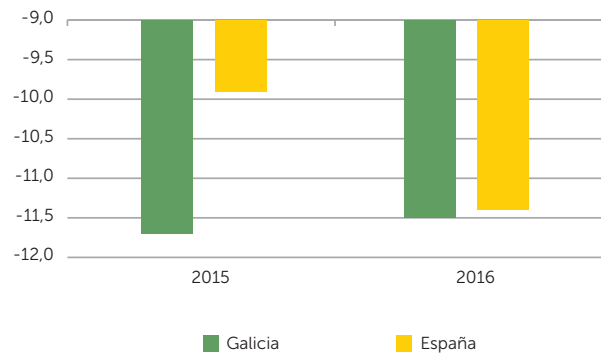

Gráfico 8. Diferenza na taxa de emprego por diferentes grupos de idade España-Galicia (en %)

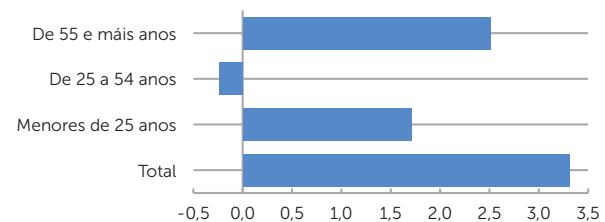
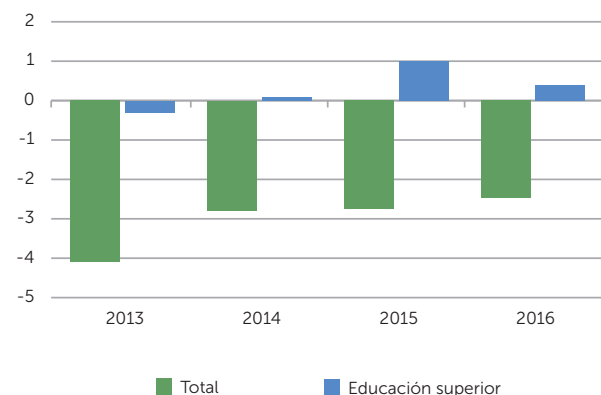

Gráfico 9. Evolución da diferenza na taxa de paro Galicia-España (en %)

No colectivo con estudos superiores, a taxa de paro en Galicia é case medio punto superior á española

Agricultura

O peso do complexo agroalimentario na economía galega

O complexo agroalimentario, o conxunto formado polo sector agrario e as industrias transformadoras dos seus produtos, mantén un peso relevante na economía galega. Segundo as cifras máis recentes publicadas polo IGE, en 2014 xeraba o 5,3% do VEB e o 6,5% do emprego, porcentaxes que superan a media española e, en maior medida, a da UE. Ademais, durante a recente crise económica, as ramas que integran este complexo tiveron un comportamento comparativamente favorable; feito lóxico por tratarse de sectores que producen bens de primeira necesidade, que sufriron menos a retracción do consumo provocada pola crise. Deste modo, fronte á continua diminución do seu peso relativo que se constataba na fase de expansión 1995-2007, no período de crise (2008-2014) aumentou lixeiramente a participación deste complexo no VEB (do 5% ao 5,3%) e estabilizouse o seu peso no emprego (ao redor do 6,5%) (gráfico 1).

Non obstante, esa relevancia do complexo agroalimentario en Galicia segue acompañándose dunha debilidade estrutural que non se viu corrixida, nin sequera parcialmente, nos anos recentes: este continúa centrado na produción agraria, sendo limitado o desenvolvemento da industria transformadora. Concretamente, en 2014 a industria só achega o 35,9% do VEB do complexo, porcentaxe practicamente idéntica á de 2008 e tamén á que se rexistraba a comezos de século (35,6% no ano 2000). Un dato que contrasta co que se observa en xeral nos países do noso contorno, nos que o habitual é que o VEB xerado na transformación das materias primas agrarias supere o da agricultura. A consecuencia é que a nosa especialización no contexto estatal e europeo se centra na produción agraria, mentres que o peso da industria agroalimentaria no PIB só supera levemente a media da UE e está por debaixo da española.

Tendencias a medio prazo do sector agrario (1990-2015)

Os datos publicados en 2016 permiten actualizar a imaxe sobre as tendencias a medio prazo do sector agrario galego, construíndo unha serie da evolución das súas macromagnitudes básicas en termos reais (produción, renda e renda por ocupado) nos últimos 25 anos. Catro son as notas esenciais que definen a dinámica no conxunto do período 1990-2015 (gráfico 2):

- O volume da produción agraria experimentou un crecemento significativo: 49,3% nos 25 anos, o que supón unha taxa media acumulativa anual do 1,6%.

Gráfico 1. Peso do complexo agroalimentario na economía galega (en %)

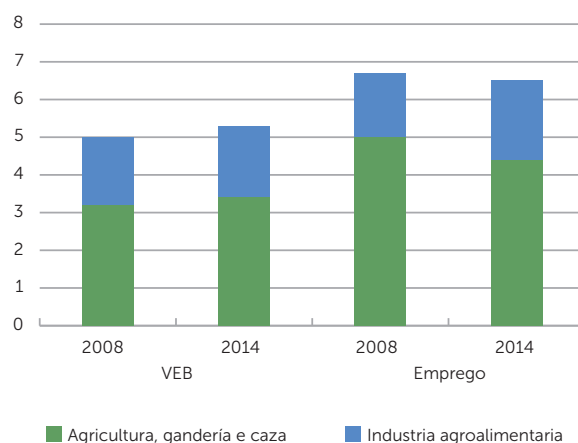
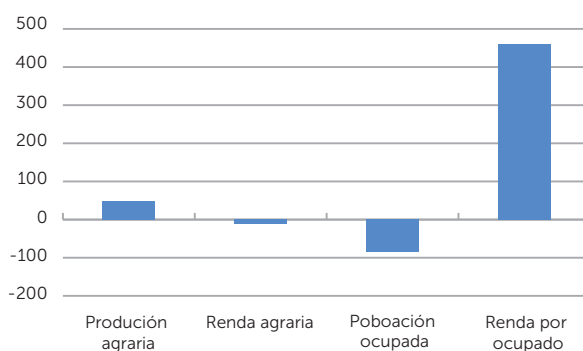

Gráfico 2. Tendencias do sector agrario galego no período 1990-2015 (en %)

O peso do sector agrario e do complexo agroalimentario en Galicia aumentou lixeiramente durante a crise económica

- Esa expansión do *output* acompañouse, porén, dunha diminución da renda do sector en moeda constante (-12,1%), o que tivo a súa orixe en dous factores: o notable aumento dos consumos intermedios e as amortizacións do capital fixo, derivado dos cambios na tecnoloxía produtiva; e a dinámica desfavorable dos prezos (deterioración do nivel real dos prezos percibidos e da relación prezos percibidos/prezos pagados), só compensada en parte pola alza das subvencións.

- O terceiro feito salientable foi o fortísimo axuste demográfico, que se concreta en que a poboación ocupada se reduciu neste período a 1/6 do seu volume inicial (-84,4%).
- Iso deu como resultado que a produción media obtida por cada agricultor se multiplicase, falando sempre en volume, en termos reais, por 10. E posibilitou tamén que, a pesar do descenso da renda global, a renda por ocupado experimentase un incremento espectacular, multiplicándose por 5,6. En cifras absolutas, expresado en euros constantes de 1995, este indicador pasou de 3530 euros por traballador en 1990 a 19.766 en 2015.

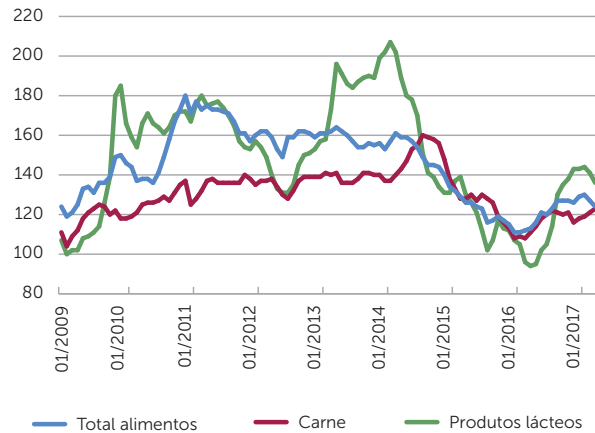
En definitiva, o agro galego conta cada vez con menos traballadores, pero estes xeran unha produción un 50% superior á de 25 anos atrás, o que lles permite obter uns ingresos por persoa moito maiores. E, en termos comparativos, uns ingresos moito máis próximos ao estándar medio da agricultura española: no conxunto do período 1990-2015 Galicia mantivo aproximadamente o seu peso na renda agraria global de España; e iso, unido á intensidade moito maior que alcanzou aquí o axuste demográfico do sector, posibilitou que a renda por ocupado pasase do 27,7% ao 90,2% da media estatal.

A conxuntura en 2016: evolución a nivel internacional, na UE e en España

Partindo desas tendencias a medio prazo, a conxuntura do sector agrario galego en 2016 estivo condicionada en primeiro lugar pola evolución dos mercados mundiais. O índice da FAO sobre prezos dos alimentos mostra que no transcurso deste ano se produciu unha leve recuperación das cotizacións das principais *commodities* agrarias que veu poñer fin á súa forte caída no bienio 2014-2015. Concretamente, ese índice tocou fondo en xaneiro de 2016, cun nivel case 1/3 inferior en termos reais ao de comezos de 2014 e un 40% por debaixo do pico alcanzado a finais de 2010. Partindo dese mínimo, os prezos experimentaron ao longo de 2016 unha recuperación, pero de magnitude moi moderada, que provoca que o seu valor medio en 2016 sexa un 2,9% inferior ao de 2015. Polo tanto, en termos de medias anuais asistimos a un novo descenso (gráfico 3).

Dos cinco grupos de produtos que distingue a FAO interéranos en particular a carne e os produtos lácteos. Na carne asistimos a unha recuperación continua desde principios de ano, pero sumamente débil, moito máis débil que a caída do exercicio anterior, de tal modo que o prezo medio en 2016 é un 8,4% inferior ao de 2015. No que respecta aos produtos lácteos, cómpre salientarse de entrada dous feitos: a especial intensidade do descenso que sufriron os prezos desde mediados de 2014 e que isto proseguiu ata abril-maio de 2016. A partir dese momento, na segunda metade do ano as cotizacións experimentaron unha recuperación importante, pola confluencia de dous factores: a redución da

Gráfico 3. Evolución dos índices da FAO sobre prezos dos alimentos

Leve recuperación dos prezos dos produtos agrarios nos mercados mundiais ao longo de 2016, despois da forte caída en 2014 e 2015

produción nos principais exportadores mundiais (Unión Europea, Nova Celandia, Australia...) e, do lado da demanda, o incremento das importacións de China e tamén de Rusia, México, Brasil e outros países. Non obstante, esa recuperación pareceu frearse nos primeiros meses de 2017, e o resultado para o conxunto de 2016 é un prezo medio das *commodities* lácteas un 5,5% por debaixo do de 2015 (gráfico 3).

Con ese pano de fondo a nivel internacional, a dinámica do sector agrario na UE-28 estivo marcada en 2016 por dous fenómenos: lixeira contracción do *output* (-0,5%), como consecuencia da caída da produción vexetal (-1,8%) e a expansión algo menor da gandeira ou animal (1,4%); comportamento desfavorable dos prezos, debido ao novo descenso que sufriron os prezos percibidos (-2,5%), especialmente nos produtos gandeiros (-4,3%), só compensado parcialmente polo abaratamento dos consumos intermedios (-3%). O resultado, segundo as estimacións de Eurostat, é que a renda do sector rexistrou unha diminución en euros constantes do 1,8%; o que, dada a redución similar da man de obra (-1,5%), deu como saldo un leve descenso da renda por UTA (unidade de traballo/ano) (-0,3%). Un descenso en todo caso, que se acumula aos constatados en 2014 e 2015 (cadro 1 e gráfico 4).

Considerada neste contexto, a agricultura española presenta un balance máis favorable, como vén sucedendo desde 2012 despois de que na pasada década ocorrera o contrario (deterioración da renda agraria e dinámica peor que a comunitaria) (gráfico 4). Segundo as estimacións do MAPAMA (Ministerio de Agricultura e Pesca, Alimentación e Medio Ambiente), que nutren tamén as cifras publicadas polo Eurostat, a renda agraria (en euros constantes) rexistrou en España en 2016 un importante incremento (6,1%), o que, a pesar do aumento da man de obra (1,6%), posibilitou unha mellora apreciable da renda por UTA (4,4%) (cadro 1). A orixe deste balance máis favorable estivo na dinámica do *output*, no crecemento que experimentou aquí a produción agraria (6,7%), fronte ao estancamento na UE-28. Porén, os prezos percibidos polos agricultores sufriron unha caída similar nos produtos gandeiros, e máis intensa nos vexetais, que a media europea.

A dinámica global do sector agrario galego en 2016

En Galicia non contamos polo momento con ningunha estimación oficial das contas económicas do sector agrario en 2016. Polo que debemos conformarnos con perfilar un balance provisional a partir dos datos dispoñibles, referidos á dinámica das principais producións no noso agro e aos prezos percibidos e pagados a nivel español.

Eses datos apuntan a unha conxuntura similar á constatada na UE sobre todo en dous aspectos: o estancamento aproximado da produción, resultado do crecemento do *output* gandeiro e a contracción do agrícola; a nova deterioración que sufriron os prezos dos produtos gandeiros. Non obstante, a evolución galega diferénciase da europea pola alza que experimentaron aquí os prezos nas ramas vexetais, o que levou a un lixeiro incremento do índice xeral de prezos percibidos e posibilitou un pequeno aumento da renda do sector. En concreto, segundo os nosos cálculos, a renda agraria rexistrou en Galicia un incremento do 1,1%, que contrasta coa súa caída na UE-28 (-1,8%) aínda que está lonxe da alza constatada en España (6,1%) (cadro 1).

O balance complétase cunha dinámica da man de obra, de acordo cos datos da EPA, que só cabe cualificar de sorprendente e pouco plausible. Concretamente, as estimacións da EPA indican que a poboación ocupada no sector, despois de diminuír a unha taxa media anual do 8,4% no cuatrienio 2012-2015, coincidindo cos peores anos da crise, experimentou en 2016 un aumento do 7,9%. O resultado é que a renda por ocupado tería sufrido unha notable deterioración (-6,8%), en contraste coa súa estabilidade na UE-28 (-0,3%) e o crecemento en España (4,4%) (cadro 1 e gráfico 4). Na nosa opinión, porén, ese aumento da poboación ocupada agraria en 2016 dificilmente se corresponde coa realidade, e debemos tomala máis ben como unha oscilación estatística que vén compensar a sobreestimación do des-

censo desta man de obra nos catro anos anteriores. Se corriximos iso, o que obtemos como evolución máis plausible é un aumento da renda por ocupado nos anos 2012-2015 inferior ao estimado no cadro 1 e no gráfico 4, e a continuidade en 2016 dunha dinámica similar á media dese cuatrienio: lixeiro incremento da renda do sector que, unido á diminución da man de obra, posibilitou un crecemento máis significativo da renda por traballador.

Cadro 1. Evolución da renda global e da renda por ocupado no sector agrario en Galicia, España e a UE
Taxas de variación interanuais (en %)

	2012	2013	2014	2015	2016
Galicia*					
Renda agraria ¹	-2,4	16,6	-5,2	2,4	1,1
Man de obra (ocupados)	-8,5	-5,1	-12,8	-7,1	7,9
Renda/Ocupado	6,7	22,9	8,7	9,5	-6,8
España					
Renda agraria ¹	-0,2	4,0	1,1	2,4	6,1
Man de obra (UTA)	-1,5	-5,4	-2,1	-0,7	1,6
Renda/UTA	1,4	10,0	3,2	3,1	4,4
Unión Europea (UE-28)					
Renda agraria ¹	-2,3	4,5	-3,4	-4,4	-1,8
Man de obra (UTA)	-0,5	-1,1	-1,8	-2,1	-1,5
Renda/UTA	-1,8	5,6	-1,7	-2,3	-0,3

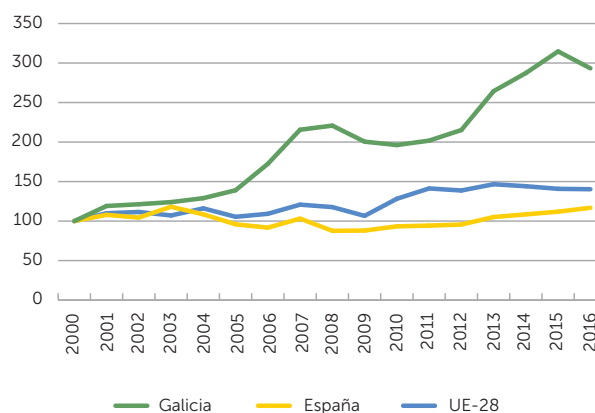
¹ VENCf en moeda constante.

* Estimacións propias (para 2012-2014 baseadas nas Contas Económicas do IGE).

Fonte: Elaboración propia a partir de:

- Eurostat, Economic Accounts for Agriculture.
- MAPAMA, Cuentas Económicas de la Agricultura.
- IGE, Contas Económicas de Galicia. Base 2010. Serie 2000-2014.
- INE, EPA.

Gráfico 4. Evolución da renda agraria por ocupado en termos reais

Con algo máis de detalle, podemos caracterizar así a conxuntura do sector agrario galego en 2016:

- O *output* mantívose aproximadamente estancado (-0,2%), xa que o crecemento da produción gandeira (2,4%) viuse contrarrestado pola importante caída nas ramas agrícolas (-5,7%). E iso, unido ao incremento do volume dos consumos intermedios, orixinou unha lixeira contracción do VEB do sector (-0,6%). Neste punto os nosos cálculos suxiren unha evolución algo peor da estimada nas contas económicas trimestrais do IGE para o conxunto do VEB agropesqueiro (crecemento do 0,9%).
- Esa dinámica produtiva acompañouse dun comportamento oposto dos prezos: caída dos gandeiros (-2,3%) e alza dos agrícolas (7,1%). O resultado foi unha dinámica global para o conxunto do sector lixeiramente favorable, ao confluír unha leve alza do índice xeral de prezos percibidos (1,1%) e un abaratamento dos insumos (-3,7%).
- Esa evolución dos prezos foi a que posibilitou que, a pesar do estancamento ou leve contracción do *output*, a renda agraria experimentase un pequeno incremento (1,1% segundo as nosas estimacións).

Diversidade de conxunturas nas principais ramas agrarias

Ese balance global esconde dinámicas dispares nas principais ramas ou orientacións produtivas. Comezando polas agrícolas, o exercicio caracterizouse pola redución das colleitas, con intensidades diversas, en todos os grupos de cultivos cun certo peso no noso agro. Mentres que os prezos rexistraron comportamentos moi desiguais: desde caídas en torno ao 10% nos cereais e nas hortalizas, ata alzas notables no viño e nas patacas. O resultado foi un leve incremento do valor da produción vexetal (1,4%), pero con evolucións que van desde caídas superiores ao 20% nos cereais e cultivos forraxeiros ata o aumento por enriba do 35% nas patacas (cadro 2).

Se nas ramas vexetais tivo lugar en conxunto unha caída do *output* (-5,7%) e unha alza dos prezos (7,1%) que deu como resultado un lixeiro aumento do valor da produción (1,4%), a conxuntura oposta encontrámola no ámbito gandeiro. Aquí continuou a expansión dos volumes producidos (2,4%), pero a deterioración dos prezos (-2,3%) provocou unha variación nula do seu valor económico (0,1%). No lado negativo hai que destacar a nova caída que sufriron os ingresos das explotacións lácteas (-2%), ao confluír o estancamento das entregas á industria (aumento de só o 0,2%) e un novo descenso dos prezos. Neste último aspecto os prezos do leite, despois da forte caída en 2014 e 2015, experimentaron unha recuperación a partir de agosto de 2016, pero a media anual neste exercicio foi un 2,2% inferior á de 2015 (gráfico 5). Se iso sucedeu no sector lácteo, unha conxuntura similar ou aínda máis desfavorable de des-

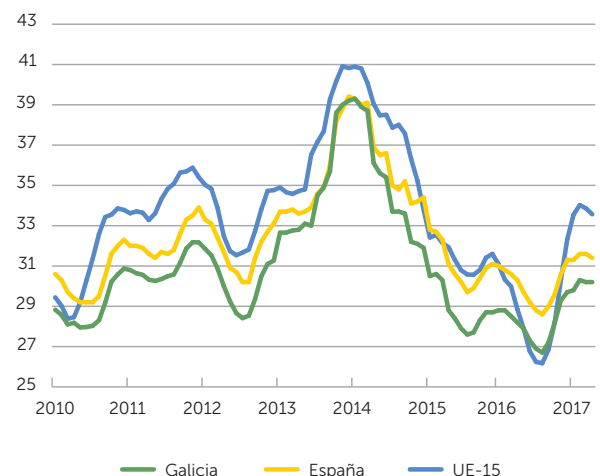
censo dos prezos e dos ingresos deuse nas explotacións de ovos e na avicultura de carne. Entre as ramas gandeiras cun certo peso, só viron aumentar o valor económico da produción e, polo tanto, rexistraron unha conxuntura positiva o vacún de carne e o porcino, en ambos os casos como resultado dunha significativa expansión dos volumes producidos e a estabilidade ou moderada alza dos prezos (cadro 2).

Cadro 2. Estimación da variación do volume e o valor da produción nas principais ramas agrícolas e gandeiras de Galicia. Ano 2016
Taxa de variación anual (en %)

	Volume de produción	Prezos correntes	Valor da produción
Cereais	-14,7	-10,6	-25,3
Patacas	-3,6	40,3	36,7
Froitas	-3,7	2,0	-1,7
Hortalizas	-1,2	-10,4	-11,6
Viño	-13,0	10,9	-2,2
Cultivos forraxeiros	-13,2	-10,8	-24,0
Produción vexetal	-5,7	7,1	1,4
Leite	0,2	-2,2	-2,0
Carne e gando vacún	3,8	1,5	5,3
Carne e gando porcino	8,4	0,0	8,4
Carne e gando aviar	2,8	-7,6	-4,7
Carne e gando ovino	17,9	-5,2	12,7
Carne e gando caprino	-12,7	2,2	-10,5
Carne e gando coellos	-2,8	0,3	-2,5
Ovos	4,6	-14,0	-9,4
Produción animal	2,4	-2,3	0,1
Total produción agraria	-0,2	1,1	0,9

Fonte: Elaboración propia a partir de datos do MAPAMA e o FEGA.

Gráfico 5. Evolución dos prezos do leite ao produtor. Céntimos de euro/litro para Galicia e España; céntimos de euro/quilo para a UE

Pesca, acuicultura e marisqueo

Pesca

A pesca galega logrou en 2016 o mellor resultado económico desde que hai rexistro, con 491 millóns de euros de facturación. O volume de pesca fresca comercializada foi o segundo maior desde 2001, acadando 188.603 toneladas. A cotización media das descargas foi tamén alta, con 2,61 euros por quilogramo. O 80% das vendas e o 75% da facturación corresponderon ás lonxas de Vigo, A Coruña, Ribeira, Burela e Celeiro. A frota conxeladora achegou 89.000 toneladas, un 12% máis que en 2015, e o tráfico de contedores de peixe conxelado procedente das sociedades mixtas galegas en terceiros países foi de 619.000 toneladas.

Actualmente, a frota pesqueira galega está composta por 4427 unidades, das que 4256 traballan no caladoiro nacional ou cantábrico-noroeste, 67 en augas comunitarias, e 104 en augas internacionais e de terceiros países, cos cales a UE asina acordos pesqueiros. A frota do caladoiro nacional, malia contar co 96% do número total de embarcacións, representa só un 31% da capacidade total da frota galega. Os buques de altura representan o 1,5% da frota en número e o 13% en tonelaxe, e a frota de grande altura, con só un 2,4% en número, acumula o 55% da capacidade total. O número estimado de tripulantes ocupados na frota ascende a 11.066.

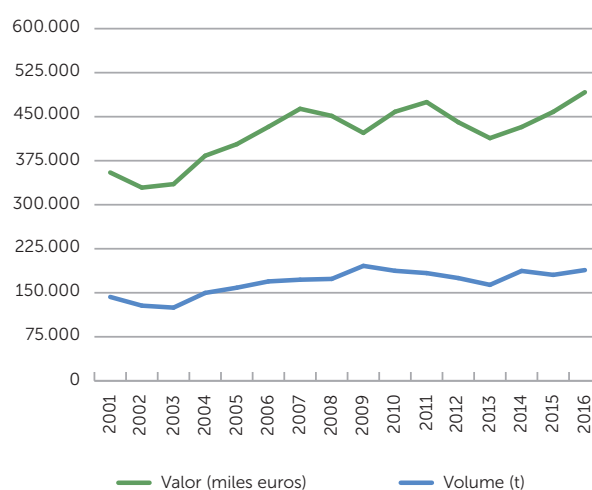
A normativa de eliminación de descartes, en vigor desde xaneiro de 2015, é unha cuestión problemática para todo o sector pesqueiro da UE, que alberga numerosas dúbidas sobre como encarar a súa aplicación. O Regulamento 1380/2013 do Parlamento e do Consello europeos obriga a eliminar progresivamente os descartes en todas as pesqueiras comunitarias. A partir do 1 de xaneiro de 2015 aplícase a especies peláxicas; a partir do 1 de xaneiro de 2016, á pescada, gádidos, lagostino e peixes planos; e a partir do 1 de xaneiro de 2019 a todas as demais especies, sendo obrigatorio desembarcar todas as capturas en porto.

A decisión do Reino Unido de abandonar a UE repercutirá directamente na pesca galega, afectando a 27 embarcacións con domicilio social en Galicia e bandeira do Reino Unido, e a 212 mariñeiros procedentes de

O Brexit afectará a mariñeiros galegos e a buques con domicilio social en Galicia

Galicia bateu en 2016 un récord histórico de facturación nas súas lonxas

Gráfico 1. Evolución da pesca fresca comercializada (en miles de euros e toneladas)

A normativa de eliminación de descartes ampliouse este ano a novas especies e segue a xerar debates na UE

Gráfico 2. Pesca fresca comercializada. Prezo medio (euros/kg)

localidades galegas. O Brexit crea tamén incerteza no sector pesqueiro británico sobre outros elementos da Política Pesqueira Común como a aplicación da normativa de descartes e pode interromper ou retardar a aprobación do novo regulamento comunitario de medidas técnicas da pesca, que regulan aspectos como os tamaños das mallas de pesca ou as zonas protexidas.

As cotas pesqueiras para 2017 acadadas no Consello de Ministros de Pesca da UE, superan globalmente as de 2016 en 41.000 toneladas, cun valor estimado de 44 millóns de euros. Porén, supoñen importantes reducións nos casos do gallo e do xurelo, e incluso o peche da pesqueira de lagostino no Cantábrico, afectando ás frots de Gran Sol, arrastre litoral e cerco.

A Audiencia Nacional deu a razón ao cerco no seu contencioso contra o reparto de cotas fixado polo Estado

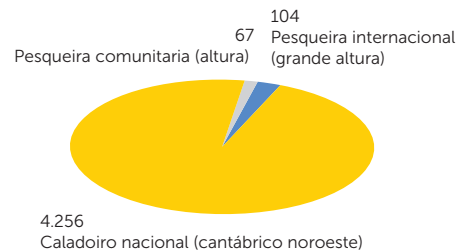
O conflito polo reparto fixado polo Estado de cotas de xarda e xurelo segue aberto, se ben a Asociación Galega de Armadores do Cerco de Galicia (Acerga) conseguiu en 2016 que a Audiencia Nacional resolvase a favor do seu recurso contra a orde de 2014 que fixaba o reparto de cotas para o 2015. Acerga impugnou tamén a orde de 2015 que regula a pesqueira na actualidade. Os cerqueiros galegos consideran que esta asignación de posibilidades de pesca discrimina a frota galega con respecto a outras comunidades autónomas, xa que se basea nun 70% nas capturas históricas e só nun 30% no compoñente socioeconómico e defenden un reparto que teña en conta principalmente o número de barcos e tripulantes.

Dentro do Plan de Xestión da Sardiña en augas ibéricas, a Comisión Europea aceptou en 2016 a proposta conxunta hispano-lusa de aplicar as «consideracións precautorias» recollidas no informe de ICES (Consello Internacional para a Exploración do Mar), que recomendaba limitar os desembarques para ambos os países a 14.000 toneladas, debido á deficiente situación do stock da sardiña atlántica. Como «límite precautorio», ambos os países acordaron limitar as capturas ata o 31 de xullo a 10.000 toneladas. Do total da cota, o 60% correspondeu a Portugal e o 40% restante a España, a repartir entre a frota do Cantábrico noroeste e o golfo de Cádiz. Tras a campaña de primavera, reavalíouse o stock, e o seu estado permitiu revisar á alza a cota, que aumentou nun 41%.

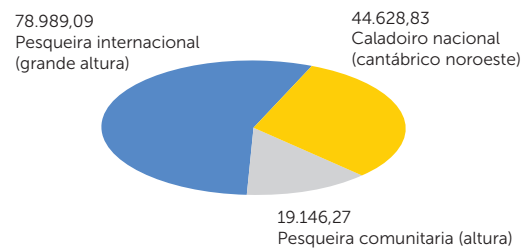
O denominado principio de estabilidade relativa (PER) é o sistema de reparto de posibilidades de pesca da política pesqueira común desde o seu inicio en 1983. O PER

Gráfico 3. Dimensión do sector pesqueiro galego. Ano 2016

Número de barcos

Capacidade total (GT)

As cotas pesqueiras de gallo, lagostino e xurelo para 2017 sufriron fortes recortes

concede a cada estado membro porcentaxes fixas do TAC de cada especie baseándose nas súas capturas históricas. O sector pesqueiro español critica que este criterio inamovible non teña en conta a capacidade pesqueira real de cada estado, adxudicando por exemplo a España, que conta co 25% da capacidade pesqueira da UE, só o 7% das cotas dispoñibles desde que se adheriu á UE en 1986. O sector leva anos solicitando a súa modificación ou eliminación con ocasión das sucesivas reformas da PPC, sen obter ningún resultado.

Porén, a normativa de eliminación de descartes e o Brexit constitúen dúas oportunidades para solicitar a revisión do PER. A prohibición dos descartes alterará a composición das capturas de cada frota que o PER pretendía manter constantes no tempo, co cal o sistema de reparto perde o seu sentido, tal e como expuxo a Consellería do Mar en Bruxelas en febreiro de 2016. Por outra banda, despois de que Reino Unido votase a favor do Brexit, a Xunta encargou un informe ao Instituto Salvador de Madariaga que recolle explicitamente que «a retirada dun dos países que máis se beneficiou do sistema de reparto de posibilidades de pesca sobre

a estabilidade relativa, como é o caso do Reino Unido, podería ser a ocasión de revisar este criterio», individualmente ou revisando o sistema de xestión por TAC e cotas. Desde 1983, o 15% das cotas pesqueiras da UE corresponden ao Reino Unido debido a este criterio de reparto, a pesar de que só posúe o 12% da capacidade pesqueira. No seo do Consello Galego de Pesca, constituíuse un grupo de traballo coa finalidade de avaliar cada paso que se vaia dando no proceso de saída do Reino Unido da UE e a súa repercusión para a pesca galega.

Acuicultura e marisqueo

Mexillón

A produción comercializada de mexillón galego desde 2007 incrementouse nun 15% (cunha caída do 9% en 2016 respecto a 2015), aínda que se poidan observar amplas flutuacións debidas sobre todo á incidencia das mareas vermellas; no caso do 2008, un dos máis graves conflitos entre organizacións do mexillón. Obsérvase, no entanto, unha estabilidade do prezo e unha facturación total que se move entre os 74 millóns de euros do 2013, os 112 millóns do 2015, e os 109 millóns en 2016.

Desde o ano 2007, equilíbriase por metades o destino para fresco e para industria, para pasar nos anos 2015 e 2016 a situarse na proporción de 60/40. En termos de ingresos, o fresco supoñía no 2016 dous terzos do total, achegando o terzo restante o mexillón de industria.

No mexillón para fresco por tipo de produto obsérvase unha caída importante no mexillón grande, unha estabilidade no mexillón mediano e un incremento do mexillón pequeno, cambios que manifestan unha adaptación ás demandas dos mercados.

A balanza comercial sitúase ao noso favor no que se refire ao fresco e ao conxelado, iguálase na conserva tradicional, e só alcanzamos unha taxa de cobertura do 19% en 2016 nos preparados e conservas non herméticas.

O incremento de consumo produciuse nos mercados tradicionais de moluscos (España, Francia, Benelux e Italia), mentres que as expectativas de incremento da produción foron en áreas non tradicionais e alleas a este cultivo.

EUMOFA (2015) sitúa o mercado europeo de mexillón nunhas 600.000 toneladas en equivalente en peso de animais vivos, das que 500.000 son de orixe comunitaria e delas, 250.000, galegas. Outras 100.000 son de orixe internacional.

O consumo anual de mexillón por persoa é desigual (desde 200 gramos ata 4 quilogramos, segundo o país), cunha media de 1,30 kg/persoa e ano para o conxunto da UE-27.

Gráfico 4. Producción de mexillón (en toneladas)

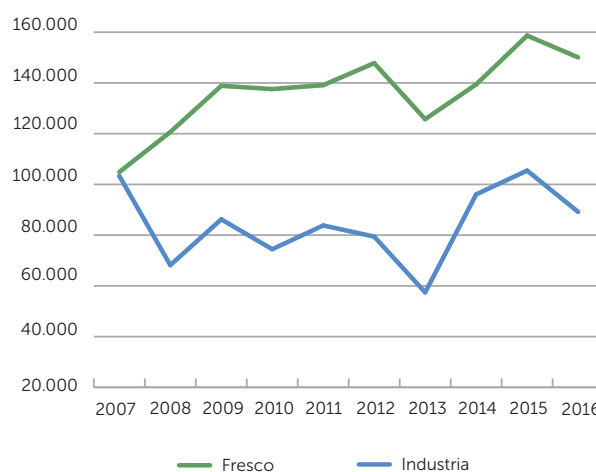
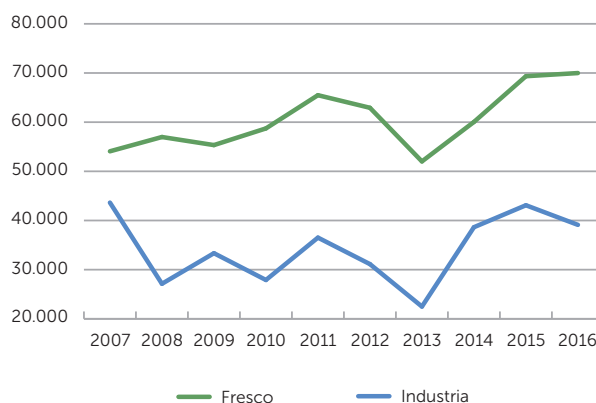

Gráfico 5. Producción de mexillón (en miles de euros)

No mexillón seguíronse estratexias de limitación ou continxentación da produción para manter rendibilidades

A percepción das tendencias nos mercados internacionais, e tamén españois, levou a que por parte da gran distribución se incrementase a presión sobre a industria alimentaria (conserva, conxelado e transformado). Isto deu lugar, primeiro, á importación de mexillón nas súas diversas variantes e logo a investimentos en empresas de cultivo, mais tamén en industrias integradas en Chile, o que permitiu á industria chilena converterse no gran competidor da industria galega en pouco máis de 20 anos.

O marisqueo e o cultivo de ameixa e ostra

As persoas dedicadas ao marisqueo a pé no ano 1994, no que se establece o PERMEX, eran 9000, na súa maioría mulleres. O total de mariscadores baixa, ata 4000 no ano 2015, dos que arredor dun 20% son homes que maioritariamente traballan no marisqueo a flote, alterando esta actividade coa pesca doutras especies.

A evolución das colleitas reflicte unha diminución do berberecho e a ameixa rubia, a estabilidade da fina e da babosa, e a irrupción a partir dos anos noventa da ameixa xaponesa.

A ostra plana en Galicia chegou ás 447 toneladas en 2014. A produción de ostra xaponesa é de 300 toneladas en Galicia, fronte ás 200 en Cataluña e de 50 en Andalucía.

Obsérvanse tres cuestións destacables para o marisqueo: a produción de semente con tecnoloxías altamente ineficientes; a deturpación do ecosistema sobre todo pola achega de augas urbanas sen depurar; e a falta de control e corentena na introdución de especies, ben nos bancos naturais, ben nas industrias depuradoras que verten nas rías. Se a isto engadimos a baixa capacidade de investimento das organizacións que controlan o uso do ben común (confrarías e agrupacións de mariscadores) e a falta de cultura cooperativa no seu desenvolvemento, será posible abordar unha diagnose atinada da situación do marisqueo.

Na caracterizada como *cultura do carbonato cálcico* —un elevado incremento da demanda de bivalvos desenvolvida en España a partires de fins dos sesenta como símbolo de estatus social—, cómpre entender que o aumento da demanda e dos mercados non foi acompañado dun incremento acompasado da produción. Por máis que nela houbo adiantos, debidos sobre todo á introdución no mar galego dunha especie alóctona, a ameixa xaponesa, coa que se sostén a produción fronte a estabilidade da produción das ameixas autóctonas (fina, babosa e rubia).

Piscicultura

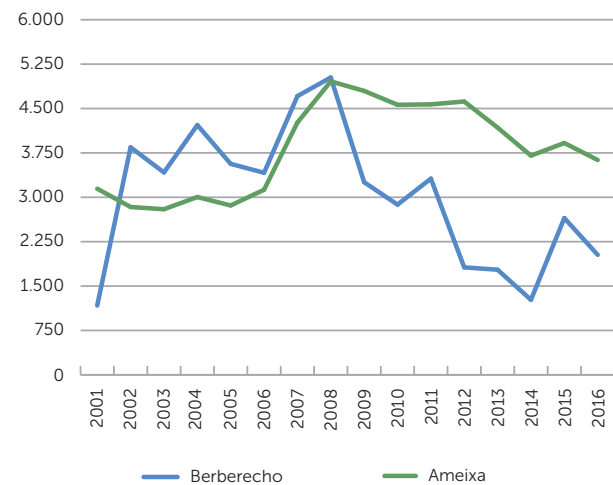
A de rodaballo continúa sendo a gran produción na piscicultura galega. España achega o 70% do total europeo, acadando en Galicia 7214 toneladas.

O linguado alcanza as 276 toneladas no 2016, nunha situación estabilizada pola paralización da construción de novas plantas.

O ollomol, única especie engordada en gaiolas no medio natural en Galicia, mantén a súa produción no 2016 en 178 toneladas.

Galicia cedeu hai anos o primeiro posto en produción de troita en España. En 2016 Galicia produciu 3200 toneladas. A pequena semella ter un mercado consolidado na restauración, dada a prohibición de comercializar a de río.

Gráfico 6. Producción de ameixa e berberecho (en toneladas)

A ameixa xaponesa é a dominante nas colleitas desde 2006, achegando o 80% da produción de Galicia

O cultivo do salmón, iniciado nos anos noventa foi abandonado en Galicia ata o ano 2008, cando a Xunta autorizou gaiolas experimentais. A comezos do século XXI, declarábanse unhas 300 toneladas, que logo foron descendendo ata as cinco no 2016.

O investimento en abalón xaponés na planta da ría de Noia, por máis que sexa noticia económica continuada, rexistra unha produción de 75 quilos no 2016.

O mar na economía galega

A economía do mar galego non se pode entender sen a súa internacionalización.

A produción descargada en Galicia de produtos do mar fresco no 2016 supuxo unhas 438 mil toneladas cun valor en primeira venda duns 684 millóns de euros (dos que 192 veñen da acuicultura e 492 da pesca), por máis que en toneladas a acuicultura achegue 250 mil toneladas (destacando o mexillón) e a pesca fresca desembarcada nos peiraos galegos, 188 mil.

Complétese isto coa análise do efecto arrastre de cada actividade sobre a economía galega e terase unha visión máis certa de por onde establecer estratexias no mar galego: pesca artesá, mexillón, marisqueo e piscicultura. Cada unha polas súas razóns: emprego, comercio, produción ou innovación.

Industria

A actividade industrial en Galicia

Sen crecer ao ritmo de 2015, a industria galega volveu confirmar en 2016 que segue na senda da recuperación. Segundo o IGE (e tamén o INE) a taxa de crecemento do VEB xerado pola industria manufacturera superou a do VEB total galego. Non sucedeu o mesmo coa evolución da actividade industrial no seu conxunto, debido ao peor comportamento do sector enerxético, que mantivo en 2016 a atonía xa mostrada nos exercicios precedentes.

Aínda que a industria manufacturera mostrou unha maior vitalidade, como mostra o crecemento estimado tanto polo IGE (3,5%) como polo INE (4,3%), o comportamento do emprego foi soamente do 1,7%, por debaixo do acadado no conxunto da economía galega.

En consonancia coa evolución do VEB, o índice de produción industrial (IPI) medrou en 2016 un 4,1%. Malia iso, a produción foi inferior á de 2010 e aínda moi afastada da alcanzada en 2007. En 2016 sobresaíu o dinamismo do segmento de bens de consumo duradeiro, cun crecemento medio interanual do 19,8%, se ben este grupo ten un escaso peso relativo no conxunto da industria. O segmento de bens de consumo non duradeiro que inclúe sectores como a industria alimentaria, a confección de pezas de vestir ou as artes gráficas tamén acelerou o seu crecemento. Igualmente foi positiva a evolución dos bens intermedios, ao contrario que a actividade de bens de equipo, que segue sen recuperarse en Galicia e cunha produción en 2016 moi inferior á de antes da crise.

A onda de crecemento do IPI estendeuse a boa parte das divisións. Con respecto a 2015, aumentou en 15 e caeu en cinco (nas outras cinco carécese de información). A suba máis notable logrouna a industria do moble cun 20%, actividade que malia esta evidente recuperación aínda producía un 43,4% menos que en 2007. Caucho e plásticos e o sector químico completan os grupos con maior dinamismo neste exercicio. De entre as cinco divisións industriais nas que o IPI galego caeu, cabe destacar o declive das industrias extractivas e de fabricación de maquinaria. Tamén é significativo o descenso dun 13,6% noutro material de transporte,

En 2016 a industria galega experimentou un crecemento elevado na súa actividade en liña coa variación do PIB total

Gráfico 1. Evolución da actividade industrial e do PIB galego. Taxas de variación interanuais (en %)

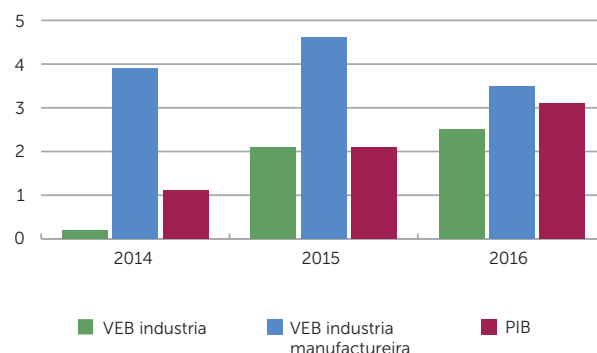
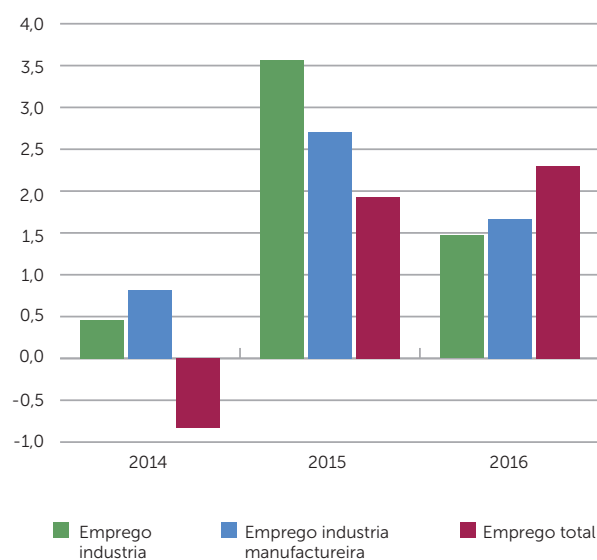

Gráfico 2. Evolución do emprego industrial en Galicia. Taxas de variación interanuais (en %)

actividade en Galicia dominada polo sector naval e con gran volatilidade dependendo do ano.

Se comparamos os valores por divisións industriais do IPI en 2016 con respecto a 2007, apréciase que aínda se está moi lonxe de recuperar a situación de antes da crise. En só cinco divisións, o valor do IPI en 2016 superou o de 2007. Sobresaen a industria da alimentación e a fabricación de bebidas. As outras tres son a industria do papel, a produción de enerxía e un grupo de sectores que se recollen baixo o epígrafe doutras industrias manufactureras.

Nos primeiros meses de 2017 o IPI mostra altibaixos sen unha tendencia clara que permitan falar, polo de agora, dunha consolidación do crecemento exhibido no ano 2016.

Prezos, custos e salarios

Tanto a industria galega como a española están mantendo desde 2013 un comportamento deflacionista nos prezos industriais, explicable, sobre todo, pola evolución dos produtos enerxéticos. Nos últimos anos, a produtividade por traballador na industria creceu a un maior ritmo que os salarios/hora. Iso supuxo un menor custo laboral unitario, que tivo unha caída moi elevada en 2015, -5,3% para a industria no seu conxunto e un -6,7% para o sector manufactureiro.

A cifra de negocios

Esta variable mantívose estancada en 2016. O indicador que elabora o INE creceu en taxa interanual tan só un 0,2%. Por tanto, aínda que se incrementou a produción industrial en Galicia, a caída nos prezos motivou que a facturación apenas variase. Ademais, constatouse que, a diferenza do conxunto de España, onde a facturación industrial de 2016 superou a de 2010, en Galicia aínda está 6,4 puntos por baixo. A fenda entre o índice español e o galego foi de 8,4 puntos.

Percepcións empresariais

Segundo a Enquisa de Conxuntura Industrial, os empresarios galegos constatan unha melloría na demanda, tanto na interna (a española) como na externa. Canto á produción xerada e a súa tendencia, a percepción non cambiou moito conforme transcorreu 2016. Estimouse, en xeral, o mantemento dunha produción normal ou estable de acordo coas expectativas. Tamén se aprecia unha melloría nas perspectivas do emprego industrial e unha preocupación polas posibles subas inflacionistas, en especial no segmento de bens de consumo.

Os dous principais factores limitativos da actividade da industria galega foron unha demanda escasa, ante as dificultades de introducirse tanto nos mercados externos como nos internos, e os problemas de financiamento e tesourería.

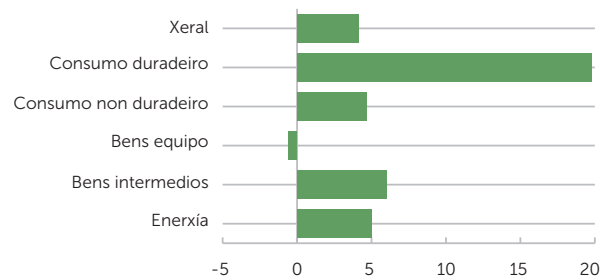
O grao de utilización das plantas industriais pasou do 72% ao comezo de 2016 ao 79,4% no inicio de 2017, aumentando en todas as ramas principais.

A dimensión das empresas

A finais de 2016 contabilizábanse 3002 empresas industriais menos que en 2008, unha perda do 20%. Esta diminución do tecido industrial incidiu en maior ou menor grao en todos os subsectores. Dous terzos das empresas que abandonaron a súa actividade foron microempresas. No caso das pemes, desde 2008 desaparecieron case a metade das existentes en sectores tradicionais da industria de Galicia como en confección de pezas de vestir, en madeira e fabricación de mobles ou en produtos minerais non metálicos.

Entre 2015 e 2016 non se evitou que houbera máis peches que aperturas. Neste período contabilizáronse 207 empresas menos, e todas, salvo dúas, con menos

Gráfico 3. Índice de Producción Industrial por grupos económicos de bens en Galicia. Ano 2016
Taxas de variación anuais (en %)

Cadro 1. Índice de Producción Industrial das principais agrupacións industriais galegas
Taxas de variación interanuais (en %)

	2016/2015	2016/2007
10 Industria da alimentación	4,7	12,0
14 Confección de roupa de vestir	1,8	-34,2
16 Industria da madeira e da cortiza, agás mobles; cestería e espartaría	9,1	-34,8
20 Industria química	10,0	-1,1
23 Fabricación doutros produtos minerais non metálicos	5,3	-31,2
24 Metalurxia; fabricación de produtos de ferro, aceiro e ferroalixas	1,9	-29,5
25 Fabricación de produtos metálicos, agás maquinaria e equipamento	9,3	-33,8
27 Fabricación de material e equipamento eléctrico	5,8	-45,8
28 Fabricación de maquinaria e equipamento n.c.n.	-13,4	-50,0
29 Fabricación de vehículos de motor, remolques e semirremolques	6,9	-46,6
30 Fabricación doutro material de transporte	-13,6	-66,9
31 Fabricación de mobles	20,0	-43,4
32 Outras industrias manufactureiras	-1,4	6,2
C Industria manufactureira	4,4	-29,7
Índice xeral	4,1	-25,7

Fonte: IGE.

Cadro 2. Número de empresas industriais localizadas en Galicia

	2008	2014	2015	2016	TVI (%) 2016/2008	TVI (%) 2016/2015
Total de empresas	15.089	12.420	12.294	12.087	-19,9	-1,7
Ata 9 traballadores	12.343	10.670	10.581	10.376	-15,9	-1,9
+ de 9 traballadores	2.746	1.750	1.713	1.711	-37,7	-0,1

Fonte: Directorio Central de Empresas. INE.

de dez traballadores. O número de pemes parece estabilizarse sendo as microempresas as que amosaron problemas de viabilidade.

O sector extractivo proseguíu reducindo a súa dimensión, o que tamén se observou na confección, na metalurxia, na fabricación de produtos metálicos e noutro material de transporte. En 2016 foron poucas as actividades que incrementaron o número de empresas en Galicia.

A industria galega nos mercados estranxeiros

Un factor indicativo do dinamismo e da competitividade da industria galega é a súa capacidade de participar nos mercados estranxeiros. A apertura ao exterior da industria galega medrou substancialmente nas últimas décadas chegando a representar o valor dos produtos exportados en 2016, incluído o sector extractivo, o 8,4% do total español. Galicia situouse no quinto lugar no *ranking* das comunidades autónomas españolas logo de Cataluña, Madrid, Comunidad Valenciana e País Vasco.

Tres agrupacións industriais configuran a base exportadora galega: fabricación de vehículos de motor, confección de pezas de vestir e industrias de alimentación. De cada tres euros exportados pola industria manufacturadora, dous corresponden a estes sectores. Ningunha das restantes agrupacións superou un peso relativo do 5%. A concentración sectorial débese, sobre todo, ás operacións que realizan Inditex e Citroën. Estas dúas empresas acaparan unha boa parte do exportado por Galicia, aínda que nas actividades nas que se encadran tamén se rexistran exportacións de empresas comercializadoras de menor dimensión, tanto no sector da confección como na automoción debido á industria de compoñentes. A actividade industrial que ocupa o terceiro lugar no *ranking* exportador galego, o sector da alimentación, concentra as súas vendas no procesado de peixe e a fabricación de conservas.

Canto ás importacións, o seu peso relativo con respecto ás restantes comunidades autónomas é menor que o das exportacións, pero aínda así, no *ranking* español, Galicia tamén ocupa o quinto lugar. A provisión de bens no sector da automoción segue acaparando o fluxo importador, sendo tamén moi relevantes as outras dúas agrupacións que concentran as exportacións: confección e alimentación. A estas agrupacións temos que engadir, no caso das importacións, as industrias extractivas, debido ás provisións de petróleo en cru por parte da factoría coruñesa de Repsol. Estes catro sectores representaban o 70,7% do valor total do importado por Galicia en 2016.

A evolución da especialización industrial con respecto a España

Con respecto ao conxunto de España, con datos do 2015, a industria galega mantivo a súa elevada especialización en dúas actividades: madeira e cortiza e téxtil e confección. Na primeira, as vendas galegas supuxeron

o 20,2% do total español cando as vendas industriais totais representaban o 6,8%. No caso da confección o peso relativo de Galicia con respecto a España foi do 16,3%. Esta elevada especialización vén perdurando nas últimas décadas. Nas outras dúas actividades nas que Galicia está especializada, produción de enerxía e material de transporte, o coeficiente en 2016 aumentou na primeira e descendeu na segunda.

O valor do coeficiente de especialización en boa parte das restantes agrupacións é moi baixo. É particularmente pequeno nunha das agrupacións máis dinámicas no contexto internacional: produtos informáticos, electrónicos, ópticos e eléctricos, e fabricación de maquinaria e equipo.

A política industrial

A política industrial que se aplicou en Galicia en 2016 mantivo a liña dos exercicios precedentes. O marco básico de referencia é o da política rexional comunitaria e, consecuentemente, os programas operativos que a desenvolven. En 2016 deberían estar executándose as actuacións programadas para o período de planificación 2014-2020, pero ante o grande atraso acumulado, aínda non se realizaron certificacións de obra sobre os programas dese período, polo que non se poden presentar os resultados alcanzados. No eido da política rexional da UE, na industria galega inciden sobre todo as

Cadro 3. Especialización da industria galega con respecto á española. Ano 2015

	Coeficiente de especialización
Os catro sectores de maior especialización	
Madeira e cortiza	295,6
Téxtil e confección	238,5
Material de transporte	143,9
Produción de enerxía eléctrica, gas e vapor	136,1
Os catro sectores de menor especialización	
Maquinaria e equipo	61,2
Cocariás, refinamento, químicas e produtos farmacéuticos	58,1
Papel, artes gráficas e reprodución de soportes gravados	55,6
Produtos informáticos, electrónicos, ópticos e eléctricos	45,6

Fonte: INE, Encuesta Industrial de Productos e elaboración propia.

A demanda, segundo a Enquisa de Conxuntura Industrial, segue a ser o principal factor limitativo da actividade industrial galega

actuacións previstas no programa operativo (PO) FEDER Galicia (2014-2020) sendo a Xunta de Galicia a encargada da súa execución.

A Administración central desenvolve os PO plurirrexionais do FEDER (ademais dos outros fondos estruturais), os cales inciden en diferentes comunidades autónomas. En 2016 estíbese pechando a planificación efectuada para o período 2007-2013, a cal foi aínda unha referencia en Galicia nese ano.

Canto ás actuacións concretas con incidencia en Galicia realizadas polas diferentes administracións públicas, no referente á central destaca o papel, como executor da política tecnolóxica, do CDTI (Centro para o Desenvolvemento Tecnolóxico Industrial). É o organismo no que se centralizan as solicitudes de financiamento e apoio aos proxectos de I+D+i das empresas. En 2016 os resultados alcanzados foron moi similares aos de 2015 en todas as tipoloxías salvo no FEDER Innterconecta (proxectos experimentais de cooperación entre empresas para o desenvolvemento de novas tecnoloxías), cuxa convocatoria de 2016 con 23 proxectos aprobados tivo peor acollida que a de 2015.

Un dos instrumentos clásicos de subvención a fondo perdido aos investimentos produtivos de empresas de certa dimensión son os incentivos económicos rexionais. Os resultados de 2016, sete empresas apoiadas das que sobresaie o investimento previsto pola Compañía de Algas Marinas, melloraron os de 2015 cando só se apoiou unha actividade industrial.

O Plan Ferrol é un exemplo en Galicia das políticas destinadas a territorios concretos, neste caso para tentar superar o xa histórico declive industrial. Dotado con 45,7 millóns de euros, os resultados dos últimos anos parecen esixir, para esas comarcas, algo distinto. En 2016 este orzamento quedou de novo case sen executar xa que soamente se prestou apoio a unha única empresa, Biomasa Forestal. En 2015 a convocatoria declarouse deserta.

As políticas industriais que executa a Administración autonómica canalízanse fundamentalmente a través do IGAPE. Os resultados de 2016 reflicten un impacto cuantitativo das axudas na economía de Galicia por valor de 61,9 millóns de euros, dos que 24,4 son subvencións e 37,5 son avais e préstamos, cifras que superan amplamente as de 2015. As súas actuacións enmárcanse no Programa Galicia 1000. Neste exercicio cabe destacar o retorno do programa de subvencións a grandes empresas e o impulso, tras as complicacións de exercicios anteriores, nas actuacións nos diversos programas financeiros.

XesGalicia, participada nun 100% polo IGAPE, é a sociedade a través da que a Administración autonómica canaliza a súa política de capital risco. En 2016, dos seis fondos que xestiona xunto a SODIGA, non se realizaron investimentos en tres. Destacan as 29 intervencións, todas elas de pequena contía, en empresas con menos de 18 meses de antigüidade, do fondo Galicia Iniciativas Emprendedoras.

Finalmente, as consellerías sectoriais desenvolven tamén os instrumentos financeiros para o desenvolvemento rural e pesqueiro. Así, en 2016 as industrias alimentarias recibiron por esta vía 25 millóns de euros de subvención.

Cadro 4. Proxectos e operacións de empresas galegas aprobadas polo CDTI. Ano 2016 (en miles de euros)

Tipoloxía	Núm. Proxectos / Operacións	Compromisos CDTI	Orzamento total
I+D Individuais	27	10.110,4	12.930,8
Consortio de Investigación Empresarial Nacional (CIEN)	7	4.195,5	5.594,1
Innodemanda	2	373,2	887,4
Liña Directa de Innovación (LIC)	1	213,9	285,2
Liña Directa de Expansión (LIC-A)	6	14.801,2	19.735,0
Feder-Innterconecta	23	17.330,8	34.104,5
Total	66	47.025,0	73.536,9

Fonte: CDTI.

Cadro 5. Resultados das actuacións do IGAPE en Galicia. Ano 2016 (en miles de euros)

Liña de axuda	Núm. de solicitudes	Base incentivable	Axuda concedida	Préstamo incentivable	Aval concedido
Grandes investimentos empresariais	21	5.544	849	0	0
Financeiro / financiamento subsidiado	272	20.454	1.612	15.545	0
Mellora competitiva / produtividade	383	10.228	4.791	0	0
PCCP / Innoempresa	1	127	64	0	0
Emprendedores	81	6.758	2.357	0	0
Internacionalización	445	9.709	9.499	0	0
Axudas / plans sectoriais	4.020	16.715	4.207	0	0
Outras axudas	98	1.058	1.058	0	0
Subvención	5.321	70.594	24.437	15.545	0
Avais e préstamos	370	65.202	37.481	49.936	14.802
Total	5.691	135.796	61.918	65.481	14.802

Fonte: IGAPE.

Sector exterior

Comercio exterior de mercancías

Nun contexto de desaceleración do comercio mundial, as exportacións galegas creceron en 2016 un 5,9% e as importacións un 3,2%. Esta evolución supuxo que tanto as exportacións como o superávit no saldo comercial sexan os máis elevados na historia de Galicia. Os resultados amosan unha maior apertura cara aos mercados estranxeiros, o que contrasta cun menor dinamismo cara ao mercado español. Isto reflíctese tanto no indicador do grao de apertura, aumentou catro décimas con respecto a 2015, como no peso relativo das exportacións no PIB, que creceu 2,9 puntos. Parece máis próximo o obxectivo fixado pola Administración autonómica de poder alcanzar o 40% en 2020. Neste exercicio a porcentaxe foi do 34,5%.

Estes bos resultados xerais non deben ocultar a persistencia, en 2016, dalgúns trazos específicos do comercio galego que apenas se modificaron nas últimas décadas. Tanto en importacións como exportacións, reforzouse a súa elevada concentración en moi poucos sectores e empresas. Confección e automoción absorberon máis da metade do total exportado e cinco grupos arancelarios acapararon case o 75%. Os resultados en importacións, exactamente nos mesmos grupos, foron relativamente similares, aínda que coa diferenza de que as elevadas importacións de petróleo provocan un alto déficit na balanza de combustibles minerais que contrasta cos superávits en confección e automoción.

A particular dinámica das empresas dos principais grupos exportadores/importadores explica a evolución xeral. O bo momento polo que atravesa a confección, en particular o grupo Inditex, supuxo que o valor das súas exportacións case estivese a piques de alcanzar o grupo que vén liderando o comercio nas últimas décadas, material de transporte. Ambos os sectores tiveron unha evolución positiva, pero cun crecemento da confección de prendas de vestir sensiblemente maior.

Esta aceleración na compravenda de pezas de vestir motivou unha especial concentración do comercio en bens de tecnoloxía catalogada como baixa. Case non existe o comercio de bens de tecnoloxía alta. O peso relativo deste tipo de mercancías en 2016 sobre o total é inferior ao de 2008.

O 75% das exportacións galegas dirixíronse á Unión Europea e o 60,8% á zona euro. Por tanto, o comercio segue concentrándose nos países do noso contorno máis próximo e cunha moeda común. Francia, Portugal, Italia e Alemaña seguen sendo en 2016 os principais mercados de destino dos produtos galegos. Na UE, pero fóra da zona euro, destaca a espectacular acelera-

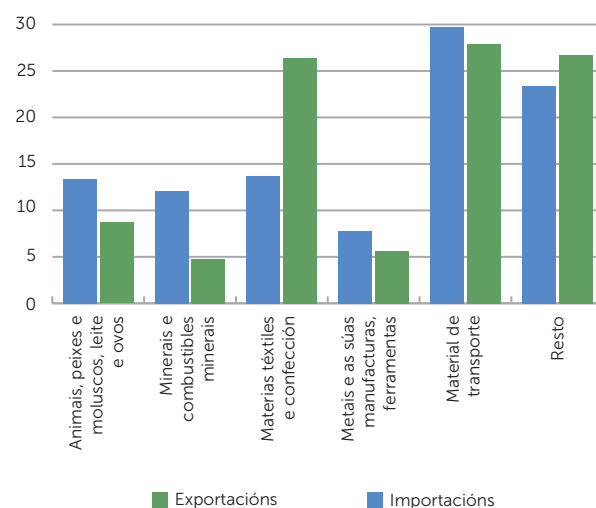
Cadro 1. Evolución do comercio externo galego e español (en miles de euros)

	2014	2015	2016
Galicia			
Exportacións	17.809,7	18.924,0	20.038,4
Importacións	14.413,3	15.108,5	15.584,8
Saldo comercial	3.396,4	3.815,5	4.453,6
Taxa de cobertura (%)	123,6	125,3	128,6
Grao de apertura	0,6	0,6	0,6
% exportacións no PIB	32,4	31,6	34,5
España			
Exportacións	235.814,1	240.581,8	250.241,3
Importacións	252.346,8	265.556,6	274.415,2
Saldo comercial	-16.532,7	-24.974,8	-24.173,9
Taxa de cobertura (%)	93,4	90,6	91,2
Grao de apertura	0,5	0,5	0,5
% exportacións no PIB	22,7	21,9	22,5

Fontes: DataComex (Ministerio de Economía, Industria e Competitividad), Contabilidad Regional de España, base 2010 (INE) e Contas Económicas (IGE).

En 2016 rexistrouse un valor récord nas exportacións e no superávit comercial de Galicia

Gráfico 1. Peso relativo das importacións e exportacións totais galegas dos principais grupos arancelarios. Ano 2016

ción das vendas, un 42,2%, ao Reino Unido, o que motivou que se disparase o superávit comercial, reforzado pola caída das importacións nun 43,6%. Os principais produtos que se venden a este país son automóviles e pezas de vestir. Ante estes resultados, as negociacións do Brexit xeran unha lóxica incerteza sobre a evolución nos próximos exercicios do comercio co Reino Unido. Fóra da UE, están sendo significativas as exportacións a EE.UU. e México en América do Norte e a Marrocos en África.

No lado das importacións, ademais da aceleración nun 28% do comercio co principal mercado, Francia, do que case o 85% do importado é do sector da automoción, cabe destacar un novo crecemento en 2016 das compras procedentes de China. Este país xa se colocou como o terceiro provedor galego tras Francia e Portugal. As mercancías que proveñen do coloso asiático son moi variadas, pero sobresaen as pezas de vestir, os moluscos e peixes, os aparellos e material eléctrico e a maquinaria. Neste exercicio tamén se aprecia un estancamento das compras procedentes de Portugal.

Un dato positivo alcanzado en 2016 foi o incremento no número de empresas galegas que venden no estranxeiro. Son 6.441, o que implica 121 máis que en 2015. Pola contra, descendeu o número de empresas importadoras.

Francia e Portugal seguen liderando os fluxos de comercio externo no que adquiren relevancia o Reino Unido, nas exportacións, e China, nas importacións

Cadro 2. Peso relativo do comercio segundo o nivel tecnolóxico das mercancías

	Exportacións		Importacións	
	2008	2016	2008	2016
Alto	0,9	0,8	5,0	2,2
Medio-alto	48,1	36,6	35,7	44,2
Medio-baixo	15,7	14,8	22,9	12,5
Baixo	35,3	47,7	36,4	41,1
Total	100,0	100,0	100,0	100,0

Datos 2008, definitivos, e 2016, provisionais.

Fonte: DataComex. Ministerio de Economía, Industria e Competitividade.

Gráfico 2. Destino das exportacións galegas (en %)

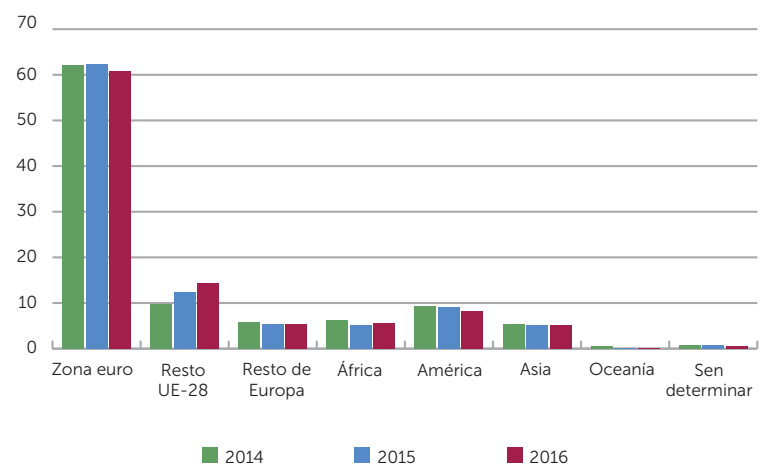

Gráfico 3. Orixe das importacións galegas (en %)

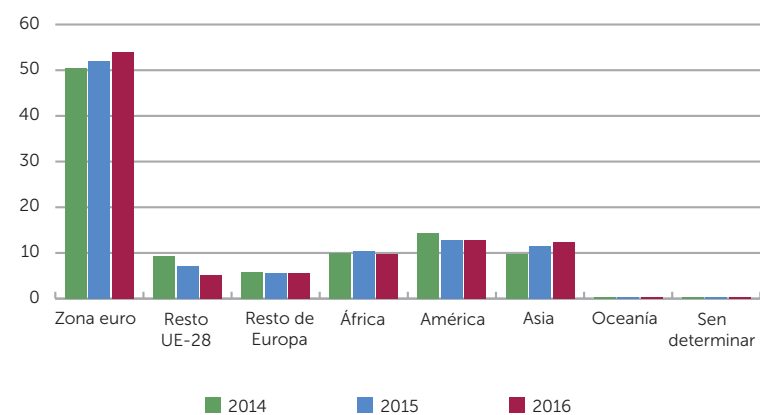

Gráfico 4. IED recibido por Galicia (en millóns de euros)

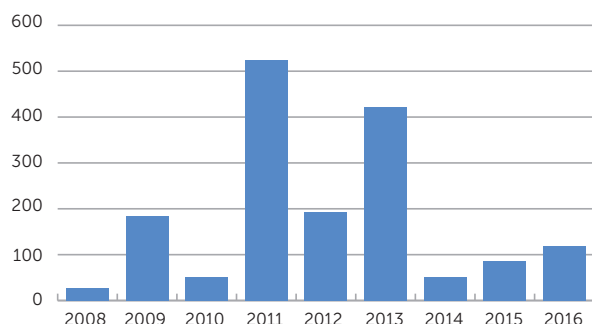
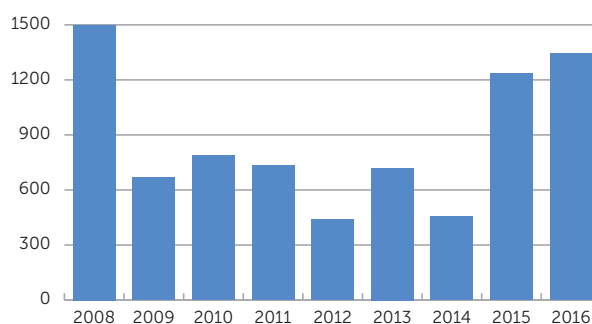

Gráfico 5. IED emitido por Galicia (en millóns de euros)

O investimento estranxeiro directo (IED)

O IED recibido e emitido por Galicia é un factor relevante nas relacións económicas de Galicia co resto do mundo. Tradicionalmente, dada a súa dimensión, a realización ou non dunha ou varias operacións singulares determinaban os resultados do exercicio. En 2016, a contía do IED recibido alcanzou os 118,2 millóns de euros (datos provisionais), cifra superior á de 2015 e 2014, pero inferior á lograda no período 2011-2013. O investimento dirixiuse cara á adquisición de empresas xa existentes e, nos últimos anos, China erixiuse como o gran protagonista do IED. Foino en 2015, coa adquisición nun proceso sucesivo de compra dos estaleiros do grupo Rodman por parte de China Sonangol e de novo o é en 2016 tras a adquisición, por 61 millóns de euros, da conserveira Albo por parte de Shanghai Kaichuang Ocean Resources, grupo con sede en Hong Kong e que con esta compra espera consolidarse no mercado europeo.

As outras dúas operacións cunha certa relevancia foron un investimento de 16 millóns de euros no comercio polo xunto de madeira e materiais de construción de orixe portuguesa, e outra de case nove millóns de euros no sector audiovisual galego procedente de Francia.

O IED emitido por Galicia seguiu superando amplamente o recibido. En 2016 foi de 1.343,6 millóns de euros, cifra 11 veces máis alta á do IED recibido e unha das maiores das últimas décadas.

Estes resultados tan elevados explícanse polas operacións inmobiliarias que está realizando o fundador do grupo Inditex a través de Ponte-gadea en lugares moi diversos do mundo. De excluír estas operacións, o resultado total do IED emitido apenas superaría o recibido. Destacarían entón os investimentos relacionados co mundo do mar en América Latina que se concretan en achegas de capital á fabricación de conservas en Brasil e Ecuador e de acuicultura mariña en Nicaragua.

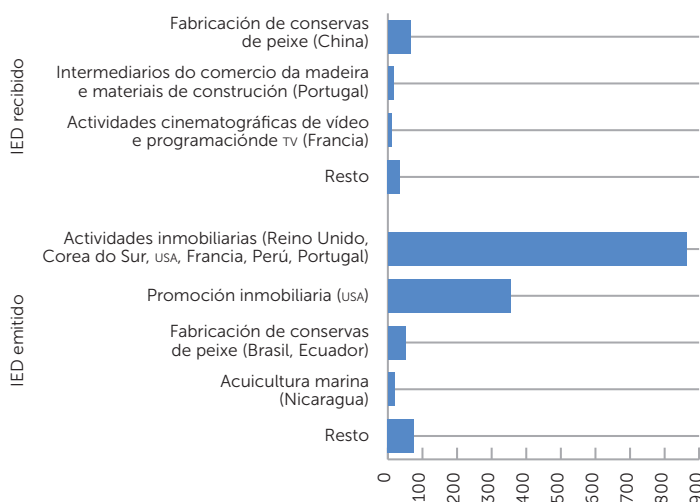
A compra da conserveira Albo consolida o protagonismo de China no IED recibido por Galicia nos últimos anos

Cadro 3. Número total de empresas galegas exportadoras e importadoras

	2013	2014	2015	2016
Exportadoras	6.383	6.236	6.320	6.441
Importadoras	8.917	9.095	9.403	9.147

Fonte: DataComex. Ministerio de Economía, Industria e Competitividade.

Gráfico 6. Sector e procedencia ou destino do IED recibido e emitido por Galicia (en millóns de euros)

Construcción

Introdución

A construción galega en 2016 presentou luces e sombras. As dúas fontes de demanda que alimentan a construción seguiron tendencias diferentes. Por unha banda, o mercado da vivenda, despois da súa paralización nos pasados anos, evidencia unha reactivación nun contexto de moderación de prezos e recuperación do crédito hipotecario animado polos baixos tipos de xuro. A demanda pública de obras, por outra parte, viuse limitada pola incerteza na formación de goberno e as restricións orzamentarias derivadas das esixencias de redución do déficit. Iso provocou que en 2015 se producise un recorte de case 300 millóns de euros respecto da licitación pública estimada inicialmente para Galicia, o que xerou unha caída do emprego en 2016.

Indicadores de actividade

Despois de sete anos de caída, a produción de construción española comeza a recuperarse a partir do terceiro trimestre de 2015. En 2016 a tendencia continúa, pechando o ano cun crecemento do 2,5%. Hai que remontarse ao ano 2005 para atopar unhas taxas de crecemento tan elevadas; a diferenza é que naquel ano a produción de construción duplicaba a de 2016. O aumento do peso da vivenda na formación bruta de capital fixo indica que a recuperación se basea na actividade de edificación residencial e a caída do consumo de cemento confirma a perda de peso da grande obra civil en España en 2016, ano no que se finalizaron varias liñas do AVE. Como elemento menos positivo hai que sinalar que neste ano non se xerou novo emprego na construción española, manténdose en 1,05 millóns o número de ocupados EPA, aínda que as afiliacións á Seguridade Social creceron un 2,7% no conxunto do Estado.

Nos gráficos adxuntos apréciase a tendencia do emprego e o VEB de construción en Galicia. Estes indicadores globais sinalan unha evolución relativamente peor que no conxunto de España. Aínda que a produción crece a unha taxa do 3,1%, a ocupación media roza os 80.000 traballadores, o que supón un descenso do 2,4% respecto ao ano anterior, e as afiliacións á Seguridade Social (72.600) representan unha caída do 1%. A debilidade do sector inmobiliario en Galicia e o parón que se produciu na licitación pública de obras a finais de 2015 explican este resultado. O emprego medido pola EPA cae con especial forza en Ourense (-24,3%) e, en menor medida, na Coruña (-5,3%), mentres que crece en Lugo (15,4%) e Pontevedra (3,6%). Con todo, a boa marcha doutros sectores consegue reducir tanto o paro estimado (-4,3%) como o rexistrado (-15,6%) de construción en Galicia.

Gráfico 1. VEB pb da construción (en euros constantes)

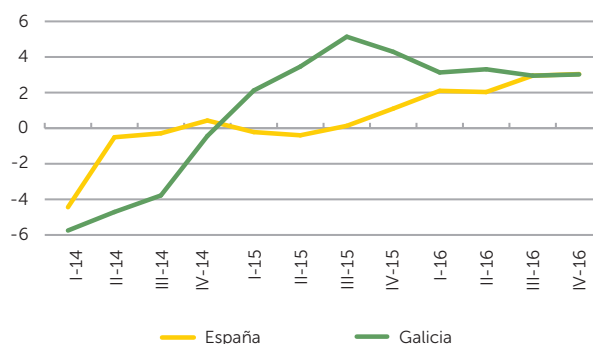
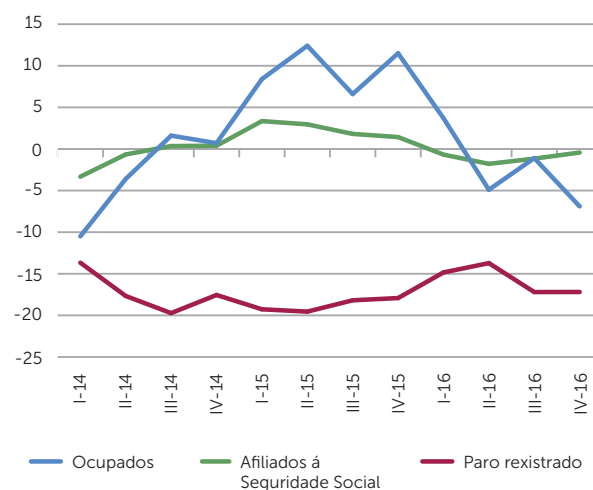

Gráfico 2. Mercado de traballo na construción en Galicia (en %)

Aínda que a actividade de construción aumenta, o emprego redúcese no ano 2016

Mercado da vivenda

Oferta

A actividade de promoción residencial é a que mostra con maior crueza a crise sen precedentes sufrida polo sector inmobiliario español. Se no ano 2006 se iniciaban 860.000 vivendas novas en España e 52.000 en Galicia, en 2014 a promoción toca fondo e o número de vivendas novas iniciadas é de 35.000 en España e de 1500 en Galicia. Nos dous últimos anos a edificación de novas vivendas reactivouse, comezándose, en 2016, 64.000 novas vivendas no conxunto de España

O 85% das vivendas mercadas en Galicia son vivendas usadas

e 2000 en Galicia. A recuperación galega atrásase un ano respecto da española, pero en 2016 mostra unha taxa de crecemento de novas vivendas do 35%. Taxa que hai que relativizar tendo en conta que a cifra de novas promocións resulta aínda moi baixa con relación ás medias históricas. Ademais, e aínda que tamén en niveis moi baixos en termos absolutos, o número de licenzas concedidas polos concellos galegos aumenta un 3,2% en 2016. Así pois, con menos enerxía que no conxunto de España, a oferta de vivenda parece revivir en Galicia. A pesar de que aínda existe un volume importante de vivendas novas en stock, o seu número á venda redúcese progresivamente nos submercados urbanos de maior atractivo, como mostra a crecente importancia do mercado de segunda man. De maneira que a escaseza relativa de oferta, unida á mellora nas variables de demanda, debería impulsar a promoción de novas edificacións nos próximos anos, aínda que sen posibilidade ningunha de alcanzar as cifras que se deron hai unha década.

Demanda

Desde 2014 a demanda de vivenda mostra un crecemento sostido tanto en España no seu conxunto como en Galicia. En 2016 compráronse 458.000 vivendas no conxunto do Estado e 15.500 na comunidade galega. Estas cifras supoñen un crecemento interanual do 14,1% en España e do 6,4% en Galicia. No gráfico adxunto móstrase a evolución das compravendas rexistradas nas notaría galegas desde 2011. Apréciase o progresivo dominio no mercado da vivenda de segunda man, representando o 85% das transaccións en 2016 (90% no conxunto de España). As compras de vivenda nas sete áreas urbanas (gráfico 4) representan o 55% da demanda total galega en 2016 con 8600 transaccións. A demanda de vivenda urbana aumentou un 10% —por enriba da media— neste ano. A única cidade onde a demanda se reduce é Ferrol, cunha caída do 24% nas vendas. Nas restantes urbes a demanda de vivenda aumenta. O mercado inmobiliario de Pontevedra mostra o maior crecemento cun 32%, en Santiago as vendas crecen un 5,3% e nas restantes áreas urbanas aumentan entre un 12% e un 13% en taxa interanual.

Como se mostra no gráfico 5 as condicións financeiras para a compra melloraron en 2016 e os primeiros meses de 2017. O EURIBOR a un ano, índice ao que

están referenciadas unha gran parte das hipotecas, entra en valores negativos en febreiro de 2016, arrastrando á baixa o tipo medio cobrado pola banca en créditos á adquisición de vivenda libre. En febreiro de 2017 o tipo hipotecario sitúase no 1,9%, reducindo ata 418 euros a cota mensual por cada 100.000 euros de préstamo a 25 anos, o que representa o mellor nivel de accesibilidade financeira no últimos 20 anos. Ademais, derivado da melloría experimentada pola economía española, o sistema bancario relaxou as condicións de solvencia que esixía nos anos de crise, facendo que o crédito sexa accesible a un maior número de clientes potenciais. Derivado diso, o número de hipotecas concedidas, que caera continuamente ata 2013, experimenta un forte impulso nos dous últimos anos. En 2016 o número de hipotecas ascende a 281.000 no conxunto de España e a 10.000 en Galicia, que supoñen crecementos intera-

Gráfico 3. Demanda de vivenda en Galicia. Número de transaccións nas notaría

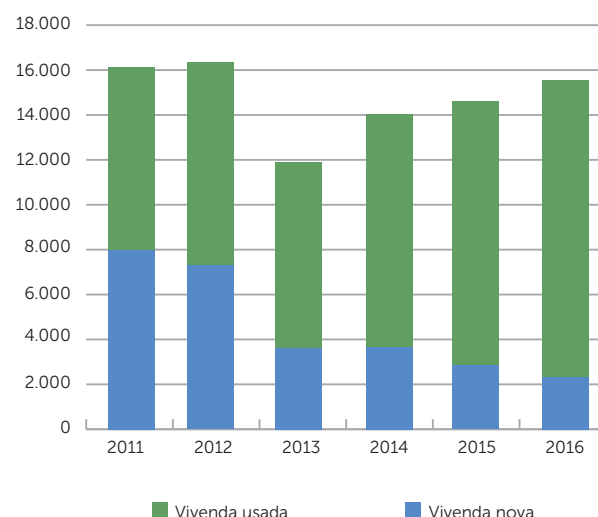
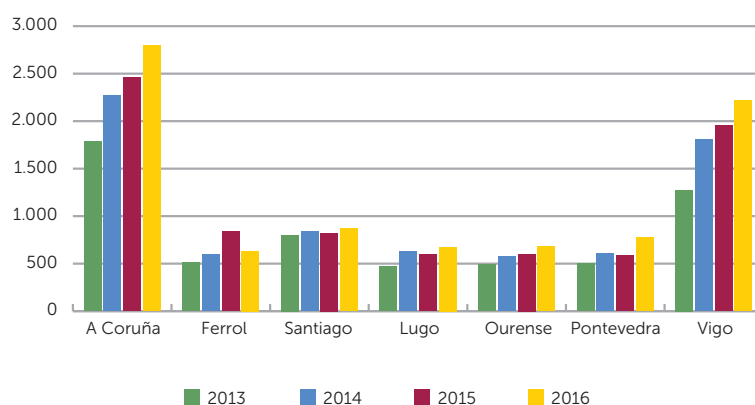

Gráfico 4. Demanda de vivenda nas áreas urbanas. Compravendas nas notaría

nuais do 19% e do 15% respectivamente. Nesta variable compróbase, unha vez máis, que a expansión da demanda en Galicia resulta algo menor que a da media española.

Prezos e accesibilidade

Aínda que existen diverxencias entre os distintos estimadores do prezo da vivenda, pódese afirmar que a tendencia predominante en 2016 é a da estabilidade de prezos cunha suave tendencia crecente. Segundo os cálculos do Ministerio de Fomento o prezo medio do m² en Galicia en 2016 foi de 1192 euros mentres que esta cifra se situaba en 1503 euros/m² para a media de toda España. Estas cifras supoñen un aumento inter-anual do 1,2% para Galicia e do 1,9% para España. O índice de prezos da vivenda, elaborado polo INE expón unha situación algo máis inflacionista tanto para España (4,7%) como para Galicia (2%). No gráfico 6 preséntanse os prezos medios das vivendas nos municipios das sete grandes cidades galegas nos anos 2015 e 2016 e a súa taxa de variación. Hai que ter en conta que estas estimacións se basean en taxacións que na súa maioría corresponden a vivendas de segunda man, que representa entre o 85% e o 90% do mercado urbano en 2016. As cidades máis caras son A Coruña e Santiago (1568 euros/m² e 1465 euros/m², respectivamente), mentres que as vivendas máis accesibles se atopan en Ferrol (678 euros/m²) e Lugo (861 euros/m²). Por outra banda, os mercados de Vigo e A Coruña presentan unha lixeira inflación que rolda o 1%, mentres que a vivenda ourensá experimenta a maior caída de prezo (-6,7%). Así pois, aínda que coa excepción de Ferrol, a demanda de vivenda nas urbes aumentou en 2016, o exceso de oferta, especialmente de vivenda usada, mantivo estables os prezos.

Para que o mercado da vivenda continúe a súa recuperación, absorba os stocks e a promoción poida desenvolverse normalmente é necesario que os potenciais adquirentes poidan acceder á compra. As medidas de accesibilidade á vivenda móstrannos a capacidade da demanda potencial de vivenda para transformarse en demanda efectiva. En 2016 unha familia galega debe dedicar seis anos de traballo ao pago dunha vivenda

A caída dos tipos de xuro e o aumento da oferta de crédito inmobiliario recuperan a concesión de hipotecas

Gráfico 5. Índices de referencia no mercado hipotecario

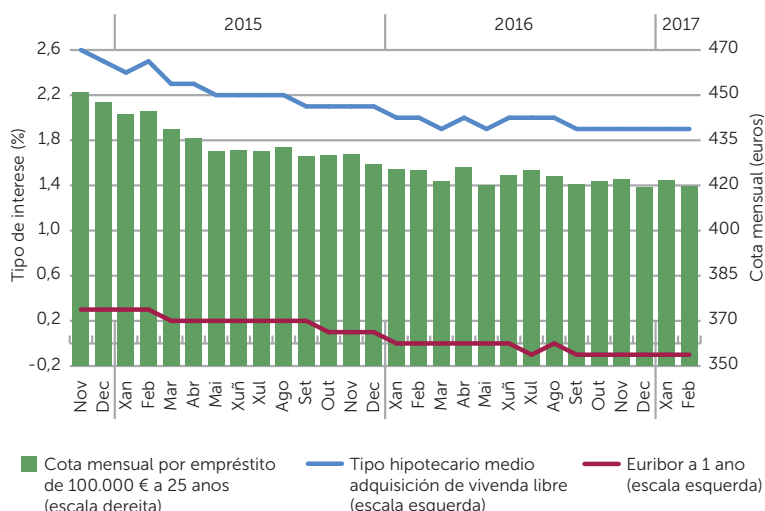
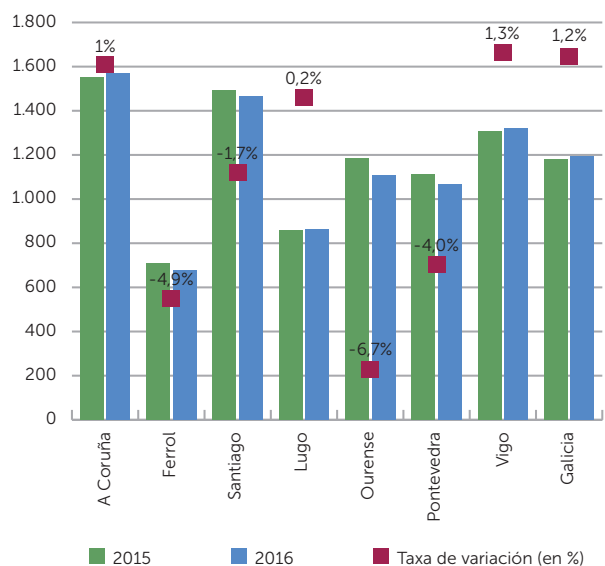

Gráfico 6. Prezo medio da vivenda en Galicia e nas sete grandes cidades (euros/m²)

de 100 m², mentres que para unha familia media española o custo é de 6,6 anos. Estas cifras manteñen as dos períodos precedentes e indicannos que o prezo da vivenda e a renda familiar variaron na mesma medida. Os valores históricos en España e noutros países sitúan como razoable un valor da vivenda entre catro e cinco veces a renda familiar. Así, en 2016 a vivenda aínda aparece como excesivamente cara e no futuro a relación prezo/renda debería axustarse á baixa.

Se examinamos a accesibilidade financeira á vivenda, vemos que a caída de tipos de xuro reduciu ao 24,5% da renda familiar media galega a cota a pagar polo crédito-tipo presentado no cadro 1; en España, debido

ao maior aumento de prezos, a mellora é menor. Así pois, aínda que a accesibilidade mellorou moito respecto dos anos do *boom* inmobiliario, a vivenda aínda parece excesivamente cara, o que frea a recuperación do mercado e no futuro os prezos deberían medrar por debaixo das rendas para axustar progresivamente a capacidade adquisitiva de vivenda.

Demanda pública de obras

En 2016 licitáronse obras por valor de 866 mil millóns de euros en Galicia, o que representa o 9,3% da licitación española e un aumento real do 10,7%, despois do descenso do 8,3% do ano anterior. A maior parte do gasto (697 mil millóns) corresponde a obras civís e o restante 20% á edificación. A Administración central, que realiza o 60% do gasto, aumenta un 16,4% o seu investimento, mentres que a Administración autonómica, co 19% da licitación galega, reduce o seu nun 7,6% e a Administración local incrementa un 15,5%.

En termos relativos, en 2016 a licitación por habitante en Galicia foi de 315 euros, mentres que no conxunto de España a cifra era 199 euros, como mostra o gráfico 7. O gráfico 8 expón a tendencia do gasto por habitante nos últimos 17 anos en España e Galicia. Desde 2008 a licitación por galego supera a licitación media *per cápita* española. Aínda que isto se produce nun contexto de brusca caída de ambos os valores, que na actualidade representan só algo máis dunha quinta parte do gasto por habitante que existía oito anos antes. Con todo, o recorte de investimentos previsto para 2017 parece que situará a licitación galega de novo por debaixo da media española.

En 2016 a licitación por habitante en Galicia superou en 116 euros á media española

As expectativas sobre a demanda pública para 2017 aparecen condicionadas pola redución dos investimentos prevista nos próximos orzamentos xerais do Estado. Para o conxunto de España a redución é do 22%, pero para Galicia a caída é maior. Os 924 millóns de euros asignados a investimentos na nosa comunidade representan un descenso do 32,2% respecto dos orzamentos de 2016. Esta redución está relacionada coa rebaixa ata 440 millóns das partidas asignadas ao tren de alta velocidade. Aínda que quedan obras pendentes de orzamentos anteriores do Goberno central que non se executaron, a tendencia para futuros exercicios é de caída da demanda de obra pública en Galicia, tanto pola finalización das obras ferroviarias, como polos recortes orzamentarios derivados da necesidade de axustar o déficit.

Cadro 1. Accesibilidade á vivenda (referida á compra dunha vivenda de 100 m²)

Ano	Anos de salario necesarios para a compra dunha vivenda		Proporción da renda familiar absorbida polo pago das cotas dun crédito de 25 anos (%)	
	Galicia	España	Galicia	España
2012	6,5	7,0	31,3	33,8
2013	6,1	6,6	29,1	31,6
2014	5,9	6,5	27,3	29,7
2015	6,0	6,5	25,0	27,1
2016	6,0	6,6	24,5	26,9

Fontes: Ministerio de Fomento, Índice de Costes Laborales (INE) e elaboración propia.

Gráficos 7. Licitación nas comunidades autónomas. Ano 2016 (en euros por habitante)

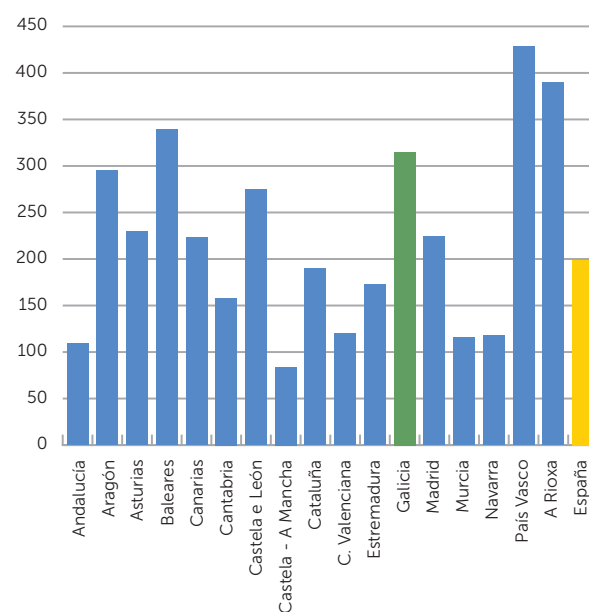
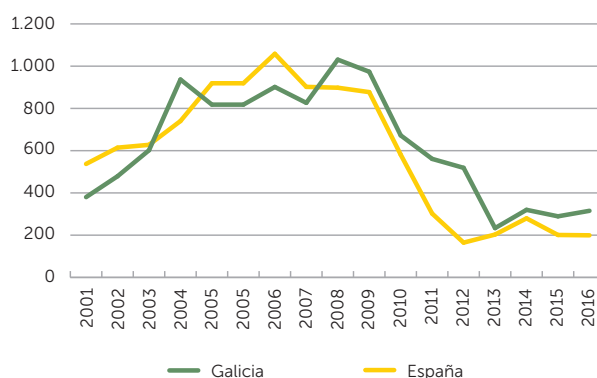

Gráfico 8. Evolución da licitación (en euros correntes por habitante)

Servizos

A actividade do sector servizos no 2016

Por terceiro ano consecutivo, o sector servizos creceu no 2016, logrando ademais os mellores resultados desde 2008 (3,3%). Os primeiros avances da contabilidade trimestral estiman o seu VEB en 36.735 millóns de euros correntes, que supón unha contribución do 63,2% ao PIB de Galicia. Con este resultado recupérase o protagonismo da fase expansiva da economía galega e lógrase pechar o cuarto trimestre de 2016 cun crecemento de dúas décimas máis (3,4%) á rexistrada polo PIB de Galicia (3,2%).

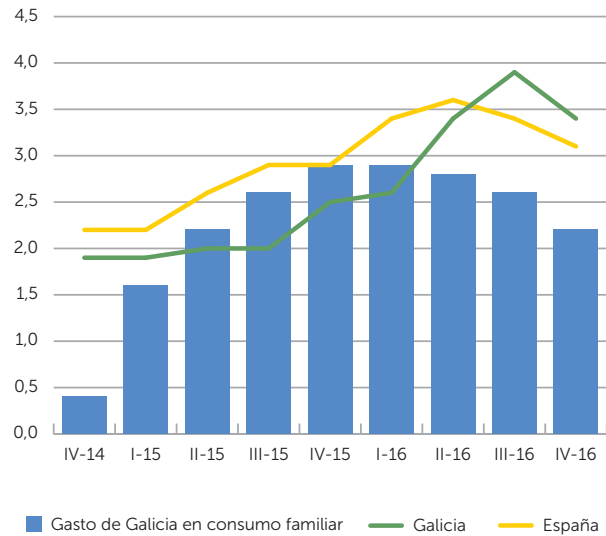
O perfil da actividade terciaria ao longo do ano (gráfico 1), mostra un crecemento intenso ata o terceiro trimestre de 2016, cun rexistro do 3,9%, reducindo o ritmo no cuarto ata o 3,4%. Malia esta desaceleración, que acusa a moderación no consumo familiar, o dato máis relevante deste final de ano foi que o sector servizos en Galicia tivo un crecemento máis intenso que no conxunto de España, recuperando así a senda de converxencia.

Contrasta esta boa marcha dos negocios cunha menor intensidade na creación de emprego. O cuarto trimestre de 2016 remata en Galicia con 736.500 ocupados nos servizos, 4100 máis que no mesmo período do 2015. Este crecemento representa o 24% dos 17.100 novos ocupados en Galicia, mentres que no conxunto de España os servizos achegaron o 58,1% dos 413.900 novos ocupados. Nos catro trimestres de 2016, coa excepción do segundo, o ritmo de creación de emprego foi sempre inferior en Galicia que no conxunto de España.

Como nos restantes sectores económicos, o paro ten unha elevada incidencia no terciario galego. No primeiro trimestre de 2017, dun total de 217.100 desempregados, 68.900 pertencían a algunha das ramas do sector servizos, é dicir o 31,7%. Cun descenso no último ano de 1100, o ritmo de redución do desemprego (-1,6%) está sendo moi inferior neste sector ao rexistrado polo conxunto da economía galega (-4,7%). Os servizos ás empresas foron os que rexistraron o maior descenso (-23%). En contraposición, os servizos públicos aumentaron a cifra de parados nun 17,1%. Os servizos persoais de mercado practicamente mantiveron o mesmo nivel de desemprego que no primeiro trimestre de 2016 (-1%). Por sexos, o desemprego aumentou nun 3,1% nos homes mentres que se reduciu nas mulleres (-5%).

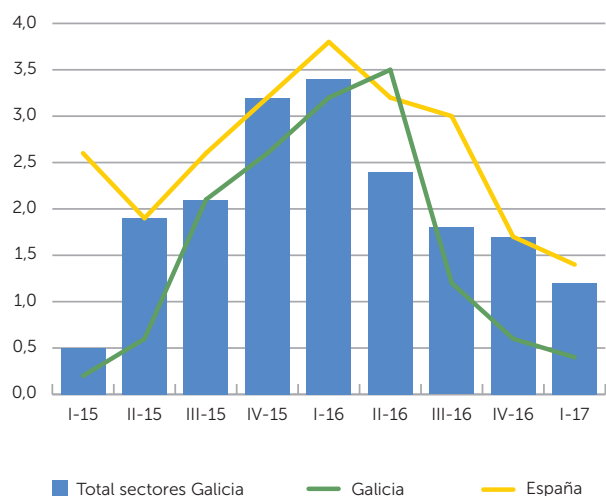
Ao longo de 2016 asináronse 708.630 contratos iniciais nas distintas ramas dos servizos, 51.626 máis que no ano anterior, cunha taxa de crecemento do 7,9%, inferior en 4 puntos á rexistrada en 2015. A contratación foi máis intensa nos servizos persoais de mercado, que

Gráfico 1. VEB no sector servizos
Taxas de variación interanuais (en%)

Cun crecemento do 3,3% os servizos tiveron o millor resultado desde 2008

Gráfico 2. Ocupados nos servizos
Taxas de variación interanuais (en%)

creceron un 9,5%, superando con claridade as outras dúas agrupacións: servizos ás empresas (5,1%) e servizos públicos (3,3%). Segundo a modalidade de contratación, o 95,6% dos contratos foron temporais, polo que a taxa de temporalidade se mantén invariable nos últimos tres anos.

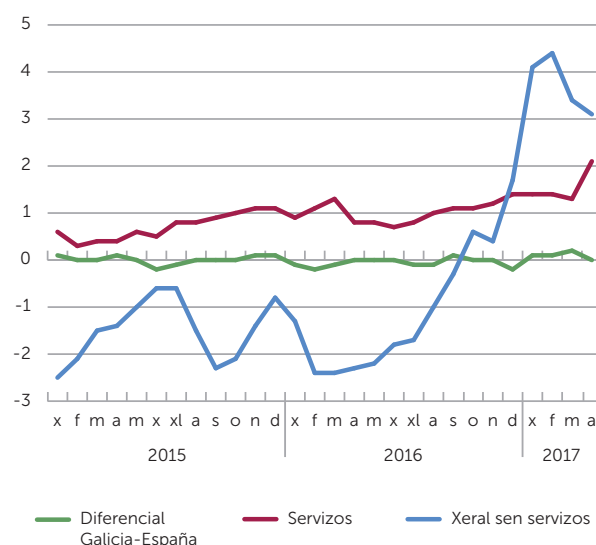
O terceiro trazo que caracteriza o comportamento deste sector en 2016 foi a moderación no incremento dos prezos. A comparación coa forte alza que rexistrou o IPC xeral desde finais do primeiro trimestre de 2016 así o pon de manifesto. Malia este importante diferencial inflacionista no índice xeral, é evidente que as actividades terciarias continúan ofrecendo unha clara resistencia á baixa, mantendo a súa inflación en valores positivos, arredor do 1%, cando o prezo dos bens manufacturados viñan rexistrando un comportamento deflacionista ata o segundo semestre de 2016. Un ano máis non se aprecia un comportamento diferente entre os prezos dos servizos de Galicia e España.

Do conxunto de rúbricas pertencentes aos servizos que distingue o INE, as catro que rexistraron unha subida superior ao IPC xeral no pasado exercicio foron: transporte de persoal (4,8%), comunicacións (3,3%), publicacións (2,6%) e medicamentos e material terapéutico (2,2%). Das 17 rúbricas o índice subiu en 14, o mesmo número que en 2015. O encarecemento do barril de cru nos mercados, xunto a unha forte suba no prezo da enerxía eléctrica, explican boa parte da forte alza dos prezos nos primeiros meses do 2017, cando o traslado deste encarecemento da enerxía elevou a inflación dos servizos por enriba do 2%. Non obstante, as previsións do Goberno apuntan a unha moderación da inflación a partir do primeiro semestre, para rematar o exercicio cunha suba arredor do 2%.

Perfil sectorial das actividades que integran o sector servizos

Nun sector cuxa característica principal é a heteroxeneidade, o balance dos seus resultados anuais amosa comportamentos ben diferentes nas distintas ramas nesta fase de recuperación, como tamén o foi nos anos da crise. Os servizos persoais que achegan o 26,7% do VEB de Galicia son o grupo de actividades cuantitativamente máis importante do tecido produtivo rexional. O seu VEB en 2016 foi de 14.044,3 millóns de euros e dan emprego a 398.000 persoas. As actividades de comercio, transporte e hostalería foron as que rexistraron un crecemento máis vigoroso, cunha taxa do 6,9%, que supera en 2,9 puntos o do 2015. Este intenso ritmo de expansión traduce a maior fortaleza na recuperación da demanda de consumo dos fogares e ISFLSF que rexistrou en Galicia un crecemento do 2,6% en 2016 fronte ao 2,3% anterior, estimulado pola mellora no mercado de traballo, as maiores facilidades crediticias e unha maior confianza dos consumidores. As actividades artísticas, recreativas e de entretemento, reparación de artigos de uso doméstico e outros servizos teñen unha con-

Gráfico 3. IPC dos servizos
Taxas de variación interanuais (en %)

Os prezos dos servizos manteñen un ano máis a súa moderación

Cadro 1. Evolución do VEB nas ramas do sector servizos

Taxas de variación interanuais (en %)

Ramas dos servizos	2014	2015	2016
Comercio, transporte e hostalería	3,2	4,0	6,9
Información e comunicacións	1,1	2,3	4,2
Actividades financeiras e de seguros	-1,9	-1,1	1,7
Actividades inmobiliarias	1,7	0,3	0,6
Actividades profesionais	5,3	5,5	3,5
Administración pública, sanidade e educación	0,8	0,4	0,8
Actividades artísticas, recreativas e outros servizos	-2,9	1,8	1,1
Servizos non de mercado	0,2	0,0	0,4
Total servizos	1,8	2,1	3,3
PIBpm	1,1	2,1	3,1

Fonte: IGE.

tribución moito máis modesta ao VEB galego, apenas o 3,1% e empregan 31.224 persoas. No 2016 tiveron un crecemento do 1,1%, sete décimas menos que en 2015.

Os servizos á produción, máis vinculados á demanda das empresas, achegan un de cada cinco euros do VEB rexional (21,1%) e mostraron ao longo do ano un menor vigor na súa recuperación. Todas as ramas, agás os servizos profesionais (3,5%), tiveron taxas de crecemento superiores ao 2015, sendo a información e as comunicacións (4,2%) a que rexistra a taxa máis alta. Por último, os servizos encadrados na rúbrica de Administración pública, sanidade e educación, que achegan o 19,7% do VEB, foron os que rexistraron a menor taxa de crecemento anual (0,8%) duplicando, aínda así, a de 2015.

A distribución e o comercio

Por terceiro ano consecutivo os índices da cifra de negocios (0,9%) e da ocupación (1,8%) foron positivos para esta rama, cun crecemento máis moderado que no ano anterior. Un factor clave nesta recuperación foi a mellora no índice de confianza do consumidor, que confirma a mellora na situación financeira persoal que se produce na segunda metade do 2016, así como tamén o cambio destas expectativas no primeiro trimestre de 2017. As cifras récord de visitantes turísticos que Galicia recibiu nos dous últimos exercicios tamén axudaron a esta recuperación. Non obstante, este comportamento non afecta por igual a todas as ramas.

As diferenzas entre o comercio de alimentación (-1,2%) e o resto (4,6%) que reflicte o gráfico 4 explícanse, segundo Alimarket, por unha forte competencia entre os operadores do segmento de bens de gran consumo nun contexto de saturación relativa da superficie comercial por habitante. Iso explica tamén o seu menor crecemento en Galicia, 0,1% fronte ao 0,9% no conxunto de España. Despois de dous exercicios de reaxustes, os investimentos realizados no 2016 tiveron como finalidade a modernización e actualización dos establecementos máis que a súa expansión. Isto facilitou que mantivesen as súas posicións na comunidade galega os principais operadores.

Segundo o barómetro que elabora a Asociación Empresarial do Comercio Téxtil e Complementos (ACOTEX), despois de dous anos con crecements positivos, as vendas neste sector rexistraron un descenso do 2,2%. A lenta recuperación do mercado inmobiliario está tendo un reflexo positivo na evolución das vendas de electrodomésticos, que aumentaron un 3,8% —no ano 2015, un 14,8%—, segundo a Asociación Nacional de Fabricantes e Importadores Electrodomésticos (ANFEL).

Por último os datos feitos públicos pola Comisión Nacional de los Mercados y la Competencia (CNMC), rexistran unha cifra de vendas acumulada a través da canle do comercio electrónico ata o mes de setembro de 17.528,8 millóns de euros, cunha taxa de aumento do 19,2% con relación ao mesmo período do 2015. Un

Gráfico 4. Índices de ocupación e cifra de negocios no comercio de Galicia
Taxas de variación interanuais (en %)

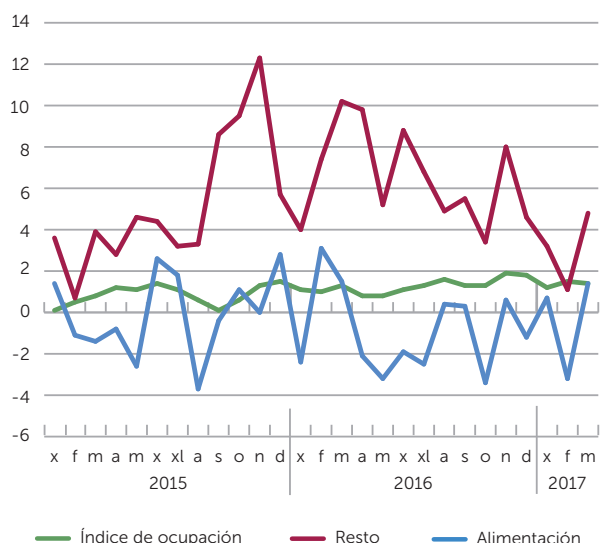
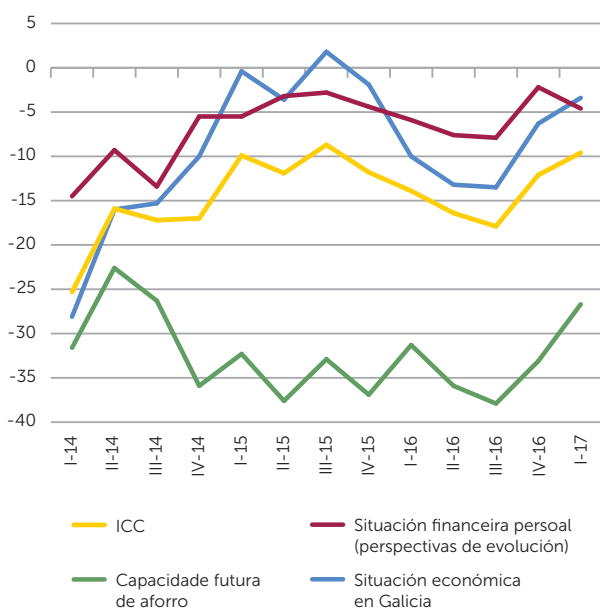

Gráfico 5. Índice de confianza do consumidor (ICC) e os seus compoñentes

Os servizos persoais de mercado lideraron o crecemento das actividades terciarias

dos datos máis salientables do 2016 foi o espectacular crecemento das vendas de produtos de alimentación a través desta canle, no que xa supoñen un 2,1% do volume de transaccións cun aumento do 66,4% neste último ano.

O sector da hostalería e o turismo

A demanda turística amosou un comportamento moi positivo en Galicia durante o ano 2016. Os 4.941.867 viaxeiros aloxados nos establecementos regrados supuxeron un novo récord histórico e un incremento do 7,5%, similar ao do conxunto de España. As noites en estadia aumentaron un 9,3%, totalizando algo máis de dez millóns, e superando a taxa de crecemento de España (7,5%). A demanda internacional amosou de novo un mellor comportamento no 2016 que o mercado español, incluíndo Galicia, cun crecemento do 8% no número de viaxeiros e de máis do 10% no número de noites en estadia. Aínda así, os non residentes representan ao redor do 28% dos viaxeiros aloxados e do 23% das estadias totais rexistradas nos establecementos regrados de Galicia.

Por tipoloxías de establecementos regrados, os maiores aumentos rexistráronse nos viaxeiros que se aloxaron en apartamentos turísticos, 46,8%, e do 32% nas estadias respectivamente. Tamén foron notables os crecements nos cámpings, 19%, e no turismo rural, 8,8%, como se aprecia no cadro 1. En termos de importancia relativa, os cámpings concentran preto do 10% das estadias rexistradas, mentres que os apartamentos e os establecementos de turismo rural acollen respectivamente pouco máis do 4% das estadias totais rexistradas no conxunto da oferta turística regrada en Galicia, malia os bos resultados dos últimos tres anos.

Algo máis da metade dos viaxeiros estranxeiros proceden de catro países. Reino Unido (20,1%) e Alemaña (15,6%) foron os principais emisores no ano 2016, seguidos de Francia (11,2%) e Italia (5,7%). Excluíndo os galegos, a comunidade de Madrid foi a principal emisora de viaxeiros a Galicia no 2016, cunha porcentaxe do 16,3%. Séguenlle, en orde de importancia, como pode verse no gráfico 6, as comunidades de Castela e León, Cataluña, Andalucía, Asturias e o País Vasco. Estes sete mercados emisores representan máis do 85% dos viaxeiros totais aloxados nos hoteis. Galicia concentrou o 5,3% das estadias realizadas polos residentes nos hoteis españois no ano 2016.

Malia este aumento sostido na cifra de viaxeiros, a duración das viaxes continúa reflectindo unha estadia media moi baixa: 1,9 días nos hoteis de Galicia, fronte aos 3,3 de media española. Outra gran debilidade do sector turístico en Galicia é a súa estacionalidade. Máis do 54% das estadias nos establecementos hoteleiros se concentraron na tempada estival do 2016. Un grao de estacionalidade que supera en seis puntos a media de España (48,7%).

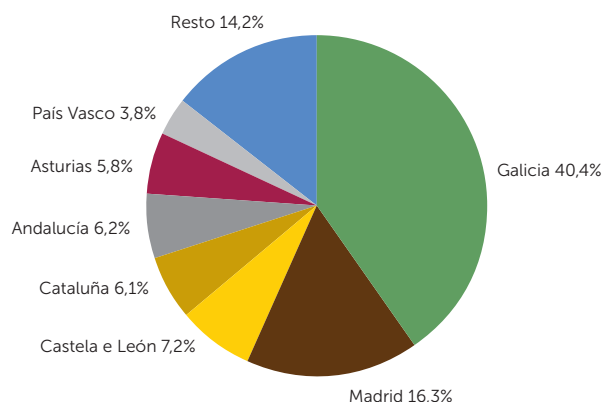
Novo récord histórico de turistas procedentes do exterior cun crecemento do 8%, que xa representan o 28% do total

Cadro 2. Viaxeiros e estadias nos establecementos regrados de Galicia

	2015	2016	Variación 2016/2015	
			Absoluta	%
Viaxeiros				
Hoteis	4.086.189	4.330.893	244.704	6,0
Turismo Rural	193.328	210.280	16.952	8,8
Apartamentos turísticos	85.422	125.379	39.957	46,8
Cámpings	231.367	275.315	43.948	19,0
Total	4.596.306	4.941.867	345.561	7,5
Estadias				
Hoteis	7.684.702	8.251.280	566.578	7,4
Turismo Rural	362.233	424.127	61.894	17,1
Apartamentos turísticos	324.125	427.843	103.718	32,0
Cámpings	834.520	962.164	127.644	15,3
Total	9.205.580	10.065.414	859.834	9,3

Fonte: INE.

Gráfico 6. Procedencia dos viaxeiros españois aloxados nos establecementos hoteleiros galegos. Ano 2016

Este aumento dos viaxeiros e das estadias tivo o seu reflexo nunha mellora doutros indicadores, nomeadamente os que afectan á rendibilidade dos establecementos hoteleiros e á evolución do emprego. Polo que respecta aos primeiros, a tarifa media diaria aplicada nos hoteis e pensións de Galicia no ano 2016 situouse en 55,8 euros, cunha taxa de variación interanual do 1,2%, mentres que os ingresos por habitación dispoñible se incrementaron na comunidade un 8%, acadando 22,3 euros. Polo que respecta á evolución do emprego, o número de afiliados á Seguridade Social nas ramas de hostalería e axencias de viaxes aumentou un 2,4% no ano 2016, situando as afiliacións no sector turístico por enriba das 75.000.

Os resultados do Confidence Index da OMT prevén un crecemento nas chegadas de turistas internacionais de entre o 2% e o 3% en Europa. No caso de Galicia, os primeiros balances da Semana Santa falan dunhas cifras de viaxeiros e dun nivel de ocupación históricos, axudados pola boa climatología. Con estes datos as previsións que manexan os operadores e a Xunta de Galicia anticipan un 2017 de máximos nas cifras de turistas.

Desestacionalizar as viaxes e aumentar a estadia media continúan sendo os grandes desafíos da política turística

Os transportes

Malia as boas cifras que acadou a matriculación de turismos en Galicia no pasado exercicio, 45.999 vehículos cun crecemento anual do 8,6%, non todo foron boas novas para o transporte terrestre. Unha sentenza do Tribunal Supremo de marzo de 2016 anulou a prórroga das concesións prevista na Lei 5/2009 do Parlamento de Galicia, provocando así unha situación de incerteza no sector do transporte de pasaxeiros por estrada. Esta nova situación reflíctese na caída das matriculacións de autobuses (-5,6%), que contrasta co importante aumento no conxunto de España (27,3%). É probable que este escenario continúe ata que non se aprobe o novo mapa de servizos, xa anunciado, e se clarifique o futuro desta rama. A reactivación da actividade económica non animou a que aumentasen os investimentos na renovación da frota de vehículos de carga, que caeu un 1,7%. Porén si resultou un bo exercicio para o transporte urbano regular por autobús, xa que foi o modo elixido por máis de 60,3 millóns de pasaxeiros nas cidades de Galicia, cunha taxa de crecemento respecto a 2015 do 0,9%.

A moderación no incremento na segunda metade do ano e unha maior competencia do corredor atlántico de RENFE tivo o seu reflexo na utilización da AP-9. No tramo entre Ferrol e a fronteira de Portugal a intensidade media diaria (IMD) rexistrada foi de 22.659 vehículos, un aumento do 3,6%, inferior ao acadado en 2015 (5,5%). Malia este menor crecemento, o número de usuarios desta autoestrada aínda supera nun 23,7% o do conxunto das autoestradas de pago de España, cuxa IMD foi de 18.319 vehículos.

Nos restantes modos de transporte, os resultados do exercicio tamén confirman a recuperación nas cifras de actividade. En 2016 as tres instalacións aeroportuarias galegas superaron os 4,5 millóns de pasaxeiros, un 12,2% máis que en 2015. O segundo mellor dato da súa historia. O dato negativo presentouno o número de toneladas de mercadorías movidas que diminuíu un 1,1%.

Lavacolla, o aeroporto de Compostela, é a instalación máis importante das tres galegas por volume de tráfico

Gráfico 7. Intensidade media diaria (IMD) na AP-9
Taxas de variación interanuais (en %)

Con 4,5 millóns de pasaxeiros o 2016 foi o segundo mellor ano na historia dos aeroportos de Galicia

e por número de destinos nacionais e internacionais. Os máis de 2,5 millóns de usuarios crecen en taxa interanual un 9,3%. Alvedro está por enriba do millón de usuarios e crece un 3,7% respecto de 2015. Mentres que Peinador, a instalación máis prexudicada pola crise económica con importantes perdas en pasaxe e rutas, rolda o millón de pasaxeiros, cun crecemento do 33,7% respecto ao ano anterior.

No primeiro trimestre de 2017 o aeroporto de Lavacolla supera os 510.000 usuarios, un 2,5% máis que no primeiro trimestre de 2016. Para as terminais de Alvedro, con 250.405 pasaxeiros, e para Peinador, con 192.141, os crecementos son do 10,2% e 1% respectivamente.

No transporte marítimo o volume de mercadorías cargadas e descargadas nos cinco portos galegos de interese xeral xestionados polo ente público Portos do Estado foi de 34 millóns de toneladas, cunha taxa de variación do -1,1% respecto a un ano antes, descenso que contrasta co incremento do 4,6% do exercicio precedente. Por tipo de carga, os graneis líquidos (4,7%), xunto ao movemento de contedores (7,2%) e o desembarco da pesca fresca (4,6%) son as mercadorías que tiveron un balance positivo, mentres os graneis sólidos rexistraron unha caída do 6,7% pola menor actividade das centrais térmicas.

**O novo Mapa de Servizos
deberá despexar as incertidumes
no transporte de viaxeiros
por estrada**

Por instalacións, con respecto a 2015, o volume de mercadorías descendeu nos portos de Ferrol-San Cibrao, A Coruña e Vigo. O de Marín-Pontevedra tivo o maior incremento no 2016. No porto de Vigo, agás a pesca fresca (7,1%) e os graneis líquidos (1,5%), os restantes tipos de mercadorías sufriron unha caída respecto ao volume que se moveu no ano 2015. Especialmente significativo foi o descenso no número de contedores (-17,6%) debido ao traslado da operadora MAERKS á terminal de Pontevedra-Marín, que rexistrou un incremento do 57,3%, pasando de 42.654 a 67.087 unidades.

A autopista do mar leva dous anos en funcionamento entre os portos de Vigo e Nantes-Saint Nazaire e pasouse de dúas a catro frecuencias semanais polas necesidades da demanda. A empresa concesionaria Suardiáez conseguiu poñer en marcha dúas frecuencias semanais ao porto de Tánxer; ademais, engadírase unha conexión semanal co porto belga de Zeebrugge.

No ano 2016, a rede de portos autonómicos xestionados polo ente público Portos de Galicia experimentou un crecemento do 6% no tráfico de mercadorías con 1,7 millóns de toneladas, 100.000 máis que en 2015. Aos catro portos galegos que reciben cruceiros chegaron dez naves máis que en 2015, 204 (5,2%), pero con 51.532 cruceiristas menos (-14%). O porto da Coruña recibe o 46% dos cruceiros atracados na comunidade, pero segue sendo o porto de Vigo o que máis pasaxeiros recibe, un 53,8% do total.

Gráfico 8. Evolución do tráfico aéreo de pasaxeiros nos tres aeroportos de Galicia
Pasaxeiros e taxas de variación interanuais (en %)

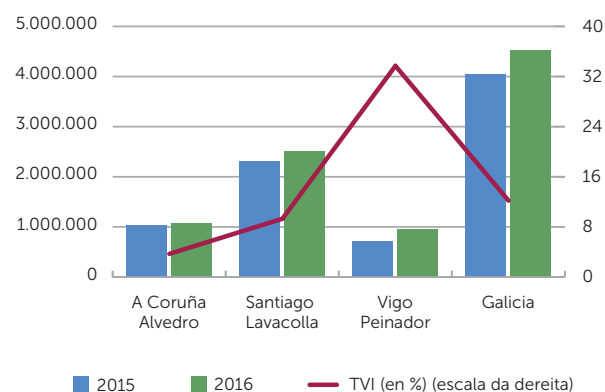
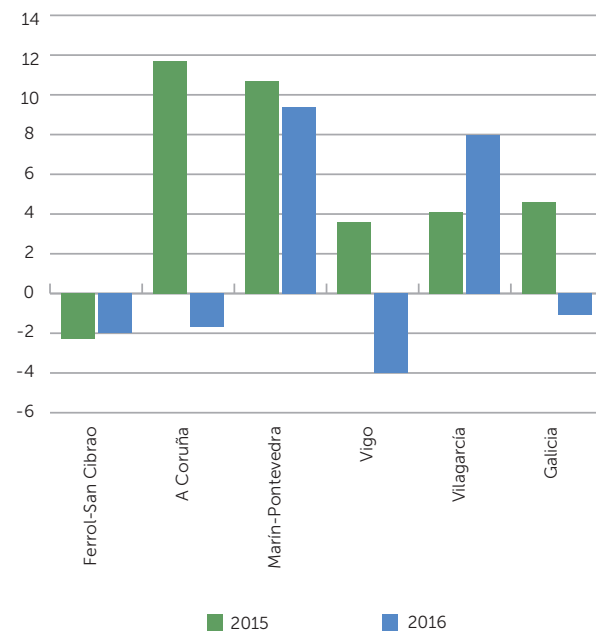

Gráfico 9. Crecemento do tránsito portuario nos portos galegos
Taxas de variación interanuais (en %)

Sector financeiro

Sector financeiro

Introdución

O volume de negocio (suma de depósitos e créditos) xestionado en 2016 polas entidades de depósito en Galicia acadou os 102.000 millóns de euros, o que representa un 4,1% do total estatal. Isto permite superar en 20 puntos básicos (pb) o peso que acadaba Galicia unha década antes en plena fase expansiva previa á crise económica. Este negocio é xestionado a través dunha rede de 1591 oficinas que supoñen un 5,6% do total estatal, o que pon de manifesto a maior capilaridade da rede galega derivada da maior dispersión dos seus núcleos pobacionais.

Neste ano, o Banco Central Europeo (BCE) continuou adoptando medidas de política monetaria non convencionais que presionaron á baixa os tipos de xuro e ampliaron a liquidez existente no mercado: baixada a cero do tipo das operacións principais de financiamento, redución a -0,40% das facilidades de depósito, ampliación dos programas de compras de activos ou o TLTRO II.

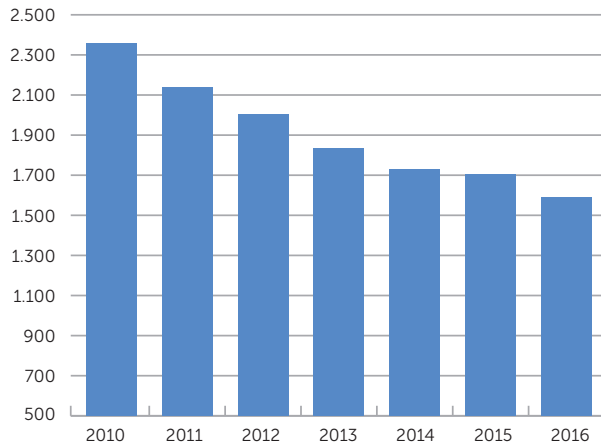
Para o sistema financeiro, a aplicación destas medidas implica impactos contrapostos: por unha parte, contribúen a dinamizar a actividade económica e a estabilizar os mercados, o cal é esencial para a recuperación da súa actividade, pero, pola outra, supoñen unha forte presión nos *spreads*.

Adicionalmente, a política expansiva do BCE, en particular o TLTRO II, xera asimetrías competitivas entre entidades financeiras, prexudicando sobre todo aquelas que presentan un balance equilibrado entre créditos e depósitos no seu negocio tradicional, que non poden aproveitar na mesma medida que o resto de entidades os tipos negativos dos mercados maioristas.

Dentro das tarefas propias de supervisión, en 2016 levouse a cabo por segunda vez o proceso de revisión e avaliación supervisora (SRAP) entre as principais entidades da zona euro. As españolas presentaron uns requirimentos de capital menores que a media do 10% da zona euro (canto máis baixo, mellor é a súa situación). Como referencia, os requirimentos para o BBVA, Santander ou ABANCA foron fixados por debaixo do 8%.

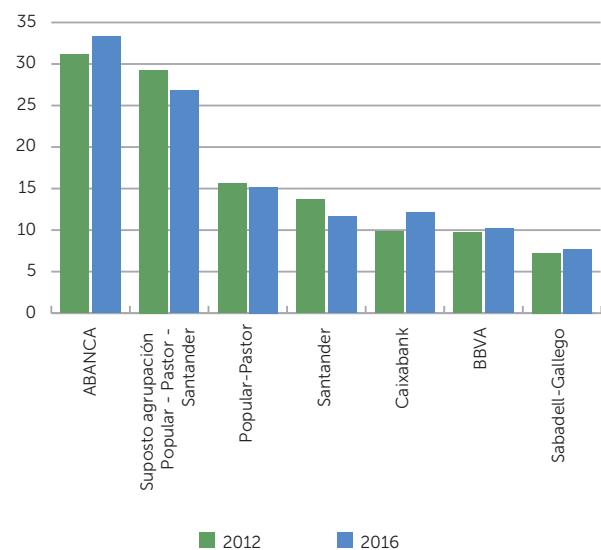
Con relación ás novidades no ámbito da regulación, poderíanse destacar como máis significativas as sentenzas vinculadas coa nulidade das cláusulas chan, a entrada en vigor en outubro do anexo IX que fixa un novo marco de cobertura do risco de crédito ou a regulación sobre a retirada de efectivo en caixeiros.

Gráfico 1. Evolución de oficinas de entidades de depósito en Galicia

Continúa o proceso de axuste no sector co peche de 112 oficinas en 2016

Gráfico 2. Evolución da cota de oficinas de entidades financeiras en Galicia (en %)

Principais magnitudes do sistema financeiro

Entidades e rede de oficinas

Durante 2016 continuou en España a depuración do exceso de capacidade xerado na fase expansiva do ciclo económico. Desde 2008 pecháronse xa máis de 17.000 oficinas e destruíronse 81.000 postos de traballo. Á altura do peche de ano, o sistema está conformado por unha rede de 28.643 oficinas e 189.000 empregados.

Este proceso de concentración supuxo a desaparición de 921 oficinas nos últimos oito anos (un 37% de redución); só en 2016, pecháronse 112, deixando a cifra actual en 1591, como se reflicte no gráfico 1.

En Galicia, tras a crise financeira, unicamente fican ABANCA e a Caixa Rural Galega como entidades netamente galegas. O Banco Pastor, que foi referente durante máis de douscentos anos, pasou en xuño de 2017 a mans do Banco Santander, que adquiriu o Banco Popular (proprietario do 100% do capital do Pastor), na poxa competitiva derivada dun proceso de resolución activado polo Banco Central Europeo.

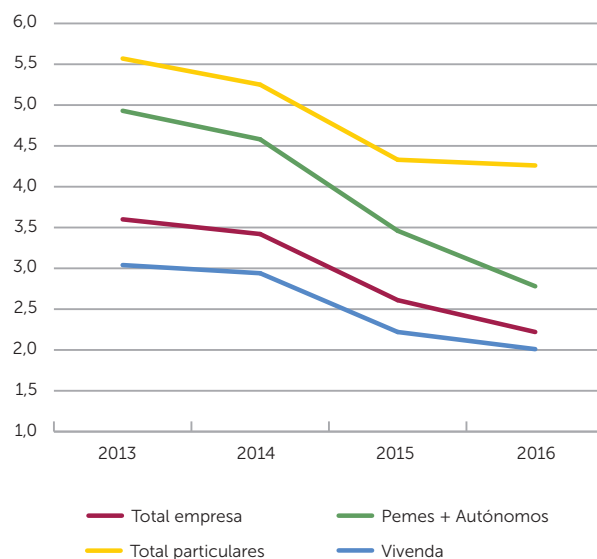
Considerando o conxunto de entidades que operan en Galicia, compróbase como, tras o importante axuste derivado do proceso de fusión de Caixa Galicia e Caixanova (partían dunha cota do 36,5%) e as do Pastor co Popular, as cotas de mercado, en termos de oficina, permaneceron bastante estables en 2016.

As medidas do BCE manteñen a tensión dos tipos á baixa

A compra do Pastor polo Santander altera completamente este escenario en 2017, de tal xeito que o grupo resultante da adquisición alcanza un importante protagonismo na cota en Galicia (26,8%), unicamente superada pola de ABANCA (33,3%), consonte o sinalado no gráfico 2. En todo caso, o solapamento da rede de oficinas do Santander, Popular e Pastor en Galicia, que presentan coincidencias nun cento de municipios, augura unha intensificación do proceso de axuste nos próximos meses.

Se se analiza o grao de bancarización, dos 314 municipios existentes en Galicia, en 281 presta servizos algunha entidade financeira, dando cobertura directa ao 98,5% da poboación da comunidade. Do total destes municipios, ABANCA é a única entidade que presta un completo servizo financeiro en 95 deles (en oito a través de oficina móbil). Adicionalmente, hai tres municipios nos que a Caixa Rural Galega presta servizos en

Gráfico 3. Evolución dos tipos de xuro anuais acumulados de novas operacións (en %)

exclusividade, e noutros dous, o Banco Santander e o Banco Pastor.

Os 33 municipios nos que non presta servizo ningunha entidade financeira teñen unha dimensión media de 1223 habitantes e residen no conxunto un total 40.369 persoas.

Tipos de xuro

Os tipos de formalización das operacións de crédito das familias e empresas en España continuaron experimentando significativas caídas en 2016, como se observa no gráfico 3, en paralelo coas habituais referencias do mercado interbancario (o EURIBOR a 12 meses situouse en 2016 por primeira vez en valores negativos). O tipo das operacións destinadas a empresas reduciuse 39 pb, sendo especialmente acusada a redución en pemes e autónomos, (-67 pb), ou nas formalizacións efectuadas polos particulares (en hipotecas reduciuse 21 pb). Similar comportamento tivo a retribución das contas a prazo. Esta tendencia mantense con carácter xeral nos tres primeiros meses de 2017 na práctica totalidade dos tipos analizados.

Deste xeito, ponse de manifesto a efectividade da política monetaria aplicada polo BCE, así como o elevado nivel de competencia existente entre as entidades financeiras por incrementar os volumes de financiamento e os ingresos financeiros que contribúan a defender as súas marxes. É sen dúbida este un dos principais retos aos que se enfrontan as entidades, nun contexto no que non se prevén significativas subas de tipos no curto prazo.

Saldos e formalizacións de crédito

No conxunto de España a evolución do saldo de crédito mantivo a súa tendencia de caída, que se repite de xeito ininterrompido desde o ano 2011. En Galicia, por primeira vez desde 2010, parece apreciarse unha estabilización, de tal modo que o conxunto do financiamento, excluindo o sector público, apenas se reduciu un 0,2% (fronte a un -4,1% de España). En total, os saldos de crédito caeron un 4% interanual en España e un 1,1% en Galicia, onde se pechou o ano cun volume de financiamento de 42.563 millóns de euros, como se recolle no cadro 1. Pola súa parte, a mellora do contorno económico e os menores custos por xuros deron un novo respiro aos saldos dúbidosos, permitindo pechar a taxa de mora en España nun significativo 9,1%, aínda que é a menor dos últimos cinco anos.

Cadro 1. Evolución dos saldos de crédito de entidades de depósito (en millóns de euros)

	Galicia		España	
	Saldo	% variación	Saldo	% variación
2011	64.076	-9,1	1.798.026	-3,2
2012	55.021	-14,1	1.634.655	-9,1
2013	50.104	-8,9	1.469.010	-10,1
2014	44.912	-10,4	1.422.890	-3,1
2015	43.020	-4,2	1.360.361	-4,4
2016	42.563	-1,1	1.306.396	-4,0

Fonte: Banco de España.

Aínda que en España non se produciu a recuperación na actividade crediticia, en Galicia xa se aprecia unha estabilización

Este ano, ademais, as grandes empresas (Repsol, Telefónica ou Gas Natural, entre outras) víronse favorecidas polo programa de compra de bonos corporativos do BCE. Esta medida permitiulles reducir o recurso ao financiamento bancario, motivando unha caída das formalizacións de grandes operacións con empresas. Polo contrario, as formalizacións con pemes e autónomos medraron un 3%, e os particulares, un 6%, como se recolle no gráfico 4.

En Galicia, o gráfico 5 mostra como o comportamento do saldo de crédito do sector privado presenta algunhas diferenzas significativas se se analiza por provincias. Por unha parte danse situacións de crecemento, como na Coruña (0,59%), e practicamente de estabilización en Pontevedra (-0,22%); polo contrario, continúan

Gráfico 4. Evolución das novas operacións de préstamos e créditos do sistema financeiro en España (en miles de millóns de euros)

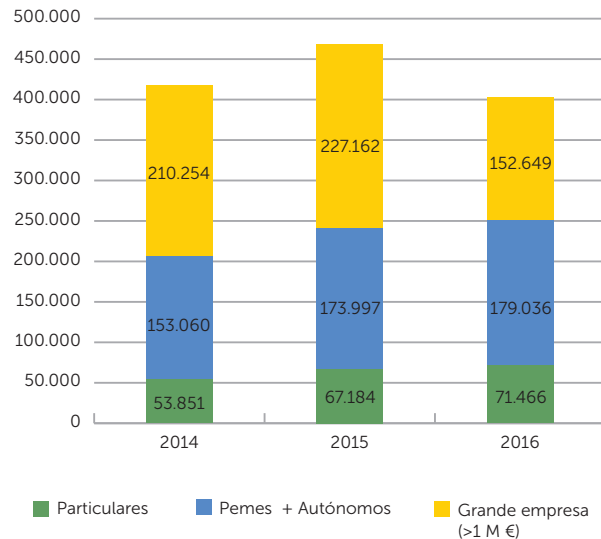

Gráfico 5. Evolución dos saldos de crédito en Galicia por provincias. Taxas de variación interanuais (en %)

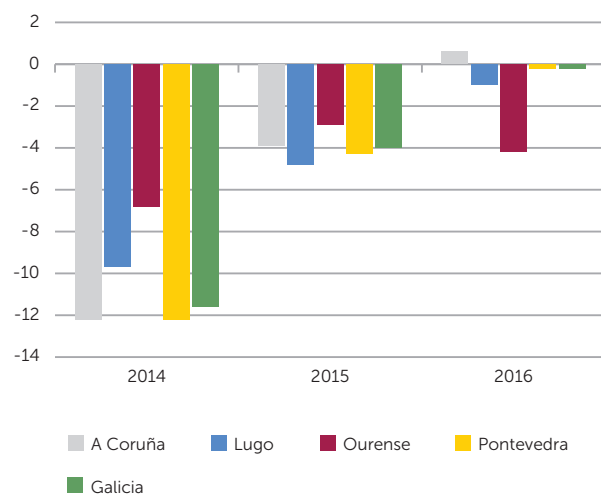

Gráfico 6. Estrutura de financiamento en Galicia por provincias. Ano 2016

A captación do sector privado consolídase

rexistrándose caídas tanto en Ourense como en Lugo, aínda que esta última rexistra a menor redución desde 2009.

Considerando o peso deste reparto de financiamento ao sector privado por provincias, a maior relevancia empresarial e poboacional da Coruña e Pontevedra visualízase no peso que teñen no conxunto do crédito total concedido ao sector privado, un 83,7%, que dificilmente terá unha variación significativa nos próximos anos (gráfico 6).

En todo caso, o grao de endebedamento financeiro en Galicia continúa sendo substancialmente máis reducido que no conxunto de España. Mentres o volume de crédito no sistema representa un 73,4% do PIB, en España esta ratio elévase ao 117,3%. En ambos os casos continúa rexistrándose un severo proceso de desapalancamento, que se sitúa en 43 puntos porcentuais desde o inicio da crise económica.

Volume de depósitos

Na evolución dos depósitos no sistema financeiro inciden múltiples factores, como as rendas percibidas, os tipos de xuro, as expectativas dos consumidores ou o nivel de consumo. En 2016 a renda dispoñible dos fogares medrou un 2,5% e o gasto final, un 3% (que fixo que a súa taxa de aforro diminuíse en 0,5 puntos). Pola súa parte, os depósitos experimentaron unha caída en España do -1,5%, aínda que medran un 0,4% se se exclúen as administracións públicas. Se adicionalmente se incorporan os fondos de investimento, cara a onde se produciu un importante transvasamento pola redución de tipos (7%), o total da captación do sector privado incrementaríase un 1,5%.

Cadro 2. Evolución dos saldos de depósitos do sistema financeiro (en millóns de euros)

	Galicia		España	
	Saldo	% variación	Saldo	% variación
2011	53.224	-4,1	1.176.126	-3,9
2012	52.979	-0,5	1.167.785	-0,7
2013	55.027	3,9	1.196.711	2,5
2014	57.510	4,5	1.213.205	1,4
2015	57.899	0,7	1.211.817	-0,1
2016	59.758	3,2	1.194.227	-1,5

Fonte: Banco de España.

En Galicia produciuse un crecemento do 3,2% (3,4%, incluíndo fondos de investimento), neste caso cunha achega positiva das administracións públicas. No cadro 2 pódense visualizar os saldos dos depósitos, que en 2016 acadaron en Galicia por terceiro ano consecutivo un récord histórico de 59.758 millóns de euros.

O reparto de depósitos do sector privado por provincia é similar ao de crédito (predominio da Coruña e Pontevedra), aínda que cun maior peso comparativo de Lugo e Ourense (entre as dúas acaparan o 28,3% dos depósitos, fronte ao 16,3% dos créditos). Todas as provincias rexistraron taxas de crecemento positivas no ano.

Resultados das entidades

A continuada caída de tipos experimentada nos últimos anos, xunto á aplicación máis xeneralizada das sentenzas vinculadas coa nulidade das cláusulas chan, impactaron especialmente no comportamento da marxe financeira do sector en 2016. Para as principais entidades a variación da marxe foi negativa, situándose no conxunto do sector no -7%. Pola súa parte, o beneficio antes de impostos caeu un 35%, aínda que crecería un 9,5% se non se considera o impacto do Banco Popular.

Os tipos de xuro continúan presionando as marxes

O comportamento da Caixa Rural Galega é similar ao do sector, reflectindo unha caída da marxe financeira do 16%, aínda que o seu resultado do exercicio xa se incrementa nun 0,9%, acadando a cifra de 3,1 millóns de euros. Neste sentido, débese ter en conta que a súa dimensión é comparativamente moito máis reducida que a do Banco Pastor ou ABANCA (875 millóns de euros de activos da Caixa Rural Galega fronte aos 45.138 millóns de euros de ABANCA).

A compra do Banco Pastor polo Santander altera completamente este escenario en 2017, de tal xeito que o grupo resultante da adquisición alcanza un importante protagonismo na cota en Galicia (26,8%), unicamente superada pola de ABANCA (33,3%), consonte o sinalado no gráfico 2. En todo caso, o solapamento da rede de oficinas do Santander, Popular e Pastor en Galicia, que presentan coincidencias nun cento de municipios, augura unha intensificación do proceso de axuste nos próximos meses.

Verbo de ABANCA, a súa marxe financeira amosa un mellor comportamento que a media do sector, ao caer unicamente un 3,2% (no primeiro trimestre de 2017 xa o incrementou nun 14,2%), mellorando un 1% o resultado ata acadar un beneficio de 334 millóns de euros.

A boa marcha da economía impulsou a actividade investidora do capital risco

Eixes estratéxicos de futuro

Con seguridade, tres serán os principais focos de atención das entidades financeiras nos próximos anos. En primeiro lugar, a xestión dun contexto de baixos tipos de xuro que perdurará no medio prazo. En segundo lugar, a necesidade de adaptarse ao endurecemento do marco regulador e supervisor que chegou desde hai uns anos para ficar. Nun horizonte próximo enfrontaranse á adaptación a IFRS9 (impacta en ámbitos como coberturas e avaliación das deterioracións), MIFID II (condiciona a comercialización de produtos de investimento) ou a nova directiva de servizos de pagamentos PSD2.

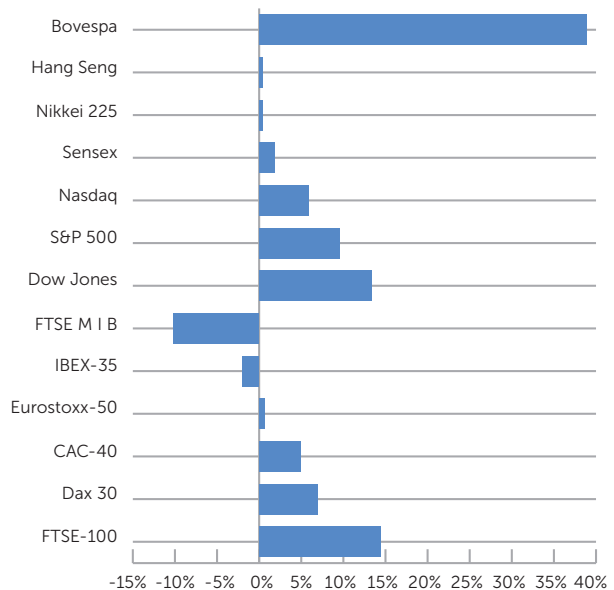
Pero o foco estratéxico máis relevante no longo prazo será a capacidade de adaptación ao marco de disrupción dixital que está comezando a vivir o sector. O seu impacto terá que ver, por unha parte, coa reformulación do modo en que se relaciona cos seus clientes, onde se estima que o 40% utilizan adoito a banca electrónica e un 24%, a móbil. Por outra parte, estanse impoñendo grandes desafíos no marco do posicionamento competitivo fronte a novos actores de base tecnolóxica, fundamentalmente as coñecidas como *fintech*.

Como se indicou en ocasións anteriores, a innovación tecnolóxica e a capacidade de adaptación a contornos cambiantes foi un dos grandes impulsores das entidades financeiras nos últimos anos, e seguirao sendo no futuro, se cabe, con maior intensidade.

Intermediarios financeiros non bancarios

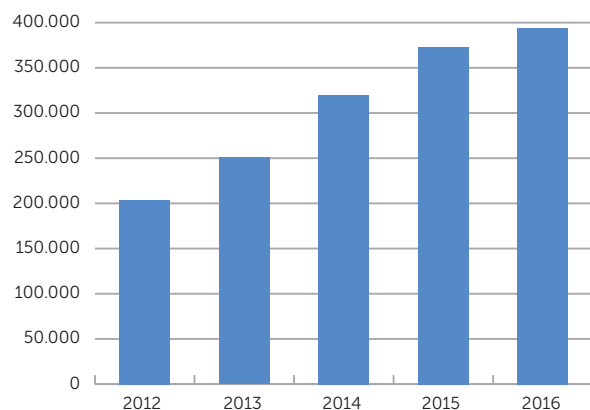
A actividade dos intermediarios financeiros non bancarios contaxiouse da boa marcha da economía que, tras 13 trimestres continuos de crecemento, logrou que o PIB se situase en niveis precrise. Asemade, a política monetaria do BCE continuou sendo expansiva, favorecendo o custo da débeda, pero dificultando a obtención de rendemento a todos os prazos. Os mercados financeiros tiveron un comportamento moi volátil froito de diversos acontecementos tales como o Brexit ou a vitoria nas eleccións de EE.UU. de Donald Trump. Se ben o ano comezou con rendementos moi negativos, o resultado final foi maquillado no último trimestre, cando, a excepción do IBEX-35 (-2%) e do FTSE MIB de Milán (-10%), os índices internacionais rexistraron beneficios. A renda fixa europea continuou afectada pola política

Gráfico 7. Evolución dos principais índices bursátiles. Ano 2016

A contratación de seguros de vida da modalidade de aforro levou o sector a cotas históricas

Gráfico 8. Evolución do patrimonio das institucións de investimento colectivo (en millóns de euros) (datos do 31 de decembro de cada ano)

monetaria e situou os xuros da maior parte da débeda pública a curto prazo en terreo negativo, mentres que en EE.UU. a curva de rendementos experimentou incrementos en todos os prazos.

As dificultades para rendibilizar o diñeiro sen tomar risco volveu favorecer o transvasamento de recursos cara aos fondos de investimento, que xa xestionan preto de 400.000 millóns a pesar de que o rendimento medio final apenas superou o 1%. Tamén houbo un lixeiro crecemento dos fondos de pensións (2,2%), explicado tanto por achegas netas como por unha rendibilidade positiva arredor do 2%.

A boa marcha da economía favoreceu tamén a actividade investidora do capital risco, pero principalmente das operacións de gran contía e o financiamento da expansión, fronte ao *venture capital*, que reduciu tanto o número de operacións como de investimento, con máis de 3600 millóns de euros nun total de 603 operacións. Galicia foi a cuarta rexión máis activa con preto do 10% dos investimentos.

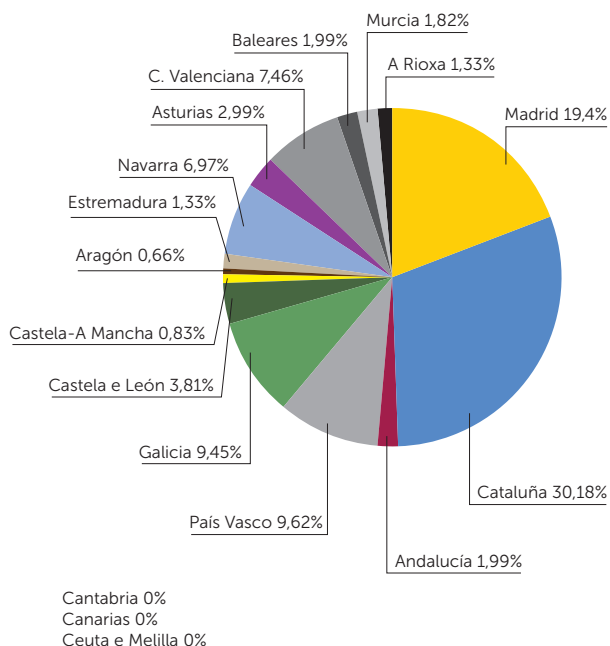
O sector asegurador español acadou unha cifra histórica, aproximándose aos 64.000 millóns de primas emitidas e situando tamén o crecemento nun rexistro excepcional (12,4%). Este comportamento só se explica pola contribución positiva de todos os ramos, pero en particular polos seguros de vida (21,8%), que aproveitaron as vantaxes fiscais e impulsaron a comercialización de seguros individuais de aforro a longo prazo (SIALP) e de rendas vitalicias. Galicia creceu en torno á media e mantivo a súa participación no mercado nacional ata o 4,8%.

O proceso de desapalancamento da economía pareceu chegar ao seu fin, crecendo a actividade de concesión de garantías e as operacións crediticias non bancarias; destacou, en concreto, o crecemento experimentado polo *factoring* e o *renting*. As cotas de mercado de Galicia son máis destacables cando existen intermediarios especializados a nivel rexional como ocorre no capital risco e nas sociedades de garantía recíproca.

As dificultades para obter rendementos de risco segue favorecendo o transvasamento cara aos fondos de investimento

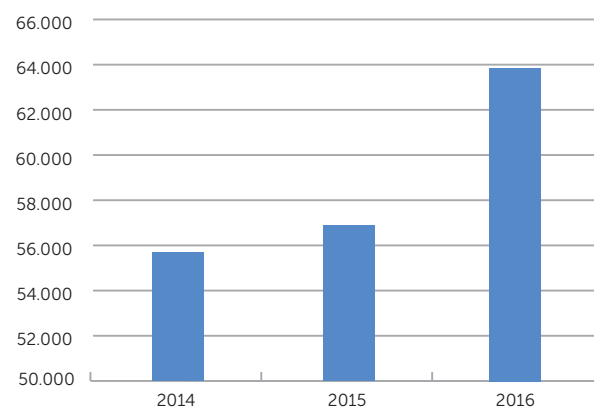
As expectativas para 2017, en xeral, son boas tanto para as entidades orientadas ao aforro, que afrontan un contorno macroeconómico internacional máis favorable, como para os intermediarios crediticios, máis condicionados pola evolución da economía española e rexional, que previsiblemente crecerá no arredor do 3%.

Gráfico 9. Distribución rexional do número de operacións financiadas por capital risco

O proceso de desapalancamento parece tocar fondo en 2016

Gráfico 10. Primas emitidas polo sector asegurador (en millóns)

Sector público

O sector público autonómico galego

A previsión de peche do exercicio 2016 por parte da Administración autonómica —Administración xeral e entidades coas que consolida— confirma a tendencia iniciada en anos anteriores de priorizar a consolidación orzamentaria coa finalidade de cumprir o obxectivo de déficit público, que estaba fixado para as comunidades autónomas no 0,7% do PIB rexional. De feito, Galicia pechou o exercicio 2016 cun déficit provisional do 0,58%.

Este cumprimento dos obxectivos de déficit por parte da Administración galega permitiulle acceder ao fondo de facilidade financeira, que desde o 2016 está articulado exclusivamente para as autonomías que cumpren cos obxectivos de déficit e débeda pública, así como o período medio de pago a provedores, facilitando unhas condicións de financiamento moi vantaxosas. Tan só Galicia e Canarias teñen acceso a esta vía de financiamento, que permitiu á nosa comunidade obter financiamento por importe de 1.862,7 millóns de euros no ano 2016.

O sector público autonómico galego avanzou no ano 2016 no seu obxectivo de consolidación orzamentaria, presentando un déficit por debaixo do teito establecido

Como resultado desta política de consolidación orzamentaria, Galicia, a pesares de que triplica o seu endebedamento en relación ao ano 2005 ata acadar ao peche do exercicio 2016 os 10.854 millóns de euros, é unha das comunidades autónomas menos endebedadas do Estado en termos de PIB, ao representar tan só o 18,7% fronte á media nacional do 24,9%.

Como se recolle no gráfico 1, o aforro bruto pasou de saldos positivos importantes no ano 2007 a acadar incluso cifras negativas no período 2011 a 2014, para de novo presentar saldos positivos crecentes nos últimos dous exercicios. No ano 2016 ascendeu a 450 millóns de euros, o dobre que no exercicio anterior, sendo o responsable principal da diminución das necesidades de financiamento.

Gráfico 1: Evolución dos saldos orzamentarios (en millóns de euros)

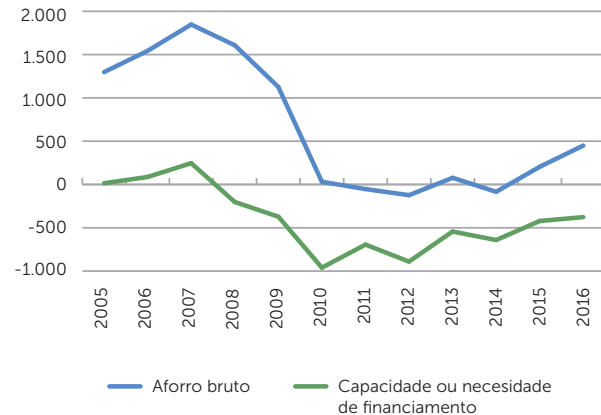
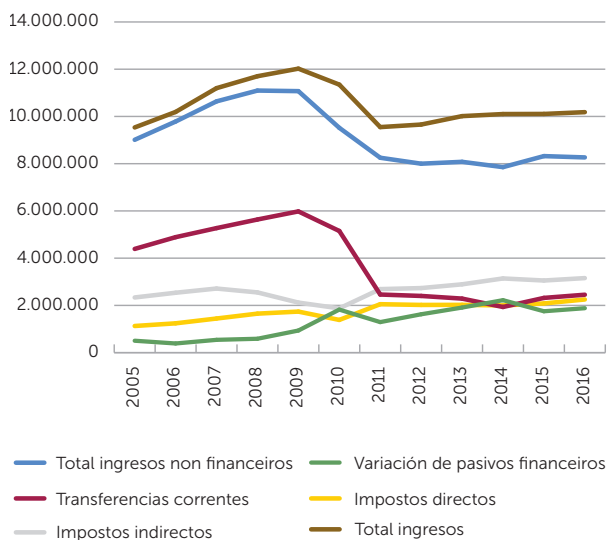

Gráfico 2: Evolución dos principais capítulos de ingreso (en millóns de euros)

Os gastos de capital, principalmente o capítulo de investimentos, son o elemento básico de axuste orzamentario en 2016

Esta melloría na evolución das contas autonómicas no exercicio 2016 ten a súa razón de ser no bo comportamento dos ingresos tributarios, que medraron no seu conxunto un 2,5%, a pesares das rebaixas aprobadas polo Goberno galego, principalmente no que atinxe ao imposto sobre sucesións e doazóns e ao imposto de transmisións patrimoniais e actos xurídicos documentados. Tamén se incrementaron os ingresos por transferencias correntes, principalmente das recibidas á marxe do sistema de financiamento autonómico, manténdose estas últimas practicamente nas mesmas magnitudes que no ano anterior, como se pode apreciar no gráfico 2.

A pesares das rebaixas fiscais aprobadas polo goberno galego, os ingresos tributarios incrementáronse nun 2,5% en 2016

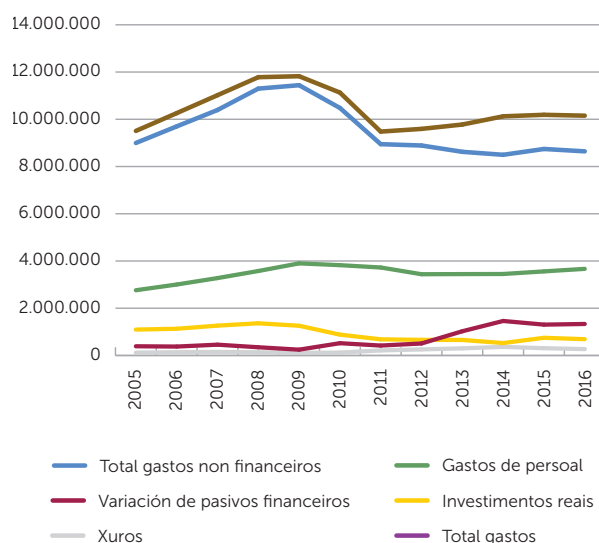
Polo que respecta ao gasto executado no ano 2016, dous son os aspectos máis salientables que podemos constatar no gráfico 3: por unha banda, o incremento un ano máis dos gastos de persoal, recuperando a súa natural tendencia alcista tras a forte redución experimentada a partir do ano 2011 polos recortes salariais e as políticas de non reposición de efectivos e, por outra, que os gastos de capital, principalmente no que aos investimentos reais se refire, seguen a ser o elemento principal de axuste orzamentario, con magnitudes que supoñen a metade do investido a mediados da década dos anos 2000.

O sector público local galego

Centrándonos no sector público local na realidade económico-financeira dos concellos galegos, conséntase que os principais elementos diferenciais destes con relación aos seus homólogos do resto do Estado continúan ano tras ano. O volume de recursos que administran é significativamente menor, o 79% da media nacional en termos de euros por habitante, diferenza que é máis acusada canto menor é o tamaño dos mu-

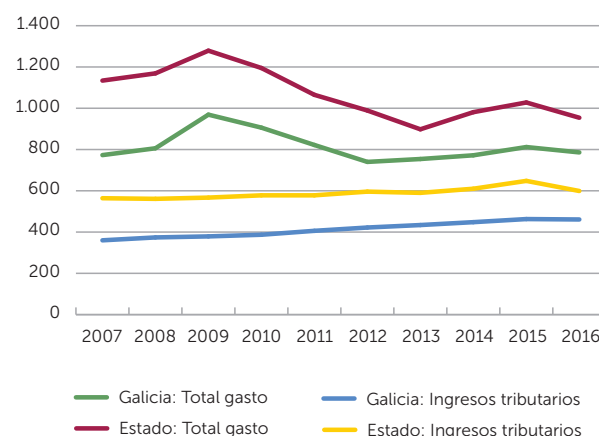
Os concellos galegos realizan un gasto por habitante que tan só representa o 79% da media nacional

Gráfico 3: Evolución dos principais capítulos de gasto (en millóns de euros).

Os ingresos tributarios dos concellos galegos tan só representan o 71% da media estatal

Gráfico 4: Gastos e ingresos dos concellos (en euros por habitante)

nicipios, como xa temos fundamentado en informes anteriores, seguindo a manterse claramente o que se coñece como raquitismo orzamentario do municipalismo en Galicia.

Como podemos constatar no gráfico 4, o groso desa menor capacidade de gasto dos municipios galegos débese ao non exercicio da súa capacidade tributaria. Os ingresos por tributos propios, en termos de recadación en euros por habitante, tan só representan en Galicia o 71% da media nacional destes ingresos, manténdose o que vimos denominando como inhibición fiscal respecto do exercicio da autonomía e capacidade que a normativa vixente lles outorga aos concellos en materia tributaria.

Con todo, os concellos tentaron paliar a caída dos seus ingresos, derivada da crise económica e das medidas de

As cifras de investimento da Administración central en Galicia presentan unha forte diminución entre 2009 e 2014, perdendo o diferencial positivo respecto do resto de comunidades

O sistema público de pensións en Galicia

Unha das conclusións máis salientables da análise do sistema público de pensións en Galicia é que o 24,3% do total da poboación galega ten a condición de pensionista do sistema da Seguridade Social, fronte ao 18,3% do total estatal, xerando un gasto en pensións equivalente ao 14,2% do PIB rexional, fronte ao 10,8% do total do sistema.

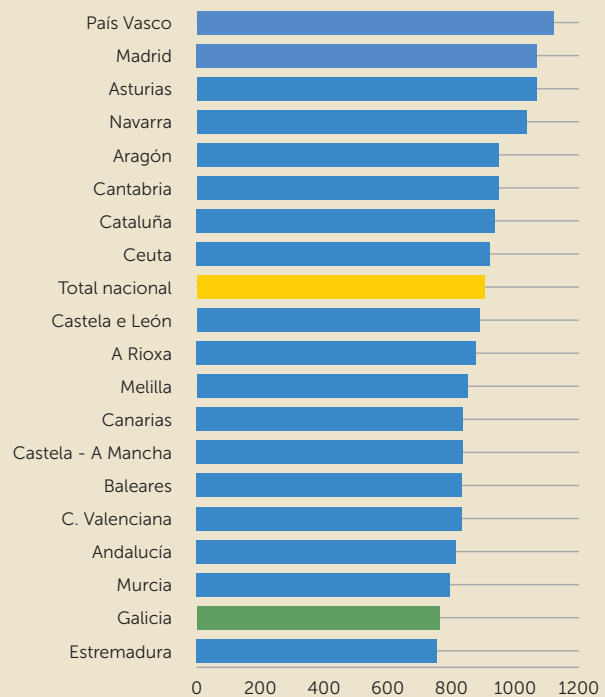
Este maior peso do gasto en pensións non ten o seu correspondente reflexo na contía das pensións medias, presentando Galicia o segundo importe máis baixo das comunidades autónomas, sendo necesario, ademais, que o 32,2% das pensións galegas sexan complementadas para garantir os mínimos legalmente establecidos.

O 24% da poboación galega ten a condición de pensionista da Seguridade Social fronte ao 18% de media no Estado

Poñendo en relación o número de afiliados e de pensionistas, obsérvase claramente o efecto da crise económica, pasando a relación de 2,55 en 2007 ao 1,98 en 2014, aumentando lixeiramente nos últimos dous anos para o conxunto do sistema. En Galicia esta evolución é similar, pero con ratios significativamente menores, ao pasar do 1,74 ao 1,44.

Esta relación entre afiliados e pensionistas xera un desequilibrio, considerando exclusivamente os ingresos

Gráfico 8: Importe da pensión media. Ano 2016 (en euros)

e gastos directamente relacionados coa parte contributiva do sistema, de 21.559 millóns de euros no total do Estado, dos cales 2597 son imputables a Galicia, cantidades estas ás que habería que sumarlles os complementos a mínimos.

Os desequilibrios que presenta o sistema público de pensións van máis aló da evolución do mercado de traballo durante o período de crise. Esta conclusión é máis evidente, se cabe, cando singularizamos o estudo para

restrición orzamentaria, recorrendo ao imposto sobre bens inmobles (IBI), como tributo con bases impositibles cativas, especialmente os municipios de maior tamaño, constatándose un incremento neste tipo de ingresos.

O sector público estatal en Galicia

Os ingresos recadados pola AEAT en Galicia tan só representan o 3,61% do total de ingresos do conxunto do Estado, porcentaxe que debe ser posta en relación coa da poboación, que é do 5,86% aproximadamente, e coa do PIB, que acada o 5,2% do total nacional. Se ben no ano 2015 os ingresos tributarios medraron en Galicia o triplo que a media nacional —o 10,7% fronte ao 3,8%—, de novo no exercicio 2016 o crecemento da recadación é menor en Galicia que no total do

Gráfico 5: Recadación da AEAT (en euros por habitante)

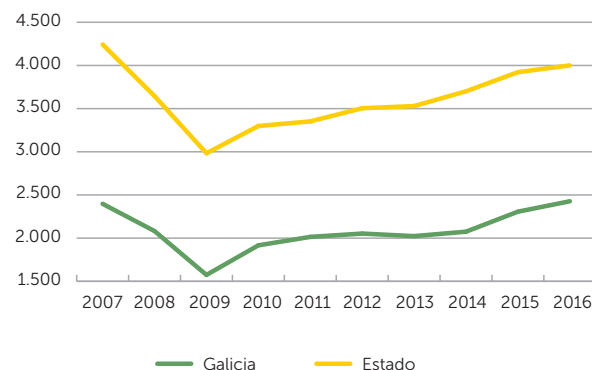
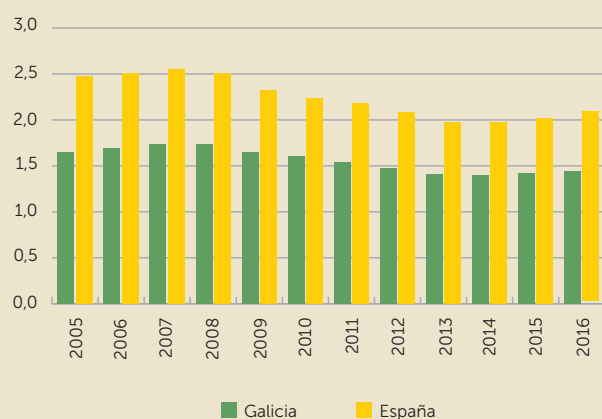

Gráfico 9: Ratio afiliados / pensionistas

o ámbito da Comunidade Autónoma de Galicia, que presenta elementos diferenciais negativos dentro do sistema único no que se integra a nivel estatal. Ditos aspectos diferenciais teñen a súa orixe, en parte, na estrutura económica e laboral, pasada e presente, se ben cobra cada vez máis peso a configuración e dinámica da poboación galega, verdadeiro condicionante da evolución futura do sistema de pensións.

A ratio de afiliados por pensionista en Galicia sitúase no 1,44 fronte ao 2,06 no total do Estado

Cadro 1. Ingresos e gastos do sistema contributivo da Seguridade Social (en millóns de euros)

	Galicia			Estado		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Cotizacións sociais	4.742	4.738	4.784	89.120	89.729	90.628
Prestacións contributivas	6.920,5	7.142,2	7.381,1	104.907,0	108.560,2	112.187,4
Pensións	6.665,1	6.891,9	7.119,0	101.053,0	104.688,4	108.213,9
Incapacidade temporal	132,8	135,8	149,4	1.715,9	1.787,9	1.913,3
Prestacións por maternidade	85,1	83,6	85,4	1.826,1	1.803,3	1.799,5
Outras prestacións	37,4	31,0	27,3	312,1	280,6	260,6
Saldo sistema contributivo	-2.178,0	-2.404,6	-2.597,5	-15.787,3	-18.830,9	-21.559,4
Complemento a mínimos	777,9	760,8	739,8	7.511,3	7.416,9	7.279,7
Saldo global	-2.955,9	-3.165,4	-3.337,3	-23.298,6	-26.247,8	-28.839,1
% total nacional	12,7	12,1	11,6			

Fonte: Elaboración propia a partir do MEESS.

Estado —un 3,1% fronte ao 5,1%—. Estas porcentaxes supoñen que, tanto en termos de recadación por habitante como de peso da recadación en relación ao PIB rexional, estamos moi lonxe da media nacional, como se constata nos gráficos 5 e 6.

A recadación da AEAT en Galicia tan só representa o 3,61% do total do Estado, medrando en 2016 por debaixo da media nacional

Da análise das cifras de investimentos da Administración central ao longo do período analizado no gráfico 7, conséntase que o investido no 2015 apenas representa o 40% do executado no 2009. No tocante a Galicia, dáse unha diminución aínda maior que no resto de comunidades autónomas ao partir, en termos de investimento por habitante, de cifras moi por riba da media nacional nos anos 2009 a 2011, e rematar o 2014 practicamente co mesmo investimento que no conxunto do Estado. Aínda que as cifras de investimento de 2015 amosan de novo un diferencial positivo para Galicia, os grandes proxectos de infraestruturas en marcha na nosa comunidade requirirían de maiores esforzos por parte do Goberno central.

Gráfico 6: Peso relativo da recadación tributaria e do PIB Galicia/Estado (en %)

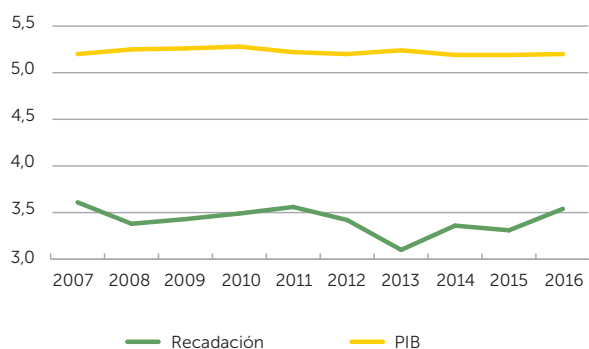

Gráfico 7: Inversións da Administración central (en euros por habitante)

